הלכה · משנה תורה · מפרשים · אבן האזל · ספר קדושה

אבן האזל על משנה תורה, הלכות מאכלות אסורות

הרב איסר זלמן מלצר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אבן האזל על משנה תורה, הלכות מאכלות אסורות

הרב איסר זלמן מלצר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אבן-האזל-על-משנה-תורה-הלכות-מאכלות-אסורות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה יג 4
פרק ב 4
הלכה ט 4
פרק ג 4
הלכה ז 4
פרק ד 11
הלכה ג 11
הלכה ו 14
הלכה יג 16
הלכה כב 21
פרק ה 22
הלכה ג 22
פרק ו 24
הלכה כ 24
פרק ח 24
הלכה א 24
הלכה ה 33
הלכה יא 35
פרק ט 41
הלכה א 41
הלכה ב 41
הלכה ד 42
הלכה ט 43
הלכה טו 53
פרק טו 55
הלכה ב 55
הלכה ג 61
הלכה ט 61
הלכה ל 61
הלכה לג 62
הלכה לד 64
פרק טז 64
הלכה ב 64
הלכה ה 65
הלכה ו 66
הלכה טו 67
פרק יז 73
הלכה ז 73

פרק א

הלכה יג

כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי חלבו אסור ואין לוקין עליו ומכסין את דמו, ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.

ואין מין טמא נ"ב עי' נ"א למטה עה"ג וכן מוכרח דאם הטמא ילד מאי נ"מ הא עכ"פ הוא טמא כיון שהטמא ילד, אבל לגירסת הנ"א יש נ"מ דאם הטהור ילד אם הי' אפשר שיוליד מטמא הוי ספק איסור כיון דקיי"ל דספק אם חוששין לזרע האב.

פרק ב

הלכה ט

דם שמונה שרצים ובשרן מצטרף לכעדשה והוא שיהיה הדם מחובר לבשר וכן דם הנחש מצטרף לבשרו לכזית ולוקה עליו לפי שאין בשרו חלוק מדמו.

בהגה"מ כתב ואע"פ שאין לוקין על לאו שבכללות זהו במקום שאין שם לאו אלא הוא אבל כשיש שם לאו בלא הוא לוקין על כל אזהרותיו ע"כ.

נ"ב הקשה הגרא"י שי' מלא יחבול ריחים ורכב וכן מנא ומבושל דאינו לוקה על הלאו שבכללות, והפשוט דלא שייך כאן כלל לאו שבכללות דכל מיני שרץ אחד הוא רק ג"כ חלקו התורה.

פרק ג

הלכה ז

יראה לי שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמצאים במעיהם כאוכל קרבי דגים טמאים ולוקה מן התורה וכן ביצי העוף הטמא התלויות באשכול שעדיין לא פירשו ונגמרו האוכל אותן לוקה כאוכל בני מעיים שלהם.

המ"מ כתב סברת רבינו זו פשוטה היא בטעמה דכל שהן בגוף בדגים דליכא בהן קליפה, ובעופות כל שתלויות באשכול הן בשר גמור, וראיה לזה דין הטומאה בנבלת עוף שהאוכל מן האשכול של ביצים טמא פ"ק דיו"ט ונתבאר בדברי רבינו בפ"ג מהל' אה"ט. ועוד ראיה שאסור לאכלן בחלב כדאיתא התם אע"פ שבשר עוף בחלב אינו אלא מדבריהם כמו שנתבאר פרק ט' עכ"ל.

והנה התוס' בחולין דף נ"ח הקשו בהא דאסרו ב"ה ביצת נבלה אפילו כמוה נמכרת בשוק מהא דשוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב, ואפילו

ר' יעקב לא פליג אלא אם היו מעורות בגידין. ותירצו בשם בה"ג דגבי נבילה דאורייתא החמירו, אבל בשר עוף בחלב דרבנן הקילו, ור"ת תירץ דבביצת נבלה החמירו משום דנבלה היו דבר האסור, אבל בשר עוף בחלב דהוי היתר דכל חד באפי נפשי' שרי. ולכאורה משמע מדבריהם דזהו חומרא שהחמירו בנבלה, אבל לענין בו"ח של עוף דרבנן או דכל חד היתר לא החמירו ואוקמה אדינא דלא הוי כגופה, וא"כ קשה לדידן דקיי"ל כרבנן ואפי' מעורות בגידין מותרות לענין בו"ח. וגבי ביצת טרפה אמרינן דאסורה משום דהוי כגופה, ובתוס' שם לא עמדו בזה ליישב אליבא דרבנן.

וראיתי שהרמב"ן בחידושיו עמד בזה וז"ל ואכתי איכא למידק היכי אפשר דשרו רבנן ביצים גמורות בזמן שמעורות בגידין הא כיון דמחברי בגופה כגופה דמיין מדינא כדאמרינן התם וכו'. וי"ל דשאני טרפה כיון שהיא מחוברת לה וכל יניקתה ממנה אסורה, אבל אינה כגופה להקרא בשר וליאסר לענין בשר וחלב, וי"א דכי אמרינן גבי טרפה הכא דכל היכא דאגידא בגופה כגופה דמיא, מדרבנן קאמרינן ולא החמירו כ"כ בבשר וחלב משום דגבי טרפה איכא למיגזר משום דילמא קטנות הוא שבקטנות בשעת טרפות ומעורות לגמרי וההיא כגופה הוא מדאורייתא. עכ"ל.

וצריך לבאר כונת הרמב"ן בתירוצו הראשון דלכאורה כונתו דאף דהוי כגופה ליעשות טרפה מ"מ לא מיקרי בשר לענין בשר וחלב, אבל באמת א"א לפרש כן דא"כ בטלה כל הקושיא מביצת נבלה למה דמותר בבו"ח, והרמב"ן הביא מקודם תי' הבה"ג ע"ז וגם אח"כ הביא תי' ר"ת דשאני בו"ח דכל חד היתר, ואם עכשיו מתרץ שאינו צריך כלל תי' בה"ג א"כ למה הביא אח"כ תי' ר"ת, והמעיין בסדר דבריו יראה שאינו מכוין כאן אלא ליישב אליבא דרבנן במעורות בגידין, אבל ביצת נבלה צריך לתירוצי בה"ג ור"ת דבנבלה החמירו משא"כ בבו"ח או מטעם הבה"ג או מטעמו של ר"ת, ומוכח דאין כונת תירוצו משום דגבי בו"ח צריך דוקא דין בשר וביצה לא מקרי בשר, דבאמת לא כתיבא בקרא בשר אלא גדי, ואם בשר עוף בחלב דאורייתא ותרנגולת בחלב אסורה מדאורייתא, אם ביצה שנמצאת במעי תרנגולת הוי כגופה ונקראת תרנגולת שפיר אסורה אפילו לא מיקרי בשר, ובהכרח דכונתו דאף דאמרינן דהוי כגופה היינו דוקא לענין טריפות כיון שמחוברת ויש לה חיות מהתרנגולת לכן נטרפו עמה, אבל לענין בשר וחלב לא מיקרי בשר, היינו דלא מיקרי נמי תרנגולת, משום דאזלינן בתר סברא ותרנגולת ממש לא מיקרי אפילו מעורות בגידין, אף דלענין טרפות נטרפו עמה, ולענין נבלת עוף טהור דמדמי רב יוסף בביצה דף ז' לדין בו"ח אף דלענין טרפות נטרפו עמה ובודאי לענין נבלה נתנבלו עמה מ"מ סבר הגמ' דלענין טומאת נבלה ל"ה כנבלה כיון דל"ה כעוף ממש.

והנה כל זה שכתבנו דגבי טרפה הוי כי גופה ונטרפו עמה אף דבמתני' פ"ה דעדיות תנן ושוין בביצת טרפה שאסורה מפני שגדלה באיסור, ומפרש בגמ' בחולין דף נ"ח מפני שגמרה באיסור, ולכאורה הפי' דנאסרת אח"כ כשנגמרת במעי טרפה, וכן משמע מלשון הש"ך סי' פ"ו סק"ח שמפרש כן, אבל באמת רש"י בחולין דנ"ח פירש שם בלישנא קמא דאמימר דאמר דשיחלא קמא אסורה דהוא משום שנטרפו עמה, ואיברא דרש"י כתב משום דעובר ירך אמו, הנה הרמב"ן שם הביא דברי בה"ג דאפילו למ"ד עובר לאו ירך אמו לענין טרפה הוי כגופה, ובהא דאמימר בהכרח לפרש כפרש"י דהא אמר דמכאן ואילך שריא, ולענין מה שנגמרת אח"כ אין נ"מ משיחלא קמא למכאן ואילך, ומכיון דאח"ז אמר שם א"כ גדלה גמרה מיבעי לי', א"כ מוכח דפי' גמרה אינו שנאסרת במה שנגמרת אח"כ אלא שנאסרה תיכף וגמרה באיסור טרפה, ולאפוקי מביצת נבלה שנמצאת ביצה גמורה שלא נגמרה באיסור.

ומכל מה שכתבתי מבואר דביצת נבלה אם מעורה בגידין אסור מה"ת באיסור נבלה, ותמיהני על הפמ"ג בסי' פ"ו בש"ד סק"ח שכתב דיש בו חשש איסור תורה, ולדעתי אינו חשש אלא ודאי נבלה לרוב הפוסקים, זולת להמפרשים דגם בטרפה אינו אלא מדרבנן גזירה אטו קטני קטנים.

והנה הרמב"ם בפהמ"ש בפ"ה דעדיות בהא דביצת נבלה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק מותרת לדברי ב"ש, כתב וז"ל ואם יש בקליפתה רכות ואפילו דבר מועט היא אסורה לפי שהיא מכלל בני מעיה, וקשה דכאן פסק רק כל זמן שהם תלויות שעדיין לא פירשו מגמרו.

והנה בדעת הרמב"ם בפה"מ הי' אפשר לומר עפ"מ שכתב הש"ך בסי' פ"ז בהא דהכה תרנגולת על זנבה והטילה ביצים דאסורות משום אמ"ה, דמלבד החילוקים שחילקו הראשונים מנבלה לבו"ח יש לומר עפ"מ שכתב ר"ת דאפילו ביצים ממש היו אסורות משום אבמ"ה אי לאו דגלי קרא דשרי, ולכן כשהן מעורות דלא גלי קרא שפיר אסירי משום אבמ"ה, ולפ"ז יש לומר דאין כונת הרמב"ם דהוי כי גופה, אלא דכיון דאין להם היתר ביצים א"כ כמו דאסור בחייה משום דבר הבא מן החי, כן בביצת נבלה אסור משום נבלה או עכ"פ משום אינה זבוחה, דכיון דאסור משום אבמ"ה צריך היתר בזביחה דכשנשחטה התרנגולת ונמצאו בה ביצים אף שאינם גמורות ואפי' אינם כגופה הא מותרות הן משום כל בבהמה תאכלו, אבל נתנבלה אסורה, ומה שכתב דהוי בכלל בני מעיה היינו דצריכים היתר שחיטה כמו בני מעים.

והא דאמר בחולין הכל מודים בביצת טרפה שאסורה, וגרסו בתוס' בב"ק דף מז ע"א

מאי טעמא כיון דאגידא בגופה כי גופה דמיא, אף דבגירסת הגמ' שלנו ליתא גירסא זו אלא מפני שגדלה באיסור, אכן גם לגירסת התוס' לא קשה על דברינו דביצת טרפה היינו שאח"כ הטילה התרנגולת ביצים גמורות, וא"כ אם בשעה שנטרפה לא היו מעורות לא נטרפו בטרפת התרנגולת, ולכן אף דאם היו שוחטין התרנגולת ונמצאו ביצים שאינם גמורות ואינם מעורות היו אסורות, דכיון דליכא עלייהו היתר האם וכמו בשוחט בהמה טרפה דולדה אסור מ"מ אם הטרפה הטילה ביצים כיון דלא נטרפו בטרפת האם וגם לא נתגדלו באיסור וכשנגמרו נעשה עליהם היתר ביצים שפיר מותרות, לכן ע"כ לא אסור אלא היכי שהיו מעורות בגידין בשעה שנטרפה.

והנה דעת הרשב"ם הביאו המרדכי פ"א דביצה דביצים גמורות היינו שנתקשו קליפתם החיצונה, וכתב הש"ך דפסק כר' יעקב ומפרש דר' יעקב אינו מתיר אלא בקליפה קשה, ובודאי קשה לומר כדבריו דהא ר' יעקב אינו אוסר אלא אם היו מעורות בגידין ולא בקליפה רכה, ועוד דהרשב"ם לא קבע דבריו על דברי ר' יעקב אלא על דברי ת"ק, ולכן תפסו האחרונים לעיקר דהרשב"ם פוסק כת"ק ומפרש דר' יעקב לקולא, והיינו דהת"ק אינו מתיר אלא בביצים גמורות שנתקשה קליפתם החיצונה, ור' יעקב סבר דוקא אם היו מעורות בגידין אסורות.

אלא דקשה לפ"ז סוגיית הגמ' בביצה דף ז' דהכי איתא התם מאן תנא להא דתנו רבנן האוכל מנבלת עוף טהור מן השלל של ביצים וכו' טהור, מן האשכול של ביצים וכו' טמא, מאן תנא מן השלל של ביצים טהור א"ר יוסף דלא כר' יעקב דאי כר' יעקב הא אמר אם היו מעורות בגידין אסורות, אמר ליה אביי ממאי דלמא עד כאן לא אמר ר' יעקב אלא לענין איסורא אבל לענין טומאה לא, וכי תימא לענין טומאה נמי נגזור אפושי טומאה הוא ואפושי טומאה מדרבנן לא מפשינן, ואיכא דאמרי מאן תנא מן האשכול של ביצים טמא, א"ר יוסף ר' יעקב היא דאמר אם היו מעורות בגידין אסורות, אמר לי' אביי ממאי דאשכול מהנך דתליא באשכול דילמא אשכול גופי' וכו' ומסוגיא זו מוכח דאי אפשר לומר דר' יעקב לקולא, דא"כ מה אמר רב יוסף בל"ק דלא כר' יעקב דהא כ"ש דהוא דלא כת"ק, וע"כ דר' יעקב לחומרא, וכן הוכיח הש"ך מכאן דהרשב"ם פוסק כר' יעקב, אבל כבר כתבנו דא"א לפרש כן, ולכן צריך ליישב הסוגיא לשיטה זו, וראיתי באחרונים שמתרצים אבל אין דבריהם מספיקים לדעתי.

והנראה בזה דרב יוסף סבר דבשלמא לת"ק דאינו מחלק בין מעורות לאינם מעורות, ובכל גווני אסור לאכלם בחלב עד שיהיו גמורות והיינו שקליפתם קשה, איכא למימר דאנו למדים מאיסור נבלה דאפי' ב"ש מודים דכל שאין כיוצא בה נמכרת בשוק אסורה,

וסבר רב יוסף דהוא מדאורייתא דרק ב"ה אסרי מדרבנן שכיוצא בה נמכרת בשוק, והיינו דכל שאינם ביצים גמורות הויין בכלל גופה והוי גדי וכמש"כ הרמב"ן דבזה תליא איסור בו"ח, דכמו דהויין בכלל נבלה ה"נ הויין בכלל גדי.

וכ"ז לענין איסור נבלה אבל לענין טומאת נבלה לא מהני מה דאין עליהם היתר שחיטה, דטומאת נבלה לא הוי אלא בנבלה ממש שנתנבלה ע"י המיתה, וזה אינו אלא באברים שהיה להם כח החיות, אבל ביצה גמורה אף שלא נתקשה קליפתה כיון שאינה מעורה בגידין אין לה שום כח החיות כיון שאינה מחוברת כלל להתרנגולת, ואף שבמעי התרנגולת היתה מתקשה הקליפה אין זה משום כח החיות אלא כח הצמיחה כמו שערות וצפרנים שגדלים במת.

ומצינו קצת דוגמא בשחיטת עכו"ם שאסור משום נבלה ואינו מטמא משום נבלה כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין והוא משום דלענין טומאה לא מיקריא מיתה אלא שחיטה ולענין היתר אכילה כיון דלא הוי שחיטה כשרה ממילא יש איסור נבלה.

אבל כל זה אינו אלא לת"ק דאינו מחלק בין מעורות בגידין לאינם מעורות, אבל לר' יעקב דאמר דוקא אם היו מעורות בגידין אסורות, ומוכח דסבר דמעורות הויין בכלל גדי משום דיש להם חיות, דאין לומר דלא הוי אלא קצת חבור כאבר ובשר המדולדלין דלא שייך בשביל זה לאסור בבו"ח, דבשלמא ת"ק סבר שפיר דכ"ז שאין להם דין ביצים ממש והויין לענין איסור נבלה בכלל התרנגולת ה"נ הויין בכלל גדי לענין בו"ח, אבל לר' יעקב דסבר דוקא מעורות וע"כ דסבר דצריך שיהיו נחשבין מגוף התרנגולת, וא"כ שפיר צריך להיות נבלה גם לענין טומאה, ולכן שפיר אמר רב יוסף דהברייתא דלא כר' יעקב, ואביי דוחה דאפשר דר' יעקב לא אסר אלא מדרבנן, אבל מעיקר דינא גם מעורות לא מהני שיהיו נחשבים כמו גוף התרנגולת, ולאיכא דאמרי דאמר רב יוסף אסיפא מאן תנא מן האשכול של ביצים טמא ר' יעקב הוא, והיינו ששלל של ביצים אינם מעורות ואשכול הוא המעורות, ואמר רב יוסף דהוא כר' יעקב דלת"ק לא ידעינן חילוק בין מעורות לאין מעורות, וע"ז דחי אביי דדילמא באמת ליכא חילוק בין מעורות לאין מעורות, ואשכול של בצים היינו אשכול גופיה דהוא בשר השדרה, אבל ביצים אפי' מעורות אינם כגוף העוף, וכ"ז הוא לענין טומאת נבלות דבעי שיהיו נחשבין כמו גוף העוף שיהי' בהם חיות העוף דאז חל עליהם טומאת נבלות במיתת העוף, אבל לענין בשר וחלב אפי' אינם מעורות נחשבים בכלל גדי כמש"כ.

עתה נבוא לדברי הרמב"ם והמ"מ שלפנינו, והנה אם דעת הרמב"ם כשיטת שאר

הראשונים דר' יעקב הוא לחומרא, וחכמים מתירין אפי' אם מעורות בגידין א"כ תמוהים דברי המ"מ דהרמב"ם הא פסק דכ"ז שעדיין לא פירשו ונגמרו האוכל אותן לוקה כאוכל בני מעים שלהם, א"כ מה מביא המ"מ ראיה מדין בו"ח, שאסור לאכלן בחלב, דזה דוקא בתלויות באשכול ולא נגמרו החלמון והחלבון, ולדעת הר"י החלמון לבד, אבל עכ"פ אינו צריך שיפרשו מהאשכול, ואפי' אם מעורות בגידין מותרות דהא קיי"ל כת"ק, ואין לומר דכונת הרמב"ם במש"כ כ"ז שלא פירשו ונגמרו דתרתי בעינן, ואם נגמרו אף שלא פירשו פטור, דא"כ למה כתב המ"מ דכ"ז שתלויות באשכול הרי הן כבשר, וכן מוכח מהא דנבלת עוף טהור דאי מן האשכול הוא מן התלויות באשכול לא הוזכר שם גמורות. והמ"מ מביא משם לכאן, ואם נימא דהרמב"ם סובר כדעת הרשב"ם דלת"ק אפי' אם אינם מעורות בגידין אסורות, ג"כ קשה דהא כאן פסק הרמב"ם דדוקא אם תלויות באשכול, ומוכח כאן דסובר דגמורות ואינם מעורות הוא חדא מילתא, והוא דלא כד' הגמ' בביצה לכל הפירושים.

והנה בביצה דף ז' לל"ק אמר רב יוסף דמן השלל של ביצים זהו מעורות וכיון דאמר דטהור הוא דלא כר' יעקב, ולאיכא דאמרי מן השלל אינם מעורות ומן האשכול הם מעורות, וע"ז אמר רב יוסף דמאן תנא דמן האשכול טמא ר' יעקב הוא, וע"ז אמר אביי ממאי דמן האשכול הוא מהנך דתליא באשכול דילמא מן האשכול גופא, והרמב"ם בפ"ג מהל' אה"ט פסק כלשון הברייתא דמן האשכול טמא, ואינו מבורר כונתו אם מאשכול גופא או מהתלויים באשכול, והכ"מ כתב שם פירש"י דהיינו מבשר השדרה, אבל מדברי הרמב"ם כאן דפסק דמהתלויות באשכול לוקה, וכתב המ"מ דזה נלמד מאוכל נבלת עוף טהור מוכח דשם ג"כ הוא מהתלויים באשכול ודלא כהכ"מ, וקשה דכמאן פסק הרמב"ם דכל"ק דמשלל של ביצים הוא מעורות והוא טהור א"א דא"כ למה כתב על מן האשכול שעדיין לא פירשו דהא גם מן השלל לא פירשו, ומוכח דדעתו כאיכא דאמרי דמן האשכול היינו מעורות, וא"כ קשה דהא אמר רב יוסף ר' יעקב הוא והרמב"ם פסק דלא כר' יעקב.

ונראה דדעת הרמב"ם כשיטת הרשב"ם דמה דאמר רב יוסף ר' יעקב הוא אינו דהוא דלא כת"ק אלא דת"ק לא אמר חילוק בין מעורות לאינם מעורות, ולכן הא דמצינו חילוק בין מעורות לאינם מעורות הוא כר' יעקב, אבל אפשר לומר דת"ק דסובר דאפי' אין מעורות אסורות כ"ז שאינם גמורות מ"מ מודה דבאוכל נבלת עוף טהור דוקא אם מעורות טמא משום דבבו"ח סבר דהויין בכלל גדי כ"ז שאין עליהם שם ביצים, אבל גבי נבלה כיון שאין בהם חיות התרנגולת אין בהם דין נבלת עוף טהור לענין טומאה דגבי נבלת עוף

טהור לא מהני מה דאין ע"ז היתר שחיטה אלא דצריך שתתנבל במיתת העוף, וכיון דאין להם חיות לא נתנבלו עמה, ולענין אוכל ביצי עוף טמא אף דיש מקום לומר דגם אם אינם מעורות, כיון שאינם ביצים ממש ואין בהם היתר ביצים לענין איסור נבלה חייבין עליהם גם משום עוף טמא, מ"מ סובר הרמב"ם דאין לנו לחייב מלקות כיון שאין נחשבין כגוף העוף, בפרט שכל הדין חידש הרמב"ם מסברתו לחייב מלקות אף דביצי עוף טמא נתמעטו ממלקות, לכן אם אינם מעורות אף שאינם גמורות ואין בהם היתר ביצים לענין איסור נבלה מ"מ לא נוכל לחייב מלקות משום עוף טמא כיון דאינם כגוף העוף, לכן דימה הרמב"ם דין זה לדין נבלת עוף טהור דדוקא אם הם מעורות דהוי כגוף העוף אז טמא האוכלם משום אוכל נבלת עוף טהור.

ומה דהוכיח המ"מ דין זה מדין בו"ח אף שלפי דברינו יסבור הרמב"ם גבי בו"ח דאפי' אם אינם מעורות אסור לאכלן בחלב כ"ז שאינם גמורות, יש לומר בכונתו דהנה בגמ' ביצה שם אמר רב יוסף לאיכא דאמרי דהא דתניא מן האשכול של ביצים טמא ר' יעקב הוא דאמר אם היו מעורות בגידין אסורות, ודחה אביי ואמר ממאי דמן האשכול מהנך דתלייא באשכול דילמא מן האשכול גופיה, ופרש"י בשר הדבוק בשדרה, ובפרק ג' מהל' אה"ט בדברי הרמב"ם שפסק מן האשכול טמא פי' הכ"מ דהיינו מן הבשר הדבוק בשדרה והוא כאביי, ובזה לא נוכל כלל לומר דהני דתליא באשכול אין מטמאים משום דאין להם חיות התרנגולת דזה שייך רק על מעורות בגידין, לומר דאף שהן מעורות עוד בגידין אינם אלא מחוברין, אבל לאביי דאמר דמן האשכול היינו מבשר השדרה וא"כ מביצים אפילו בתחילת ברייתן שהן בודאי חיים מגוף התרנגולת אינם בכלל נבלת עוף טהור, וע"כ דטעמא אחרינא הוא דביצים אינם כלל בכלל העוף אפילו בתחילת ברייתן, והא דאסור משום נבלה לדברי הכל צריך לומר דהוי בגדר יוצא מן החי דאין עליהם היתר שחיטה אבל אין להם דין עוף, וא"כ אין סברא לאסרם משום בו"ח דאינם בכלל גדי.

ולכן סובר המ"מ דלא כמש"כ הכ"מ בפ"ג מאה"ט דמן האשכול הוא מבשר השדרה כאביי דא"כ מהני דתליא באשכול אפי' בתחילת ברייתן אין מטמאין, וא"כ אין לאוסרן בבו"ח, אע"כ אביי רק דחויי קא מדחה לרב יוסף לומר דמהך ברייתא ליכא סייעתא לר' יעקב ויש לפרש מן האשכול מאשכול גופיה, אבל באמת מברייתא דבו"ח ע"כ מוכח בין מת"ק בין מר' יעקב דעכ"פ יש לביצים דין תרנגולת מתחלת ברייתן, וא"כ אין לפרש דמן האשכול אשכול ממש ובע"כ מהני דתלייא באשכול, וממילא מוכח דר' יעקב סבר דמעורות בגידין הויין כגוף העוף, דהא הני דתליא באשכול הכל בכלל, ואפילו אלו

שנגמרו ואינם אלא מעורות.

וזהו שכתב המ"מ דמהא דאסור לאכלן בחלב מוכח כדברי הרמב"ם, משום דמוכח דלא כאביי וכנ"ל, והא דביצי עוף טמא דמי לדין טומאת נבלה דחייב דוקא במעורות, ולא לדין נבלה ובו"ח דאפילו אינם מעורות, היינו משום דכתיב מבשרם וסובר הרמב"ם דדוקא מבשרם ממש שיהי' מגוף העוף משא"כ בנבלה ובו"ח כיון דעכ"פ הויין בכלל העוף אסורין וכמו שנתבאר, ומש"כ הרמב"ם כ"ז שלא פירשו ונגמרו הכונה שלא פירשו ולא נגמרו דתרתי בעינן לחייבו במלקות, דאף דאינו מצוי שיהי' קליפתן קשה ויהיו מעורות מ"מ הזכיר הרמב"ם שניהם משום דשניהם הוא בתנאי חיוב המלקות.

ולפ"ז נתברר לנו דעת הרמב"ם כהרשב"ם דגמורות הן גמורות ממש והוא כדבריו בפה"מ בעדיות דכל זמן שיש רכות קצת ה"ה בכלל בני מעיה, אלא דמ"מ כגוף העוף ממש לא הוי עד שיהיו מעורות.

פרק ד

הלכה ג

האוכל עוף טהור חי כל שהוא לוקה משום אוכל נבלה ואע"פ שאין בו כזית הואיל ואכלו כולו, ואם אכלו אחר שמת עד שיהי' בו כזית ואע"פ שאין בכולו בשר כזית הואיל וש בכולו כזית חייב עליו משום נבלה.

המ"מ הביא דברי הגמ' בחולין דף ק"ב אמר רב אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית, ודעת הרמב"ם שאפי' בחייה הוא משום נבלה, אבל רש"י פי' משום אבר מן החי, וכ' המ"מ דכן נראה מן הסוגיא והיינו דהא פריך מינה על רב דאמר אמ"ה צריך כזית, ואף דנוכל לומר דפריך במכ"ש כיון דנבלה בכ"ש א"כ אמ"ה לא כש"כ, אבל זה אינו דהא אמר להדיא במיתתה בכזית אף דהיא שלימה, וע"כ צ"ל דדוקא בחי' בכ"ש וא"כ מאי פריך על אמ"ה אפשר בשביל דלית לי' חשיבות חי הוא בכזית, ובזה יש לומר דמרב פריך דעכ"פ חזינן דהיכי דהוא חשוב אז אפי' בנבלה בכ"ש וא"כ מנ"ל לרב להוכיח דמדכתיב אכילה הוי בכזית אף דהוי ברי', דהא מצינו בעוף טהור חי שהוא בכ"ש משום נבלה אף דכתיב אכילה, ומה דבמיתתה בכזית הוא משום דנבלה לא חשיב בריה, אלא דקשה לפ"ז דא"כ צריך לומר דמה דמשני בכזית בשר גידים ועצמות היינו על רישא על עוף טהור חי, ובמיתתה בכזית היינו בכזית בשר, וא"כ זה אינו כמו שפסק הרמב"ם כפשטה דרב דבחייה בכ"ש ובמיתתה בכזית בשר גידים ועצמות.

והנה הלח"מ מפרש דהרמב"ם מפרש הסוגיא כמו שפרש"י ורק דפסק הלכה כרבי

דבהמה בחייה לאו לאברים עומדת וכר' יוחנן אליבא דרבא לקמן ולכן אינו חייב באוכל בחייה משום אמ"ה, ורק דקשה מנ"ל זה דמשום נבלה חייב בכ"ש.

ובפשוט צריך לומר בדרך הלח"מ דהגמ' הוי מפרש מימרא דרב לגבי אמ"ה, ולפ"ז ע"כ דרב סבר לאברים עומדת אבל למסקנא דמסקינן לאו לאברים עומדת ע"כ דרב קאי לענין נבלה ורבי מיירי לענין אמ"ה נוכל לומר דלא דמי לדין אמ"ה, דאמ"ה כיון דתמיד הוא ברי' ומ"מ כתוב אכילה דהוי בכזית שמעינן מינה דאף דחוי בריה צריך כזית אבל נבלה כיון דעיקר נבלה אינה ברי' דכל חתיכה אינה נקראת נבלה לכן לא שמעינן מקרא דכתיב אכילה דזהו על חתיכת נבלה, אבל נבלה שהיא בריה חייב במשהו, והיה אפשר לומר דחייב גם על בהמה מתה במשהו, ורק דכיון דעיקר האיסור נולד לאחר מיתה אין לה חומר יותר מאמ"ה דנמי הוי בריה ומ"מ צריך כזית, אלא דמתה הוי דוקא שלמה בכזית בשר גידין ועצמות אבל אבר מן הנבלה לא חשיב כלל וצריך דוקא כזית בשר דלא חשיב כלל, ומצאתי שכתב כן הפר"ח על הרמב"ם.

ועכ"פ לפ"ז מוכרחין אנו לומר דנבלה נמי מקרי בריה, אבל זה א"א דאי הוי ברי' היו חייבין בפחות מכזית כמו גיד הנשה, והיינו אומרים דמה דאמרה תורה בלשון אכילה היינו לחייב על כל כזית וכדאמרי רבנן בגיד הנשה, ע"כ יותר נראה לומר דנבלה לא מקרי בריה ורק דגם אבמ"ה לא נקרא ברי' וכמו שהקשה בראש יוסף דכיון דקיי"ל לאו לאברים עומדת א"כ לא נוצר באיסור ומ"מ אשכחן דאחשיב רחמנא בי' בשר גידין ועצמות כיון דהוא בשלמותו לכן זהו דילפינן בנבלה דכיון דהיא נבלה שלמה חייב על בשר גידין ועצמות.

ונראה דמכאן הוא מקור דברי הרמב"ם דהפריד הבשר אין לו שם אבר כיון שאינו כברייתו דאם נימא דגם הפריד הבשר יש לו שם אבר א"כ אין לו שום דין בשלימות כלל כיון דחלקו חיים וא"צ שיעור וא"כ מנלן לדמות נבלה שלמה לדין אמ"ה דחייב על בשר גידין ועצמות דהא על כזית מן הנבלה אינו חייב על בשר גידין ועצמות וע"כ דאמ"ה יש לו ג"כ דין שלימות דהוא שלם בדין אבר שהוא בשר גידין ועצמות ונמצא דמכאן מקור לדברי הרמב"ם בדין הפריד הבשר.

והנה אכתי קשה מה שהקשה הפר"ח מהא דקתני בסיפא דברייתא חלקה ואכלה דברי הכל בכזית וכיון דלרב צריך לאוקמי מה דמחייב ראבר"ש באוכל צפור פחות מכזית במשהו בשר גידין ועצמות.

ונראה דלפי האמת דמוקמינן ברייתא בב"נ משום דבישראל לא היה פוטר רבי דאכתי חייב משום נבלה וכיון דהוא בב"נ א"כ חייב אפילו במשהו דלא ניתנו שיעורים לב"נ

וא"כ לא צריך לאוקמי במשהו בשר גידין ועצמות, והגמ' דמוקים הכי הוא בשביל דמוקים כולה ברייתא בישראל, וע"כ דרב דלא כרבי. אבל לדידן מוקמינן ברייתא כפשטה דתוספתא בב"נ, ובתוספתא דקתני פטור מיושב בפשיטות אלא אפילו ברייתא דקתני דהוא בכזית צריך לומר דאיירי בישראל ואשמעינן הך דינא גופא דבכזית לחוד סגי אף שאין בו כזית בשר וזהו דינא דרב.

המנ"ח מצוה קס"א כתב בדין נבלת עוף טהור דמטמא בגדים בבית הבליעה וז"ל ונראה דלגמרי דינו כאכילה ואם לא אכל הכזית בב"א ושהה בכדי א"פ מצטרף ובמשהו האחרון שנשלמה הכזית נטמא ונטמאו הבגדים והכלים שנוגע וכו' ע"ש. ונ"ב בזה"ל נראה לי דהוא דבר שאי אפשר דבפי' איתא להדיא בכל דוכתא דהיא מטמאה בבית הבליעה וכן הוא בלשון הרמב"ם בפ"ג מהל' אה"ט ולא דמעשה האכילה מטמאה וא"כ איך אפשר שיתטמא אם יאכל חצי כזית, ומה דאמר בזבחים דצריך אכילה בכא"פ היינו אם יאכל חצי זית ויחזיק בבית הבליעה ואח"כ יאכל עוד חצי זית ויהי' אז בבית הבליעה כזית שלם, ואף שהוא אופן רחוק מ"מ ע"כ צריך לומר דכן הוא, ואפשר דמשום זה השמיט הרמב"ם כיון דזה אמר רק ר"מ דלא קיי"ל כותי', ולכן אף דכפי המבואר משמע דר"י לא פליג עליו בזה רק דלא צריך קרא כמש"כ הרהמ"ח מ"מ כיון דלא שכיח כלל לא הביא זה דכבר כתבו המפרשים דאין דרכו להביא דבר דלא שכיח כלל רק לר"מ כיון דעכ"פ יש קרא מיותר ע"ז הי' לו להביא להך דינא אבל כיון דלא קיי"ל כר"מ לא הי' צריך להביא כיון דלא שכיח כלל.

ומה שכתבתי דפשוט דאי אפשר להתטמא באכילת חצאין אף דקיי"ל חולין קכ"ד דיש נוגע וחוזר ונוגע היינו לענין אם נגע בבת אחת בב' חצאין כמש"כ הרמב"ם בפ"ד מהל' טומאת מת הל' י"ד וכ"כ בס' תפארת יעקב בחולין שם, ועי' מה שציינתי בד' הרמב"ם בפ"א מהל' אה"ט.

ומה שהקשה לדעת הרמב"ם דטומאת משא אפי' בלא זז ממקומו איך משכחת לה דנבלת בהמה אינה מטמאה בבה"ב דהא מטמאה משום משא, יש לומר דמשא צריך דוקא שיהי' נישא ע"ג הנושא ולא שיחזיק הטומאה איש אחר, וכן כתב הרמב"ם בפ"א מהל' ט"מ הלכה ו' וז"ל או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה הואיל ונשאת עליו מ"מ נטמא אבל אם לא הניחה והוא מחזיק בה ע"י הכוש שתוחב את הנבלה בבית הבליעה אינו טמא משום משא.

איברא דלכאורה אי אפשר לומר דנ"מ לענין אם תוחב לו חברו בכוש בבה"ב משום דבפשוטו משמע דצריך דרך אכילה ואף דאם תחב לו חברו חלב בבה"ב הוי אכילה

ופטור רק מטעם אונס היינו משום דסוף שבולע לתוך מעיו אבל כ"ז שחבירו מחזיק בכוש הא אינו דרך אכילה מ"מ אפשר לצייר שחבירו תחב בכוש והוא סייע לבלוע והוי דרך אכילה ומ"מ כ"ז שחבירו מחזיק בכוש לא הוי משא דבעי שיהי' הדבר נישא על ידו וזה שמסייע לבלוע אינו גדר משא ולא גדר דחיפה שדוחף הדבר בכחו למטה, אכן באמת מדברי הרמב"ם בפ"ג מהל' אה"ט הל' א' משמע דלא תלוי כלל בגדר אכילה ע"ש היטב וצ"ע טובא ליישב דלפ"ז הו"ל לטמא אפי' שלא בכא"פ.

והנה באמת מה דלהמנ"ח פשיטא דלר' יהודא נמי צריך בכא"פ ורק דר"י סבר דלא צריך קרא להכי, מדברי התוס' לא משמע כן שהתוס' שם בזבחים דף ע"א ע"א ד"ה לשיעור אכילה כתבו אפשר דר' יהודא נמי אית לי' ואע"ג דלא מיותר, ומוכח דמספקא להו בעיקר דינא, ואי אפשר לומר דמספקא להו בעיקר שיעור דכזית שהיא משנה מפורשת בריש מס' טהרות דצריך כזית ולא משמע דהוי דוקא כר"מ וכן הדבר פשוט בכמה מקומות, וע"כ דכונת התוס' לענין בכא"פ משום דלענין אכילה בכזית איכא למילף מקרא קמא כדאמר בגמ', וא"כ אפשר דבאמת ר"י לית לי' כלל הך דינא דבכא"פ דלית לי' כלל דצריך להיות בדרך אכילה.

וראיתי בקרן אורה שם שכתב דדוקא ר"מ לשיטתו צריך קרא משום דאית לי' בכריתות דדוקא בלא הפסק, אבל לר' יהודא דצריך הפסק א"כ ע"כ צריך שיעור דאל"כ אין שיעור לדבר, אבל כ"ז הוא אם היינו מפרשים כהמנ"ח דהכונה אפילו בלע לגמרי וחזר ואכל אבל לפמש"כ דצריך דוקא שיהיה מונח בבית הבליעה א"כ אין שום ראי' ואה"נ דמהני אפי' לזמן מרובה ע"כ.

הלכה ו

האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים שנטרפו לוקה שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו. טרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער כגון ארי ונמר וכיוצא בהן, וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס כגון נץ וכיוצא בו, ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה שאם מתה הרי היא נבלה, ומה לי מתה מחמת עצמה או הכה בסייף והמיתה או שברה ארי והמיתה הא אינו מדבר אלא בשנטרפה ולא מתה.

במה שכתב הרמב"ם דמקרא דובשר בשדה טרפה וגו' לכלב תשליכון אותו למדנו דאינה טרפה עד שיעשה אותה בשר הראויה לכלב, והקשה הט"ז בסי' כ"ט דהא בגמ' יליף מזאת החיה, ותי' הט"ז דמקרא דזאת החי' לא הוי שמעינן טרפה דהו"א נטרפה ע"י ארס שאני והוא בכ"ש, ומקרא דלכלב לא הוי שמעינן דבעינן טרפה ומסוכנת סגי

לאסור לכן צריך זאת הי' דדוקא אינה חיה, אלא דקצת קשה נימא דבאמת בטריפת ארי סגי מסוכנת כיון דמעיקרא הוי סבר דטריפת ארי שאני.

והלב ארי' תירץ דטריפת ארי בודאי צריך דוקא אינה חיה מקרא דלכלב, וכי פליג המ"ד טרפה חיה דוקא בשאר טרפות, אכן בפשוטו קשה הדבר דהא טרפות שע"י דריסה לא עדיף מנקבו בני מעים ממש כיון דכל טריפות דדריסה הוא משום גדר דדמי לנקובה, ואולי כונתו דבאמת דרוסה לא דמי לנקובה, והטרפות הוא דמשום כאב הדריסה ודאי אינה חיה אבל אין מקור לזה, דכל המקור הוא דאלא"ה א"כ אפי' טרפה בזנבה, וא"כ נימא דדרוסה הוי כמו נקובה, אבל לא יותר מנקובה וכיון דגילתה התורה דבדרוסה הוי דוקא משום שאינה חיה א"כ אמאי בשאר טרפות צריך קרא דאינה חיה.

ונראה ליישב דשיטת הרמב"ם כמו שכתבתי על הגליון בהרמב"ם דדריסת בשר מטריף א"כ יש לומר דבזה דוקא משום שאינה חיה כיון דלא הוי חסרון אבר.

ובאופן אחר נראה דאפשר לומר דמקרא דלכלב לא הוי שמעינן אלא היכי דע"פ רובא דרובא אינה חיה וכשיטת המהרש"ל דאז היא ראויה כבר לכלב, קמ"ל קרא דזאת החי' דאינה חיה כלל, ומקרא דזאת החי' לא הוי שמעינן טרפת ארי דהו"א אפי' טרפה בזנבה, אך נתיישבתי דזהו כעין תי' הט"ז, ובאמת מה שהקשיתי על הט"ז ל"ק דבלא לכלב הו"א אפי' טרפה בזנבה, אבל כיון דשמעינן דצריך לכלב א"כ בודאי לא שאני מקרא דזאת החי'.

אכן אף דזה שכתבתי הוא כדברי הט"ז נ"ל דכן צריך לומר דמש"כ הט"ז מסוכנת אם הכונה דבאמת לא תחיה בודאי לא דמי למסוכנת, דהא כתב ברמב"ם ולא אירעה מכה באבר מאבריה, וקשה לומר דטרפת ארי הוא באופן זה דגם נפילה היא טרפה, ואף דשם הוי עכ"פ ריסוק אברים, מ"מ קשה הדבר שע"י הכאה תהי' אינה חיה בודאי ולא תהיה טרפה, והרמב"ם פסק דין מסוכנת בחולה שתשש כחה, אבל לפמש"כ מיושב דנ"מ בטרפה שתהי' טרפה מחמת רובא.

והלב ארי' סיים בדבריו דאי הוי כתוב לכלב לא הוי ידעינן שאר טרפות כיון דא"א ללמוד מנבלה דנבלה הוא משום דאינה חיה וטרפה הוא מטעם אחר, ובאמת לא ידעתי כלל מה צריך לזה כיון דכתב דטרפות דרוסה בודאי אינה חי' א"כ בודאי לא הוי ידעינן טרפות שהיא חי' א"כ צריך קרא דטרפה אינה חי' וממילא ילפינן מטרפת ארי כמש"כ הרמב"ם.

ב]. **במה** שכתב הלב ארי' דאפי' למ"ד טריפה חי' בדרוסה מודה דאינה חי' מקרא דלכלב, יש לומר דזהו כונת התוס' בדף מ"ב ד"ה דרוסת שכתבו אלא טעמא דדרוסה

שהארס שורף וסופה למות, והיינו דלא דמי לחזותא בריאה וכן בלקותא דהוי מטעם נקובה כמש"כ רש"י בדמ"ג בד"ה לא תיפוק, אלא דרוסה הוא טרפות מיוחדה דהאבר נשאר שלם ורק דזיהרא של הדריסה סופה להמית, אלא דקצת יש לעיין מהא דאמר בדנ"ד גבי קנה דנקובתו במשהו ואמר מ"ט זיהרא מקלי קלי ואזיל, וכיון דלא הוי משום נקב אלא דכח הארס שורף וממית, ולשיטת הרמב"ם גם בהאדים בשר נגד בני מעיים אינו משום דסוף בני מעיים לנקוב, וכן צ"ל לשיטת התוס' א"כ למה צריך לומר משום דזיהרא מקלי קלי ואזיל והיינו דישרוף יותר, וצריך לומר משום דבאמת הכי הוא שהארס הולך ושורף ומשום משהו נקב לא היתה מתה, ובבשר כנגד בני מעים ה"נ כן הוא דלא משום שריפת המשהו בשר אלא דהולך ושורף, ואפשר דאה"נ דישרוף גם הבני מעיים אבל לא ינקוב וכמש"כ התוס', אלא דא"צ לזה דכיון דנימא דהארס מתפשט א"כ גם הבשר שכנגד הבני מעיים מחובר יחד עם הבשר החופה את רוב הכרס שגם בו יש טרפות.

אכן מלשון הרמב"ם בפ"ה משחיטה ה"ט שכ' ואם נמוק וכו' רואין אותו הבשר כאילו חסר וטרפה, מוכח דסובר דזה לבד סגי שיהי' טרפה ולא משום שיתפשט הטרפות יותר ולפ"ז קשה למה בקנה צריך לטעמא דמתפשט יותר, אכן עינתי בדקדוקי סופרים וליתא בכ"י תיבת ואזיל וזה הגהה שנדפס מפרש"י כדאיתא ברש"י להדיא תיבת ה"ג וכן העיר המפרש בדק"ס והגי' בכ"י מקלי קלי לי' ומבואר דטעמא דגמ' הוא רק לומר דלא דמי לנקב דהארס שורף וממית, וכמו שכתבו בתוס' שהבאנו אח"כ מצאתי דהרי"ף ג"כ אינו גורס ואזיל אלא מקלי קלי ופי' הר"ן דכיון דשורף אסור במשהו ע"ש.

במש"כ לענין דרוסה יש להוכיח דאם נימא דדרוסה הוי כמי נקב דהארס שורף א"כ גבי סימנים בדריסת הושט הי"ל נבלה, ולהדיא מבואר ברמב"ם דהוא טרפה ומוכח דאינו נקב.

הלכה יג

השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם הרי אלו מותרין ואין אומרין שמא מתים היו, וכן השוחט את הבריאה ולא פרכסה הרי זו מותרת, אבל המסוכנת והיא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת אע"פ שהיא אוכלת מאכל בריאות אם שחטה ולא פרכסה כלל הרי זו נבלה ולוקין עליה, ואם פרכסה הרי זו מותרת, וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה אבל בתחלתה אינו מועיל.

וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה, כתב המ"מ שם אמר רב חסדא פרכוס שאמרו בסוף שחיטה וכו' שאני אומר כל שאינה עושה כן בידוע שנשמתה נטולה ממנה קודם

לכן, ומבואר שם לרבא דאמצע שחיטה לא סגי ופסקו כן בהלכות וכן דעת הפוסקים, ומקודם עמש"כ הרמב"ם אבל המסוכנת וכו' אם שחטה ולא פרכסה כלל הר"ז נבלה כ' המ"מ וכן נראה שם דכל שלא פרכסה אין שחיטתה כלום ואינה בת שחיטה ומסוכנת תחילת נבלה היא וכל שלא פרכסה ונשחטה הרי היא כאילו גמרו מיתתה בכוס ופי' כוס כתב המ"מ בהל' י"ב ופירוש כוס שחוט, ומבואר מדברי המ"מ שאם נגמר שחיטתה עם גמר מיתה אסורה והיא נבלה, וכפי הנראה סובר פשוט דלשחוט צריך שתהיה עליה דין חיה אפילו לאחר שחיטה וכדין שחט שנים או רוב שנים אמנם אינו מבואר מנלן דצריכה הבהמה לחיות אחר שחיטה.

והנה ממתני' יש לדייק ממה דקתני פשטה ידה ולא החזירה אסורה דאינה אלא הוצאת נפש, וכבר עמדו בתוס' דמה איכפת לן דאינו אלא הוצאת נפש עכ"פ חיתה עד גמר שחיטה ומזה דייק רב חסדא דפרכוס הוא באמצע שחיטה, לפי פי' התוס' דמסיפא דייק רב חסדא, אכן יש לעיין דמה השיב רבא דכל שאינו כן בידוע שנשמתה נטולה הימנה קודם לכן ומשמע דבאמת מודה רבא דאם השחיטה נגמר עם גמר מיתתה דהוי שחיטה מעליא, אלא דיש לעיין בביאור דברי רבא דהא במתני' קתני שאינה אלא הוצאת נפש ולא קתני שכבר יצאה נפשה, ואולי הפירוש הוא דהוא סימן על הוצאת נפש בשעת פשיטות יד והיינו דכבר הוי הוצאת נפש קודם פשיטות יד והפשיטות יד כבר היתה בזמן שאינה כבר חיה ודחוק.

ולכן מחוור יותר לפרש דרבא מחלק בין יציאת נפש ליציאת נשמה דהיינו אפילו בבעלי חיים שאין להם נשמה רוחנית מ"מ יש להם נפש והוא רתיחות הדם כי הדם הוא הנפש, ונשמה זו היא נשמת האף מה שנושם רוח מאפיו וכמו דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו דקאי על כל בעלי חיים, ולענין דין חי לא אזלינן בתר נפש שהוא רתיחות הדם אלא בתר נשמת רוח חיים, וכדאמרי' גבי מפולת דבודק עד שהגיע לחוטם, ולכן מתרץ רבא דיציאת נפש הוא אחר ביטול הנשימה דיש לו כבר דין מת, ואיברא דמהא דבודק עד שהגיע לחוטם אין ראיה דנוכל לומר דכיון דעכ"פ כבר בטלה נשימתו לא שייך הצלה, אך עכ"פ נוכל לומר כן בעניננו דלא הוי חי אף שיש לה כח נפש כיון שאין לה נשמת רוח חיים.

והנה המ"מ כתב מקור לדברי הרמב"ם במה שכתב דמסוכנת שלא פרכסה הוי ודאי נבלה ממה דאמר כל שאינה עושה כן בידוע שנשמתה נטולה הימנה מקודם לכן, והנה לכאורה היינו מפרשים דהיינו דוקא בפשיטות יד ונאמר דפשיטות יד הוא חסרון, אכן המ"מ כנראה אינו מפרש כן אלא דכל שאינה עושה כן היינו דכיון דאינה מפרכסת

כהוגן ראי' שנטולה נשמתה קודם לכן, ולכאורה לפ"ז למה לן למימר קודם לכן אם נאמר דזהו רק כללא דכל שאינה מפרכסת ראי' שנטולה נשמתה א"כ היינו רק על שעת חסרון הפרכוס, וכיון שמפרש להדיא דנטולה קודם לכן א"כ מוכח דממה שאינה עושה כן היינו ממה שאינה מחזירה ידה אחר הפשיטות יד ראי' שנשמתה נטולה קודם לכן היינו בשעת הפשיטות יד.

והנה אם נאמר דעיקר דין הפרכוס הוא עם גמר השחיטה א"כ לא שייך כלל להוכיח מזה שאינה מחזירה ידה אחר שחיטה דהא אז כבר אינו שעת הפרכוס, וכל הראיה אינה אלא ממה שבסוף שחיטה היינו עם גמר השחיטה לא עשתה פרכוס, ובאמת קשה לומר דהראיה הוא ממה שלא החזירה אז ידה דמי לא עסקינן שעשתה פשיטת יד וחזרה פשיטות וחזרה עד גמר שחיטה ממש ובשעת הגמר נתכון אז שנגמר השחיטה עם הפשיטות יד דבודאי פסולה דהא לא נעשה בשעת הגמר מעשה פרכוס, ובאמת מזה הוא ראיית רב חסדא דאמר אילימא בסוף שחיטה לעולם תיתי ותיזל והוא לפירש"י, ותירוץ רבא נוכל לפרש דעכ"פ מכיון דמסוכנת צריכה ראי' של פרכוס ובלא ראי' של פרכוס היא בחזקת נבלה, ולא דהיא נבלה בשביל ההוכחה מדלא פרכסה, אלא להיפוך מכיון דאין ראי' של פרכוס היא בחזקת נבלה, דהא בבריאה א"צ פרכוס וכיון דעכ"פ בסוף דהוי ממנו ראי' על חיותא דפשיטות יד אינה ראי' לכן היא בחזקת נבלה, אבל א"כ לא היה צריך לומר דמדלא החזירה לכן נשמתה נטולה קודם לכן דהא אחר שחיטה אינה צריכה להחזיר כלל אלא להיפוך מדלא עשתה בסוף שחיטה פרכוס מעליא דיהיה ממנו ראיה א"כ היא בחזקת נבלה, א"כ אינו צריך לומר שנשמתה נטולה קודם לכן אלא נשמתה נטולה עכשיו מדלא פרכסה עכשיו.

והנה אם לא היינו מפרשים כהמ"מ אלא דפשיטות יד הוא ראיה א"כ ביאור דברי רבא ניחא דאמר דכל שאינה עושה כן פי' שעשתה פשיטות יד בלא חזרה הוי ראי' שהפשיטות יד הזה הוא ראיה שנשמתה נטולה בשעת הפשיטות יד ואז אולי אפשר ליישב מה דאמר קודם לכן, כיון דלא מחסרון פרכוס אנו דנין אלא דמחדש דפשיטות יד בלא חזרה היא הוכחה על מיתה, ואף דהחזרה נזדמן שהיא צריכה לעשות אחר שחיטה זה לא איכפת לן דהא אנן לא מחסרון הפרכוס אנו דנין אלא מהראי' שגמרה בפשיטות בלא חזרה ובאמת גם אחר שחיטה יכולה לחזור דהא תוכל לפרכס גם אחר שחיטה דאחר שחיטה יש לה דין מפרכסת אלא דלא איכפת לן אם אח"כ אינה יכולה לפרכס כיון דלא נצרך לן סימן אלא עד שחיטה אבל על פשיטות יד כיון דנימא דפשיטות יד בלא חזרה הוא סימן על מיתה א"כ אנו יכולין להוכיח גם מזה שאינה מחזרת אחר שחיטה,

אבל כ"ז אם נימא דהוא טעם דוקא על פשיטות יד משום דפשיטות יד הוא הוכחה על מתה אבל אם נימא כפי' המ"מ דהוא רק חסרון פרכוס א"כ אין בדברי רבא אלא דחסר כאן פרכוס ולא הו"ל למימר לשון זה דמשמע דאנו עושין ראי' מדלא החזירה אח"כ, ואולי נימא דאין כונת רבא בתורת ראי' אלא רבא בא לפרש המשנה דקתני פשטה ידה ולא החזירה פסולה דמקשה על זה רב חסדא דכיון דהפשיטות יד הי' בגמר א"כ למה לן החזרה של אחר כך וע"ז משני שכל שאינה עושה כן פי' אם לא החזירה אחר כך ולא נשארה אלא הפשיטות יד אנו אומרים בידוע שנשמתה נטולה קודם לכן משום חסרון פרכוס בשעת הפשיטות יד ואין הכונה מדלא החזירה אלא אם לא החזירה אז אמרינן דהפשיטות יד אינה כלום ובידוע שלפני שעת אי החזרה היינו בשעת הפשיטות יד כבר היתה נשמתה נטולה.

אכן ברווחא יותר נוכל לומר דלשיטת הרמב"ם לפי' המ"מ עיקר הפרכוס הוא אחר שחיטה ולא משום שיטת רש"י דצריכה להיות אחר שחיטה אלא דעיקר דין פרכוס הוא אחר שחיטה דדרך הבהמה לפרכס אחר שחיטה ועכשיו שפיר אמר שכל שאינה עושה כן היינו חזרה אחר הפשיטות יד נשמתה נטולה קודם גמר השחיטה משום דדרך הבהמה לפרכס אחר השחיטה, ואין חילוק אם נגמר השחיטה באופן שאחר הגמר נעשה החזרה מהני משום דהחזרה הוי פרכוס ואם אחר הגמר נעשה פשיטות יד כיון דפשיטות יד לחודי' לא הוי פרכוס אנו אומרים דדרך הבהמה לפרכס ולעשות אח"כ גם חזרה כיון דדרך הבהמה לפרכס אחר שחיטה ואם אינה עושה כן בידוע שנשמתה נטולה קודם גמר השחיטה, ופי' זה ניחא לי יותר משום דברי המ"מ שכתב על זה דפסק הרמב"ם דבהמה שלא פרכסה הוא ודאי נבלה, וכתב על זה ד' הגמ' שכל שאינה עושה כן בידוע שנשמתה נטולה קודם לכן, ומשמע דהוא מכוין בזה לבאר דברי הרמב"ם ובאמת על דברי הרמב"ם אם נפרשם על גמר שחיטה בודאי א"צ לומר קודם לכן, ונוכל לומר שהמ"מ הביא דברי הגמ' אף שאינם שייכים לדברי הרמב"ם והוא רק להוכיח דאמרינן בידוע אבל אינו משמע כן רהיטת לשונו ולפי מש"כ מיושב דבריו שפיר דבאמת עיקר מה דאמרינן דהוי נבלה הוא משום שנשמתה נטולה קודם לכן משום דהפרכוס צריך להיות אחר גמר שחיטה וזהו בסוף שחיטה היינו אחר גמר שחיטה.

והנה בגמ' דף ל"ח רבא אמר פירכוס שאמרו בסוף שחיטה אמר רבא מנא אמינא לה דתניא שור או כשב פרט לכלאים, או עז פרט לנדמה, כי יולד פרט ליוצא דופן, שבעת ימים פרט למחוסר זמן, תחת אמו פרט ליתום, האי יתום היכי דמי אי דילידתי' אמי' והדר מתה, לעולם תיחי ותיזיל, אלא דמתה והדר ילידתי' מכי יולד נפקא, אלא פשיטא

זה פירש למיתה וזה פירש לחיים אי אמרת בשלמא בעינן חיותא בסוף לידה, היינו דאיצטריך קרא למעוטיה אלא אי אמרת לא בעינן חיותי' בסוף לידה, למה לי מכי יולד נפקא, ופרש"י אי אמרת בשלמא אחר סוף לידה אשמעינן דבעינן חיותא שיצא כולו מחיים ולמעוטי מתה בגמר לידה, היינו דלא אמעיט ליה מתה בסוף לידה מכי יולד פרט ליוצא, דהאי נמי לאו יוצא דופן הוא כי מתה בגמר לידה, אלא אי אמרת לא בעינן חיותא בסוף לידה וקרא למעוטי מתה באמצע לידה אתא למה לי קרא מכי יולד נפקא דאכתי הו"ל יוצא דופן ש"מ כל מילתא דבעו בה רבנן חיותא בעינן שיהא חיות בגמר דיליה עכ"ל ודברי הגמ' אין להם ביאור במה שמביא רבא ראי' דפרכוס שאמרו בסוף שחיטה בבהמה מסוכנת ולא סגי הפרכוס של תחלת שחיטה או של אמצע מהא דבעינן חיותא בסוף לידה מגזה"כ דתחת אמו פרט ליתום דלא הוי רק בקדשים מגזה"כ דיתום פסול, ובעינן שאמו תחיה עד סוף לידה, ומאי ראיה הוא דבהמה מסוכנת לא סגי בשחיטה הפרכוס של תחילת שחיטה, ונפלאים דברי רש"י שכתב אלא ש"מ כל מילתא דבעו בה רבנן חיותא בעינן שיהא חיות בגמר דילי', דהלא זהו דוקא גבי לידה ילפינן מקרא דתחת אמו פרט ליתום בקדשים ומנלן מזה דבעלמא בעינן חיות בגמר דילי'.

ונראה לבאר דברי הגמ' והוא עפ"י שיטת התוס' דלא בעינן פרכוס אחר שחיטה, דהנה מחלוקת דרבא ור"ח ורנב"י אי פרכוס שאמרו בסוף שחיטה או בתחילת שחיטה הוא דלכו"ע בעינן שהבהמה תחיה עד גמר שחיטה, ואם תמות באמצע שחיטה במסוכנת כו"ע מודו דאין השחיטה מטהרתה, אלא דפליגי בזה אם ראינו שעשתה הבהמה פרכוס עתה בתחילת השחיטה, אם הוא הוכחה שעוד תחיה איזה רגע אח"כ כשיעור גמר השחיטה דזהו דרך של פרכוס שאינה עושה פרכוס בגמר חיותא, והפרכוס מוכיח שתחי' אח"כ עוד כשיעור גמר השחיטה, זה למ"ד פרכוס שאמרו בתחילת שחיטה או באמצע שחיטה לכל חד כדאית לי', ורבא ס"ל דבעינן שתעשה הפרכוס בסוף שחיטה דאז נראה שחיתה עד גמר שחיטה ואם תעשה הפרכוס רק בתחילת שחיטה או באמצע אין מזה ראי' שחיתה עוד כשיעור גמר השחיטה, ובזה הוא דנחלקו ר"ח ורנב"י דרנב"י ס"ל דמפרכוס שעשתה בתחילת שחיטה יש הוכחה שתחיה עד גמר סוף השחיטה ורב חסדא דס"ל פרכוס שאמרו באמצע שחיטה היינו דבזה שעשתה פרכוס באמצע הוי הוכחה שתחי' עוד בגמר השחיטה אבל מפרכוס שעשתה בתחילה אין ראיה שתחיה עד סוף השחיטה.

ומביא רבא ראי' לזה מהא דתניא כי יולד פרט ליוצא דופן תחת אמו פרט ליתום היכי דמי אי דילדה ומתה וכי לעולם תיתי ותיזל אלא ע"כ זה פירש למיתה וזה פירש לחיים.

והנה מכי יולד ילפינן דבעינן שאמו תלד אותו בחיותה בכח לידה, שאם תלד אותו אחר מיתתה הוי הלידה לא מכח האם והוי בכלל יוצא דופן כדאיתא שם בגמ', וע"כ דילפינן מקרא דכי יולד שבעינן שאמו תחיה עד סוף לידה ותוליד אותו בכח לידה, דהו"ל בכלל כי יולד ובל"ז הוי פסול מדין יוצא דופן.

והנה זה פשוט דהבירור דילדה מכח האם לא גרע מפרכוס כיון דהוי לידה מכח האם, דבלא ילדה מכח האם הוי יוצא דופן אף שיצא דרך הרחם, וכיון שעשתה לידה שכשר הולד למזבח הרי דהלידה מכח האם כפרכוס גמור, וא"כ למה לי קרא דתחת אמו פרט ליתום דע"כ לא מעטיה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, דבמתה אח"כ כשרה הולד דכי לעולם תיתי ותיזל, אלא ע"כ בזה פירש למיתה תיכף לאחר הלידה ואי נימא דלעולם כשעושה הבהמה פרכוס הוי הוכחה שחיה עוד רגע אחר הפרכוס כשיטת רנב"י ורב חסדא, א"כ למה לי קרא דתחת אמו פרט ליתום דהיינו בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, דהא ע"כ בעינן שאמו תחיה רגע אחד אחר הלידה ומקרא דכי יולד נפקא, דבעינן שהלידה תהיה מכח האם כל זמן הלידה ובל"ז הוי יוצא דופן וא"כ הוי כפרכוס גמור, וכיון שע"כ חיתה עוד איזה רגע א"כ ממילא לא הוי גם יתום ולא נמעטו מקרא דתחת אמו, ומוכח מזה דלעולם אפשר שלא תחיה אחר הפרכוס אפילו רגע קטן ומהפרכוס אין ראיה רק שחיה בשעת הפרכוס ואין ראיה שתחיה גם אח"כ איזה זמן לכן אפשר שתהיה כל הלידה מכח האם דבזה לא נתמעט מקרא דכי יולד ובכ"ז שפיר ממעטינן לי' מקרא דתחת אמו פרט ליתום כיון דפירש זה למיתה וזה פירש לחיים, ומוכיח רבא על יסוד זה שכבר הוכיח דע"כ יתום הוא בזה פירש למיתה וז"פ לחיים, וע"ז הוסיף להוכיח דע"כ בעינן חיותא היינו כח לידה עד המיתה דאם נימא דכבר כלה כחה רגע קודם א"כ מכי יולד נפקא, ומוכח דגמר הכח וגמר המיתה באין כאחד.

הלכה כב

נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והאיך היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבלה אלא לא בא הכתוב אלא להודיעך שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם ושחטו שחיטה כשרה הרי זה אסור בהנייה ואם אכל מבשרו כזית לוקה.

נאסר ונעשה כבהמה טמאה, נ"ב מוכח דסובר דלא נאסר מחיים וכן הוא בפי"א מנז"מ הלכה ח' ע"ש ובהל' ט"ז קא חשיב לשור הנסקל בין כל בע"ח חשיבי דלא בטלי משום דאיסורו מחיים, ואולי משום דאסור כבהמה טמאה, אבל בגמ' מוכח דהוא משום איסור הנאה וצ"ע.

פרק ה

הלכה ג

האוכל מאבר מן החי כזית לוקה ואפילו אבר שלם אם יש בו כזית חייב פחות מכזית פטור, חתך מן האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות כזית ואכלו לוקה אע"פ שאין בו בשר אלא כל שהוא, אבל אם הפריד האבר אחר שתלשו מן החי והפריד הבשר מן הגידים ומן העצמות אינו לוקה עד שיאכל כזית מן הבשר לבדו ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לכזית מאחר ששנה ברייתו.

השגת הראב"ד ואין העצמות וכו' כתב הראב"ד ז"ל ולמה ליה למכתב הכי ואפילו חלקו לאבר כמות שהוא לשנים מבחוץ פטור אם אין עליו כזית בשר עכ"ל.

וביאור הדברים דסובר הראב"ד דחלקו מבחוץ פטור אפילו אכלם ביחד פטור ודלא כשיטת הרמב"ם דדוקא אכלו מעט מעט, ומה שלא השיג הראב"ד במקומו בהלכה ד' במה שכתב הרמב"ם אכלו מעט מעט משום דיש לפרש מעט מעט היינו שאכל חלקים ממנו אפי' ביחד, ויש להוכיח כן ממש"כ אח"כ גבי חלקו מבפנים אע"פ שנחלק בפיו קודם שיבלענו ומשמע דהך טעמא לבד גורם פטור וכה"ג בחוץ הי' פטור, ולפמש"כ בתחילה בדעת הרמב"ם צריך להוסיף דכונתו אע"פ שנחלק קודם שיבלענו ובלעו שלא בבת אחת אלא חצי חצי או דנימא דכונתו אע"פ שנחלק וגם נפרד הבשר מן העצמות כדרך האכילה איברא דלשון נחלק לא משמע כן.

אכן בדעת הרמב"ם ע"כ צ"ל דדוקא חלקו מבחוץ ואכלו מעט מעט שלא ביחד, איברא דהי' אפשר לומר וליישב דברי הרמב"ם גם לפי' הראב"ד דמה דפטור באכלו חצאים אפילו ביחד בחלקו מבחוץ היינו משום דבטל דין אבר והיינו משום דהיה בכל אחד חצי זית, אבל בהפריד הבשר דמצי מיירי שהיה בכל אחד כזית לכן צריך להשמיענו משום ששנה ברייתו, ומצאתי במרכה"מ שכתב כן.

אלא דלכאורה אי אפשר לומר כן דהא בחלק הבשר א"א לומר דהי' כזית דא"כ חייב משום בשר וע"כ דלא הי' כזית, אלא דיש לומר דלקח בפיו כזית שלם ואכל חצי זית וחצי זית פלט דבכה"ג בלקח בפיו שני זיתים וחלקו מבפנים ואכל חצי מכל אחד חייב ולכן הוצרך להשמיענו משום ששנה ברייתו.

והנה ב' האופנים שכתבתי הוא מחלוקת רש"י ותוס' בחלקו מבחוץ אכן ראיית התוס' הוא מהא דמוקים בגרומיתא זעירתא וכבר כ' הראש יוסף דזהו לשיטת התוס' דעל חצי אבר פטור וא"כ לר"ל דחלקו מבפנים פטור צריך לאכול כל האבר ביחד וזהו דפריך לר"ל היכי משכח"ל, אבל לשיטת הרמב"ם דחייב על כזית, א"כ אפי' נפרש כשיטת

התוס' דחלקו מבחוץ אפי' אכל חצאים נמי לא מהני, וא"כ לשיטת הרמב"ם אין הכרח לפרש דלא כפרש"י דע"כ צריך לפרש משום דבשאר אברים דרכן ללעוס וממילא אינו מבורר אם בלע כזית ביחד ורק הך גרומיתא דרכו לבלוע.

אכן לפמש"כ וכ"כ הלח"מ בדעת הרמב"ם ע"פ פירש"י אכתי אינו מבואר דאין שום מקום לדברי הרמב"ם במה שחלק מחלקו מבחוץ להפריד, וגם לפי' המ"מ ע"פ דרך התוס' ג"כ קשה כן, והי' נראה לומר ע"פ מה דאיתא בהעור והרוטב דף קכ"ח דאבר מן החי הוא דוקא בשר גידין ועצמות ובשר הפורש ממנו טהור וכן פסק הרמב"ם, ומוכח דחלק הבשר אין עליו שם אמ"ה, אלא דקשה דמשמע דבאבר מן החי לגבי טומאה צריך דוקא אבר שלם ממש, והכא מחייב בכזית לשיטת הרמב"ם וא"כ לא דמי זה לזה, וי"ל דזהו מדדרשינן דחייב בכזית מדכתיב אכילה א"כ גילתה תורה דלגבי טומאה גם בכזית הוי אמ"ה אבל הך דינא דבעינן בשר וגידין ועצמות מוכח שפיר מטומאה דאפילו חלקו חייב, אבל כ"ז אי נימא דעיקר דין אבר תלוי אם יש בו כזית אבל אי נימא דאמ"ה לגבי אכילה אפי' אין בו כזית א"כ אין להוכיח משם.

ורק דאכתי קשה כיון דהכא לגבי חלקו ס"ל כר"א דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה וגבי פירש הבשר מן העצמות אמרינן דאפילו הם לפנינו פטור כיון ששינה ברייתו.

אך באמת לא נראה מה שכתבתי דדין טומאה ודין איסור באמ"ה הם שני ענינים דבטומאה בעינן דוקא אבר שיש בשר וגידין ועצמות, ובאיסור סובר הרמב"ם דאפי' חלב הוי אמ"ה, וגם אין ראיה כלל מהא דבשר הפורש שהוא משום שהפריד ואינו כברייתו דמשמע דגבי טומאה בעינן דוקא כולו אבר ולא חצי ע"ש.

ונראה לפמש"כ בפ"ד הל' ג' בענין עוף טהור חי דמוכח ע"כ דהרמב"ם סובר דילפינן דין ברי' בנבלה כמו גבי אמ"ה, דאם יש בו בשר וגידין ועצמות חייב משום נבלה, וא"כ מוכח דאבמ"ה בעינן דוקא שלם, וכיון דסובר הרמב"ם דחלקו מחוץ חייב א"כ שני חצאי זיתים נמי חייב משום אמ"ה א"כ ליכא דין שלם כלל באמ"ה וא"כ מנלן ללמוד נבלה, וע"כ דבאמ"ה איכא דין שלם והיינו שיהי' בשר גידין ועצמות, וזהו דילפינן מני' נבלה דגם נבלה אם הוא שלם חייב משום נבלה.

והנה עכ"פ נתבאר לנו בהלכה הנ"ל דאיכא תלתא דיני אחד חי ואחד ברי' ואחד שלם דחי אף שאינו ברי' חייב בכ"ש והיינו דברי' בעינן דוקא שיהי' אסור מתחילת ברייתו וברי' הוי גיד הנשה דחייב עליו בפחות מכזית וחי אפי' בנבלה דודאי לא הוי דין ברי' מ"מ חייב ואמ"ה לא מיקרי ברי' כיון דלאו לאברים עומדת, ומ"מ חייב על בשר גידין ועצמות משום דהוי שלם ולכן על נבלה נמי חייב בשר גידין ועצמות.

אלא דיקשה דהא הרמב"ם סובר דחי הוי אפי' לאחר מיתה והוא לענין ביטול איסורין, וזהו מה שפסק הרמב"ם דצפורי מצורע אינם בטלים, וצריך לומר דדוקא היכי דהאיסור הותחל כשהוא חי או בעוף שבלעו חי דאף דהאיסור הוא משום נבלה מ"מ הותחל תיכף אחר חיותו, נמצא דאנו מוכרחין לעשות שני גדרים בעוף שבלעו חי אף דהאיסור הוא בשעת מיתה מ"מ חשוב משום שבלעו חי וצפורי מצורע אף דהשאלה הוא עכשיו שכבר מתו מ"מ האיסור הותחל מחיים, ואף דקיי"ל דצפורי מצורע נאסרות משעת שחיטה יש לומר דבשעת שחיטה אכתי חיה מיקרי.

פרק ו

הלכה כ

סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח עד שילבן הסכין באור או ישחיזנה במשחזת או ינעצנה בקרקע קשה עשר פעמים.

עי' מ"מ ובד' הלח"מ ובמה שכתב הלחם משנה אבל סכין של נכרים לשחוט איכא בי' תרתי לריעותא, נ"ב דבריו אינם מובנים דסכין ששחט בה לחתוך רותח הוי נמי תרתי לריעותא דחתיכת רותח הוי לגמרי לריעותא דהא ברותח בלע טובא והשחיטה אינו צונן גמור, ונראה פשוט דחום של שחיטה אינו מבליע ואינו מפליט ביותר מכדי נעיצה, אלא דמ"מ סכין של עכו"ם ודאי לא מהני נעיצה דכיון שנעץ והוסרה קליפת הנעיצה הא נשארה הבליעה בהסכין אח"כ וכששוחט בולעים הסימנים מהסכין.

פרק ח

הלכה א

גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה הטהורין ואפילו בנבלות וטרפות שלהן, ונוהג בשליל ובמוקדשין בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל ואין אסור מן התורה אלא שעל כף הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים ושני גידין הן הפנימי הסמוך לעצם אסור מן התורה והעליון כולו אסור מדבריהם.

ונוהג בשליל, מדברי הרמב"ם מוכח דגה"נ נוהג בשליל אפילו לא כלו לו חדשיו דבפרק ז' הלכה ג' כתב השוחט בהמה ומצא בה שליל כל חלבו מותר ואפילו מצאו חי וכו' ואם שלמו לו חדשיו ונמצאו חי חלבו אסור ומוכח דסתם שליל היינו בלא כלו לו חדשיו

והא דלא כפרש"י דפי' במתני' דנוהג בשליל היינו בן ט' חי, ומדברי המ"מ בפ"ז שם משמע דדין חלב וגיד שוה לדעת הרמב"ם והוא תימה גדולה, ודעת הרמב"ם משמע דהוא כדעת התוס' ר"פ גיד הנשה ד"ה בולדות קדשים במה דמוכח שם דגיד חל תיכף משנוצר והקשו דהא מוכח בדף צ"ב דאינו אסור אלא עד שיהיה בן ט' דבן ח' לד"ה מותר ותירצו דזהו לאחר שחיטה משום כל בבהמה תאכלו והקשו עוד דהא גבי חלב אמרינן בדף ע"ה דכל דלא כלו לו חדשיו מותר ותירצו דדוקא גבי חלב דכתיב חלב שור וכשב ע"ש.

והנה בגמ' בדף ע"ד ע"ב אהא דתניא גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ ר' יהודא אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וא"ר אלעזר א"ר אושעי' מחלוקת בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו והיינו דבמתני' תנן מצא בן ט' חי טעון שחיטה וחייב באותו ואת בנו דברי ר"מ וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו, והנה הרמב"ם בשחיטה פסק כר"י בפרק ה' הי"ד דאפי' בן ט' שרי כ"ז שלא הפריס ע"ג קרקע, וגבי חלב פסק דשלמו לו חדשיו אע"פ שלא הפריס ע"ג קרקע חלבו אסור וחייבין עליו כרת, וכתב המ"מ שם דמה דאמר ר"א דר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו לאו למימרא דהוא הכרח דמאן דאית לי' שאינו טעון שחיטה מוכרח לסבור חלבו מותר דא"כ תקשה סתמא דגה"נ אסתמא דפרק בהמה המקשה, אלא ר"א הכי קאמר דהנו תנאי השוו מדותיהן בשליל, אבל אפשר לסבור בשחיטה כר"י דניתר בשחיטת אמו ובחלב וגיד כר"מ דאסור ואשמעינן דפלוגתא הוא בבן ט' ובבן ח' כו"ע מודו דשרי, עוד כתב המ"מ א"נ יש לומר דמשום דבעי למימר ור"י לשיטתו דאם הי' סובר ר"י גבי שחיטה דאסור כר"מ כ"ש דהי' אוסר גבי חלבו אמר נמי דר"מ הלך לשיטתו אבל אפשר לסבור כר"מ בחלב וגיד ואין הלכה כמותו בשחיטה, והוכיח המ"מ מהא דאמר ר' יוחנן דתלש חלב מבן ט' חי חייבין עליו דחדשים גרמי ואי נימא דחלבו מותר כשנשחטה א"כ לא משמע דחדשים גרמי.

והנה מה שתפס המ"מ לפשיטות דמזה דאסר כשתלש מוכח דגם לאחר שחיטה אסור רש"י פירש להדיא בדף ע"ה דר' יוחנן דאוסר בתלוש סבר כר' יהודא דמותר לאחר שחיטה משום כל בבהמה והמ"מ סובר דזה בזה תליא ולפ"ז ע"כ ר' יוחנן כר"מ וכן כתב הרא"ש בפ' בהמה המקשה בדעת הרמב"ם אבל לא כתב בטעמא דמילתא דהא בגמ' בדף ק' אמר להדיא הנ"מ גבי טהורה דרחמנא אמר כל בבהמה תאכלו א"כ שייך כל בבהמה תאכלו גבי חלב וגיד וכן כתב הרשב"א דאין ראי' מהא דר' יוחנן משום דשאני לאחר שחיטה דאיכא כל בבהמה תאכלו, ואין לומר דכיון דנימא חדשים גרמי וכבר יש על העובר שם שור וכשב לא מסתבר שיהי' ניתר בשחיטת אמו דאמאי נימא כן

דהא לענין שחיטה פסק הרמב"ם כר"י דבן ט' מותר בשחיטת אמו וטעמא דאיתרבי בפ' בהמה המקשה מקרא דבהמה בבהמה א"כ מוכח דאף דהעובר כבר יש לו שם בהמה מ"מ יש היתר מקרא דכל בבהמה תאכלו, וא"כ מנלן דלענין חלב וגיד אינו מותר מקרא, איברא דהרשב"א הביא בשם התוס' לפרש דהא דאמרינן דר"מ לשיטתו היינו דר"מ ס"ל דמשנעשה בן ט' ונעשה שור גמור אינו ניתר בשחיטת אמו ור' יהודא סבר דעד שנולד אינו שור גמור, ומוכח דאף דדרשינן בהמה בבהמה היינו שאינו גמור אבל גמור דכבר יש עליו דין שחיטה מקרא דוזבחת מבקרך לא מסתבר שיועיל שחיטת אמו, מ"מ הרשב"א בעצמו כתב כן לומר דאין ראיה מר' יוחנן משום דיש לומר דשחוטה שאני דהותר מכל בבהמה ומוכח דסובר דאף דר"מ דאוסר גם לענין שחיטה סבר דחדשים גרמי ואינו מותר מכל בבהמה אבל לר' יהודא דמותר לענין שחיטה סובר דבלא חדשים ואוירא שייך להתיר לענין שחיטה ה"נ שייך להתיר לענין חלב.

לכן יותר נכון לומר דהרמב"ם סובר דבהך גופא אפשר דפליגי אם שייך להתיר חלב וגיד מקרא דכל בבהמה דאפשר דוקא לענין שחיטה דאמרינן דהוי כמו שחוטה שייך להתיר מכל בבהמה, ויש להוכיח כן דאם נימא כדברי המ"מ דעיקר הוכחת הרמב"ם משום דסובר לסברא מוכרחת דאף דלענין שחיטה שייך להתיר גם לאחר שנעשה שור אבל לענין חלב וגיד מסתבר דלא שייך להתיר אלא קודם שנעשה שור וא"כ אין מקום לחלק בין חלב לגיד, [ועי' מה שנכתוב בזה לקמן בעזה"י.] וא"כ גם בגיד קודם שנעשה בן ט' צריך להיות מותר וכבר הוכחנו דאינו כן, וע"כ במש"כ דסובר הרמב"ם דלהלכה לא אמרינן כלל כל בבהמה להתיר חלב וגיד ובזה פליגי ר"מ ור"י וקיי"ל בזה כר"מ.

ואולי דנימא לדברי המ"מ דמעיקר דינא באמת לא הי' שייך להתיר חלב וגיד משום כל בבהמה תאכלו ומה דהוא מותר היינו משום דכתיב גבי חלב שור וכשב וכ"ז דלא הוי שור וכשב לא נאסר חלבו, אלא דמ"מ צריך להא דכל בבהמה תאכלו דהא לאחר שחיטה כשאנו מוציאין את העובר הי' בדין שיהי' נאסר חלבו שכבר נולד, אבל כיון דאנו אומרים כל בבהמה תאכלו והוי כאילו שחוט א"כ תו לא הוי חלב שור וכשב, אלא דיקשה דא"כ אמאי שייך גבי גיד כל בבהמה תאכלו כדאיתא בדף ק', ואולי דנימא דילפינן מחלב ולא כמש"כ התוס', וזה גם דלא כדעת הרמב"ם דאוסר בגידין אפי' בן ח' ואולי נימא דפליגי בזה ר"מ ור"י וצ"ע, אכן זה תלוי אם אחר שחיטה לא מיקרי שור וכשב וביומא דף מ"ט משמע דאפי' שחוט קרוי שור ושה אי לאו דילפינן שה שה מפסח ואפשר גם כאן ילפינן כיון דכתיב שה ובבכורות דף י"ב דקיי"ל דפודין היינו משום דכתיב תפדה תפדה ריבה ועי' תוס' ב"ק דף מ"א.

והנה במה שהביא הרשב"א בשם התוס' דהא דאמרינן ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו הוא רק אחלב לומר דכמו דגבי שחיטה מיקרי שור ואינו ניתר בשחיטת אמו ה"נ מיקרי שור לגבי חלב אבל לגבי גיד לא אזלי לשיטתן אלא מה דמתיר ר"י הוא משום כל בבהמה תאכלו, הקשה ע"ז הראש-יוסף דאכתי למה לא נימא דהם לשיטתם בזה דכמו דגבי שחוטה מותר לר"י משום כל בבהמה ה"נ גבי גיד ולר"מ דאינו מותר גבי שחוטה אינו מותר בגיד. ועוד הקשה דמנלן דאזלי לשיטתם משום הך טעמא אי מיקרי שור וכשב דילמא משום כל בבהמה.

ונראה דכונת הרשב"א דמה דאר"א מחלוקת בבן ט' חי לא קאי אלא אחלב אבל בגיד פליגי אפי' בפחות מבן ט' חי והוא אי גיד ניתר משום כל בבהמה או לא וזה לא שייך למחלקותם בשחיטה דלא פליגי אלא בבן ט' חי וכיון דבא ר"א להשמיענו דבבן ח' לא פליגי וע"כ דאינו משום כל בבהמה דהא בגיד פליגי אלא משום דלא מיקרי שור וכשב, ורק דהיינו יכולין לומר דגבי חלב בבן ט' אין הולכים לשיטתם ולכו"ע מיקרי שור וכשב ופליגי אי ניתר משום כל בבהמה כמו גבי גיד, ובזה בא ר"א להשמיענו דהולכים לשיטתם ומה דמתיר ר"י אינו משום כל בבהמה אלא משום דלא הוי שור וכשב ונ"מ דאי ס"ל כר"י בשחיטה ע"כ ס"ל ה"נ בחלב, אבל בגיד אפשר לפסוק כר"מ וזהו דסתם תנא כר"מ בגיד. וראיתי שהראש יוסף בעצמו יישב זה אח"כ בד"ה אבל בדרך זה.

אלא דאכתי קשה דהא מימרא דר' יוחנן ע"כ סתרא להא דר"א דהא ר' יוחנן אמר תלש חלב מבן ט' חי חייב דחדשים גרמי וע"כ דטעמא דר' יהודא הוא משום כל בבהמה וא"כ אם נפסוק כר"מ בגיה"נ ומשום הך טעמא דאמרן ע"כ דגם בחלב פליגי משום כל בבהמה והוא חד טעמא עם פלוגתא דגיד [אלא דיש לומר דעכ"פ הולכים לשיטתם דכיון דגבי חלב ע"כ מיירי בבן ט' ובבן ט' לר"מ אינו מותר משום כל בבהמה א"כ אפי' הוי סבר דחלב וגיד הותרו משום כל בבהמה אכתי בן ט' לא הותר ונמצא דבזה עכ"פ הולכים לשיטתם והיינו דר' יהודא דמתיר הולך לשיטתו וכמש"כ המ"מ וגם ר"מ דאוסר אף דאוסר גם בגיד בן ח' אבל עכ"פ כאן הוא הולך גם לשיטתו]. אבל זה הפי' אינו כמו שפי' בתוס' דפירשו להדיא דפלוגתא אם אמרינן חדשים גרמי להיות נקרא שור וכשב, ועי' מש"כ בגיליון ש"ך סי' ס"ד ובגיליון שו"ע סי' ס"ה.

ז"ל רבינו בגיליון הש"ך סי' ס"ד סק"ו דעל מש"כ המחבר שם בסעיף ג' הושיט ידו למעי בהמה ותלש חלב מבן תשעה חי שבתוכה והוציאו חייבין עליו משום חלב כעל חלב בהמה גמורה, וכתב הש"ך והוציאו קודם השחיטה אבל הניחו בתוכה ניתר בשחיטת הבהמה, ואפי' לסברא אחרונה יש בסעיף ב', דשאני התם שהשליל חשוב אבר בפני

עצמו לענין זה, אבל חלב שנחתך ממנו ונשאר במעי הבהמה הרי הוא בכלל כל בבהמה תאכלו עכ"ד, והגיה רבנו וז"ל באמת אינו מסתבר כן דשיטת הרמב"ם הוא בודאי דלענין חלב וגיד לא אמרינן כל בבהמה תאכלו ואף דבגמ' דף ק' מבואר דשייך אבל להלכה לא קיי"ל כן כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמא, ולכן מה מהני מה שהניח בתוך הבהמה, ומה שכתב הרמב"ם והוציא היינו שהוציא מהעובר דאם לא הוציא ונשחט הוי כמו לידה גם על החלב ופשיטא דאסור, דאף דלא הוי לידה גמורה אבל עכ"פ יצא הולד לאויר העולם וכמו יוצא דופן, אבל הוציא לא מיקרי יצא לאויר כדמוכח בגמ', ולכן אשמעינן דחדשים לחוד סגי דליחייב על חלב, ועיין בפר"ח שגם הוא כתב דתי' הכ"מ הוא דחוק אבל הוא רצה מזה להוכיח דלא כהרמב"ם אבל לפמש"כ מיושב ע"כ. ובגיליון השו"ע סי' ס"ה סעיף ז' במש"כ המחבר אינו נוהג בשליל כל שאינו טעון שחיטה וי"א שנוהג בו אם שלמו חדשיו ומצאו חי וע"ז כ' מרן צ"ע שלא הביא דעת הרמב"ם דאפי' לא כלו לו חדשיו וכן הוא שיטת הרשב"א דבגיד לא בעי חדשים ומצאתי שהפר"ח בסי' ס"ד הביא דברי הרשב"א, ועוד יותר תימה עליו שמ"מ משמע מדבריו שמסכים לדברי הרמ"א שנהגו להחמיר כסברא אחרונה ואדרבא הי' לו להשיג שע"פ דברי הרמב"ם והרשב"א יש להחמיר גם בלא שלמו חדשיו. ע"כ.]

והנה מש"כ דלדברי המ"מ דפשיטא לי' דלענין חלב אם נאסר קודם לא שייך להתירו אח"כ בשחיטה, וכתבתי דלפ"ז אין מקום לחלק בין חלב לגיד וזהו לפמש"כ דאין מקום להתיר חלב וגיד בשחיטת אמו אלא קודם שנעשה שור וא"כ אין נ"מ בין חלב לגיד.

אבל יש לומר מטעם אחר וכמו שכתב הראש יוסף דכיון שכבר נעשה עליו דין איסור לא שייך להתירו משום כל בבהמה [וזהו אם לא יסבור כשיטת התוס' דאויר דחלב בעי אפי' לר' יוחנן] ולכן בחלב עד בן ט' לא נעשה דין איסור ולכן מותר בשחיטה, ומבן ט' דכבר נעשה איסור אינו ניתר וזהו דלא כתוס' וכנ"ל, אבל גיד דאסור משנוצר לכן לא הותר בשחיטה משנוצר, [הגה בכ"י אך גם זה אינו מבורר דלא שייך לומר דפשיטא להמ"מ דאם כבר נעשה איסור א"א להיות ניתר בשחיטה דהא ע"כ ר' יהודא לא סבר הכי, וע"כ צ"ל כמש"כ בתחילה דבאמת המ"מ אינו מחלק בין חלב לגיד כמו שמשמע מדבריו וסובר דע"כ ר' יהודה דמתיר בחלב וגיד הוא משום דאכתי לא באו לכלל איסור ובתרווייהו נימא חדשים ואוירא גרמי לר"י וכמו דבאמת סובר כן הרשב"א לכו"ע דחדשים גרמי אפי' בגיד].

והנה לסברא זו ע"כ דר' יוחנן ור"ל פליגי בפלוגתא דר"מ ור"י בחלב ובגיד וכמש"כ הרא"ש, אבל באמת אין צריך לזה והרמב"ם ג"כ יסבור דר' יוחנן מצי סבר כר' יהודא

ויסבור כשיטת התוס' בחולין ובכריתות דאף דלא בעי ר' יוחנן אויר דלידה מ"מ אויר העולם בעי וכ"ז שלא יצא החלב לאויר העולם לא נאסר ולכן לא נעשה דין איסור על החלב ושפיר הותר בשחיטה וכיון דהוי כבישרא בדיקולא אף שאחר לידה יש לו שם שה ופודין בו מ"מ לא נאסר מדין חלב, ור"ל אפי' לר"מ סבר דבלא חדשים ואויר דלידה לא נאסר ושחיטה לא מהני בבן ט' חי שעומד לצאת לאויר העולם אבל חדשים ולידה בעי שיהי' נקרא שה, ומ"מ פסק הרמב"ם דלא כר' יהודא בחלב וגיד משום סתמא דמתני'.

במש"כ כאן דהרמב"ם יסבור ג"כ דר' יוחנן מצי סבר כר' יהודא, הגיה רבינו זה אינו נכון דא"כ מאי טעמא דר"י בגיד דלא משמע דגיד נמי בעי אויר העולם וכמו דפשיטא להרשב"א, ולכן יותר נכון לומר להיפוך דכיון דיש לו היתר בשחיטה לא חל עליו דין איסור. ע"כ].

ובמש"כ מיושב מה דהקשה בראש יוסף לשיטת הרמב"ם הא דר' יוחנן אמר בס"פ דאיסור חלב לא חל עד שיצא לאויר העולם והרשב"א הקשה כן וכתב דכיון דאפשר שיותר בשחיטה נקרא שאכתי לא חל האיסור אבל לשיטת הרמב"ם דאינו מותר בשחיטה קשה אכן לפמש"כ דר"י נמי בעי שיצא לאויר העולם מיושב שפיר.

ומה שהוכיח הפמ"ג ממש"כ הרמב"ם תלש חלב והוציאו דמוכח דאם הניחו בתוך הבהמה ניתר בשחיטת אמו וכ"כ הכ"מ אכן אינו מוכרח וכבר כתבתי בגיליון הש"ך דיש לומר דמש"כ והוציאו היינו לאפוקי שהניחו בתוך השליל דאז כשנולד יש חדשים ואויר דלידה דאף דלענין שחיטה מותר היינו דד' סימנים אכשר רחמנא והותרה כמו שחוטה, אבל לענין חלב וגיד כיון דשה קרינא בי' ופודין בו א"כ שפיר יש כאן חדשים ולידה ולכן כתב והוציאו דליכא לידה מ"מ אסור.

עכ"פ זה מבואר דהרמב"ם סובר דגיה"נ אסור משעת יצירתו וכן הוא דעת הרשב"א ועיין במשמרת הבית שכתב להדיא כן ולכן תימה על המחבר שהשמיט שיטה זו [ולמעלה העתקנו דברי רבנו זצ"ל בגיליון השו"ע] ומצאתי שאף שהראש יוסף בסוגיא זו הצדיק שיטת המחבר הנה בדף צ"ו ע"ב הסתפק בזה והוכיח מדברי האו"ה דשיטת הרמב"ם לאסור משעת יצירתו אך לא אדע מה צריך להוכיח מאו"ה מה דפשיט כן בלשון הרמב"ם כמש"כ.

הגה היום יום א' י"ט אדר תש"ב אמר לי הגאון רא"י פינקל (שליט"א) [זצ"ל] ליישב דברי הרמב"ם דזה תליא אם יש בגידין בנו"ט דאז אמרינן דהותר מדין כל בבהמה תאכלו, אבל הרמב"ם דפסק דאין בגידין בנו"ט ומשום זה אמר בפסחים דלא אמרינן כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ה"נ לא הותר מדין כל בבהמה תאכלו, אלא דיש לדון

בזה דאף דלא הוי בכלל נבלה אבל בכלל כל בבהמה אפשר דהוי דהא אין לומר דאינו בכלל אכילה דהא כתיב לא יאכלו ע"כ הגה].

והנה בשיטת רבינו אפרים דסובר דכיון דאמר ר"א דהולכים ר"מ ור"י לשיטתם וכיון דסתם תנא בגיה"נ דנוהג בשליל סתמא בתרא עדיף ובכולהו קיי"ל כר"מ, כתב הרשב"א דר' יוחנן ור"ל דחולקים בתלש חלב מבן ט' חי פליגי בפלוגתא דר"מ ור"י, דר"מ דאוסר בשחיטה סבר דחדשים גרמו ובן ט' דקרינן בי' וזבחת מבקרך אינו ניתר בשחיטת אמו וממילא לא קרינן בי' כל בבהמה תאכלו לענין חלב וגיד ור"י סבר חדשים ואויר דלידה גרמי והותרו מכל בבהמה תאכלו, וכיון שהותרו לכן אף לאחר לידה כבר לא נאסר דכבישרא בדיקולא דמיא או דלא מסתבר שיאסר אח"כ שכבר הותר ולפ"ז כתב דר' יוחנן ור"ל ע"כ פליגי בפלוגתא דר"מ ור"י וכבר הקשה הרא"ש לפי' זה.

ונראה דאינו מוכרח לפרש כן לשיטת רבינו אפרים דגם לדעתו יש לומר כפי' רש"י דר' יוחנן אפי' לר' יהודא סבר דחדשים גרמי ומ"מ בנשחטה מתיר משום כל בבהמה תאכלו, וצריך לומר דאף דכבר נאסר משום חדשים גרמי היינו דוקא בתלש דיצא החלב לאויר וכמש"כ התוס' ולכן בנשחטה אכתי לא נאסר וכדאמר ר' יוחנן דחלב נאסר עם יציאת רובה והיינו בלא יצא החלב לאויר, ור"ל אפי' לר"מ מתיר משום דסבר דחדשים ואויר דלידה גרמי אלא דסבר ר"מ דהיכי דהוא כבר בן ט' חי לא ניתר כשנשחט כיון דכשיולד יהי' שור גמור דאינו מתיר מכל בבהמה אלא בשר ולא שור, אלא דלפ"ז צריך לומר דגם גיה"נ קודם חדשים ואויר העולם דלא אסרה תורה גיה"נ אלא אשר על כף הירך והוא בחי אבל במעי אמו לא נאסר ולא כדבעי למימר בריש גיה"נ דנאסר עם יצירתו, וראי' דאפשר לומר כן דהרשב"א ג"כ כתב דבגה"נ חדשים גרמי רק דפשוט אצלו דבגה"נ לא בא אלא חדשים אבל לשיטת רבינו אפרים לא נאמר כן.

ואם באנו לומר דאפשר אף דכבר נאסר משום חלב ומשום גיד ומ"מ כשנשחטה הותרו משום כל בבהמה תאכלו לא קשה כלל ולא הי' צריך לסברת התוס' דבעי אויר העולם אף לר' יוחנן דלא בעי אויר לדלידה ומה דאמר ר' יוחנן דכולהו בהדי הדדי אתו היינו משום דאפשר שיהי' ניתר בשחיטה כמש"כ הרשב"א ואף דא"כ ע"כ ר' יוחנן כר' יהודה נוכל לומר דהכא לית לי' הלכה כסתם משנה דאמוראי נינהו וכמש"כ הראש יוסף בשיטת הרמב"ם.

ומה דפוסק רבינו אפרים כר"מ בין בשחיטה בין בגיד וחלב הוא משום דסתמא בתרא עדיף וכמו שכתב הרשב"א רק דבשיטת הרי"ף כתב דלא הלכו לשיטתם בגיד ור"א לא ניחא לי' בזה וסובר דהלכו לשיטתם לגמרי.

והנה במה שכתב הרשב"א לדחות דמר' יוחנן דמחייב בתלש חלב מבן ט' חי אין ראיה להרמב"ם דקיי"ל בחלב כר"מ כיון דחדשים גרמי דר' יוחנן נמי מצי סבר כר' יהודה דבנשחטה אמו מודה ר' יוחנן דמותר מכל בבהמה, דבריו צריכים ביאור דהא לפ"מ שהעלה אח"כ בדעת הרי"ף דפסק בגיד דנוהג בשליל וכתב בדעתו כדברי התוס' דר"א דאמר דהלכו לשיטתן לא קאי אלא אחלב והיינו אי מיקרי שור וכשב אבל גיד נאסר משעת יצירתו ופליגי אי ניתר מכל בבהמה ובזה לא הוו לשיטתן דהא בשחיטה לא פליגי אלא בבן ט' ובפלוגתא זו קיי"ל כר"מ דסתם תנא כותי', וא"כ בחלב נמי כיון דסבר ר' יוחנן דחדשים גרמי ונעשה שור וכשב א"כ מאי דוחה הרשב"א דמ"מ אפשר למסבר כר' יהודה משום כל בבהמה דא"כ גיד נמי לישתרי מכל בבהמה.

ואף דאפשר לומר לפמש"כ התוס' דר' יוחנן דלא בעי אלא חדשים ולא אוירא דלידה מ"מ מודה דאויר העולם דחלב בעי ולכן שפיר דלא קיי"ל כר' יהודא בגיד ומ"מ קיי"ל בחלב כותי', אבל הרשב"א לא הזכיר כלל סברא זו ולא הזכיר זה אלא כשחידש לומר דכיון שאפשר שיהי' ניתר בשחיטה מיקרי לא חל איסור חלב ובזה כתב דלא חל איסור חלב אלא עד שיולד או שיצא לאויר העולם שלא יהי' לו היתר בשחיטה [הגה מכ"י, ואדרבה יש להוכיח כן דהא הרשב"א הוכיח סברתו שכתב על גיד מהא דחלב, ואם כדברי התוס' אין ראי' דשאני חלב דבעי אויר העולם משא"כ בגיד וע"כ דאינו סובר כן].

וסבור הייתי לומר דאפשר גם כונת התוס' כן הוא ולא דאיכא דין דבעינן שיצא לאויר העולם דמנ"ל זה כיון דנימא דגיד משעת יצירתו נאסר ולא בעי אויר העולם מ"ש חלב, ואי משום דבשעת יצירתו לא נאסר משום דבעינן חלב שור וכשב, אכתי משנעשה שור וכשב למה לא יהי' נאסר, ורק דבדעת התוס' קשה לכוין סברא זו בשביל דבריש גיה"נ נשארו בקושיא דלימא רישא בדלא נשחטה וסיפא בדנשחטה ולדברי הרשב"א מיושב כפי מה שתירץ קושיא זו בהך סברא.

עכ"פ מדברי הרשב"א מוכח דלא נחת להך סברא דבעינן אויר העולם בלא דין דניתר מכל בבהמה, וא"כ כיון דמסכים לפסוק בגיד כר"מ וכשיטת הרי"ף והיינו משום דלית לן היתר דכל בבהמה אלא בשחוטה או בחלב קודם שבא לכלל איסור משום דנעשה כבשרא בדקולא, וא"כ משנעשה בן ט' חי דאית לי' לר"י חדשים גרמי כבר לא שייך היתר דכל בבהמה, ורק דלר' יהודה נאמר דצריך דוקא הוציאו שלא יהי' אפשר להיות ניתר בשחיטה אבל לא לר"מ.

המנ"ח מצוה ג' הביא דברי הכו"פ שכתב דאף להרמב"ם שחלב של בן ט' אינו ניתר בשחיטת האם וחייב על חלבו, מ"מ זה דוקא חלבו שהי' אז בשעת שחיטה כי החלב

הזה חלב גמור הוא רק דניתר בשחיטה, והרמב"ם סובר דלא ניתר החלב בשחיטת האם, אבל אם נשחטה האם והוי כשחוט א"כ החלב שגדל אח"כ משיצא לאויר העולם כיון דשור שחוט לפניך אין החלב שגדל אח"כ נאסר דלאו חלב שור הוא כיון דהוא כשחוט וחלב הגדל אח"כ בודאי אינו חלב. והגיה רבינו זצ"ל בגיליון המנ"ח וז"ל דברי הכו"פ תמוהים דהא ביומא דמ"ט איתא דפר אפי' שחוט קרוי פר וע"ש בתוס', ועוד דאפי' לענין פדיון פ"ח דאין פודין בשחוט מ"מ אמרינן כיון דרהיט ואזיל שה קרינן בו, עיין בבכורות דף י"ב ובחולין דע"ד, ואין לדברי הכו"פ שום מקום להלכה ולחנם האריך כאן בפלפולו לפי דבריו. ע"כ.

[**מצאנו ענין הנ"ל בקיצור**]

ממש"כ המ"מ דאם הי' ניתר בשחיטה לא משמע דחדשים גרמי מוכח דמפרש דע"כ ר' יוחנן לא סבר כר' יהודא וכבר הקשה הרא"ש, ועוד קשה על דבריו מגיד וזה הקשה הרשב"א דלא משמע דגיד נמי חדשים ואוירא גרמי וכונת הרשב"א דהא לא כתיב שור וכשב, אך יש לדון מדברי הרשב"א בעצמו שכתב דבגיד ודאי חדשים לחוד גרמי, ועכ"פ ניחא להרשב"א דצריך חדשים אף דלא כתיב שור וכשב משום דכיון דכתיב על כף הירך אמרינן דבבהמה גמורה משתעי קרא וקודם ט' לא הוי בהמה ולא מיקרי ירך א"כ ה"נ יש לומר דבעי נמי אוירא דלידה ונאמר דכ"ז שלא יצא לאויר העולם לא מיקרי כף הירך, ואפשר דזהו דעת המ"מ, רק דלפ"ז משמע דאין מקום לחלק להלכה בין גיד לחלב דמנ"ל לחלוק בזה על ר' יהודה ולומר דחלב בעי לפחות חדשים וגיד לא בעי חדשים, ויהי' קשה על דעת הרמב"ם דסובר דגיד לא בעי אפי' חדשים, ואף דבד' המ"מ לא משמע כן אבל הוא מוכרח.

לכן נראה דהרמב"ם נמי מפרש כרש"י דר' יוחנן מצי סבר אפי' כר' יהודה, ומהני כל בבהמה אפי' אחרי דנעשה חלב, ומה דבעי ר' יוחנן לפחות חדשים ור"ל בעי חדשים ואוירא הא מדכתיב שור וכשב ואינו מהא דמתיר ר' מאיר לפני ט' חדשים, דבזה הי' אפשר לומר דגם ר"מ סבר דמהני כל בבהמה לענין חלב וגיד ואזיל לשיטתו דאחר ט' אינו ניתר בשחיטה וזהו כמו דאר"א אר"א, אלא דעכשיו דסבר ר' יוחנן נמי דבעי חדשים בחלב, א"כ אפשר לומר דר"מ לא סבר כלל דגיד וחלב ניתרין בשחיטה, ורק דאם נימא דגם בגיד אינו אוסר ר"מ עד ט' חדשים מוכח דר"מ נמי סובר דניתרין, ועיקר פלוגתא הוא לשיטתו.

והנה ממה דסתם רבי בגיד כר"מ מוכח דסבר דגיד וחלב אין ניתרין בשחיטה, ורק דחלב פחות מבן ט' לא מיקרי שור וכשב, וצריך לומר דר"מ פליג על ר' יהודא בגיד

אפילו פחות מבן ט' ולא אזיל לשיטתו, ונמצא דהוא לא כר"א אר"א, ורק די"ל דר"א אר"א קאי אברייתא דקתני גיד וחלב וכיון דבחלב מיירי בבן ט' ע"כ בגיד נמי בבן ט' ובפחות מודה ר"מ, וע"כ דר"מ נמי סבר דגיד וחלב ניתרין בשחיטה, רק בבן ט' אזיל לשיטתו, וניחא הא דפריך בגמ' מר"א אר"א אמימרא דשמואל דמוכיח הרשב"א דהוא כהלכה דלברייתא דבריו קיימין, ועכ"פ מוכח דר"מ אינו מודה בחלב, ולכן פריך שפיר אשמואל דאמר וחלבו מותר לדברי הכל.

ובדעת הרי"ף צריך לומר דסובר כשיטת התוס' דאף דר' יוחנן סבר חדשים גרמי ולא בעי אוירא דלידה מ"מ בעי אוירא דחלב ועד שיצא החלב לאויר העולם אין עליו דין חלב שור וכשב, וזהו מאי דאמר בדף ק"ג דחלב חל משעת יציאת רובה, ולכן שפיר קיי"ל בחלב כר"מ דחלבו מותר אף בבן ט' דאחר שחיטה כיון דכבר נעשה דין היתר מכל בבהמה תאכלו לא חל עליו אח"כ איסור חלב אף דבן פקועה נמי מיקרי שה לפדות בו, אבל גיד יסבור הרי"ף דחל איסור גיד משעת יצירתו וכסוגיא דריש גיה"נ וכיון דחל איסור גיד אינו ניתר אח"כ מכל בבהמה ובהא דר"א אר"א צ"ל כמש"כ הרשב"א בשם התוס'.

הלכה ה

האוכל גיד הנשה מבהמה וחיה הטמאים פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שכולה מותרת, ואינו כאוכל משאר גופה שאין הגידים מכלל הבשר כמו שבארנו, ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה. האוכל גיד הנשה של נבילה או של טרפה או של עולה חייב שתים, מתוך שנכלל באיסור שאר גופה שהיה מותר נכלל גם הגיד ונוסף עליו איסור אחר.

במה שפסק הרמב"ם דאוכל גיה"נ של נבלה וגיה"נ של עולה לוקה שתים וגיה"נ של טמאה פטור משום דגידין אינם בכלל הבשר, וכבר הקשה הרשב"א דמ"ש נבלה מטמאה, ותירצו דכיון דחדשה התורה דגיה"נ יש בו איסור אכילה אחשבה לאכילתו להתחייב גם משום נבלה, וזהו דוקא בנבלה דיש בו איסור גיד וכן משמע דמפרש הרשב"א ג"כ בדעתו ורק שהקשה מהא דמפורש בגמ' בריש גיה"נ גבי מוקדשין דאמר דכיון דאין בגידין בנו"ט כבר ליכא איסור מוקדשין.

ונראה וכן מצאתי שכתבו הראש יוסף והאור שמח דמה דאמר דליכא איסור מוקדשין היינו האיסור דשייך משום איסור הקדש והיינו איסור מעילה, ובזה שפיר דכיון דאין בגידין בנו"ט ליכא איסור מעילה והוי בגדר כי יאכל פרט למזיק, ולא אמרינן בזה כיון דחידשה התורה להתחייב משום גיה"נ דזהו דוקא בדיני איסור אכילה ולא בהקדש דהוא משום איסור הנאה, אבל גיה"נ של עולה דיש בזה איסור אכילה מכליל תהיה לא

תאכל שפיר הוי כמו גיה"נ של נבלה.

אך קשה עוד על שיטת הרמב"ם מה דאמרינן בפסחים דכ"ב דאם אין בגידין בנו"ט לא הותר גיד בכלל נבלה ופרש"י דלאו נבלה מיקרי ועץ בעלמא והתורה אסרתו, והנה באמת הקשו עוד על הרמב"ם דסובר אין בגידין בנו"ט וסובר דגיה"נ מותר בהנאה וכבר הקשה זה הרא"ש בפ' גה"נ בשם חכמי לוניל, וכתב הכו"פ דבאמת אה"נ דלדעת הרמב"ם דסובר דגיה"נ של נבלה חייב שתים מיושב, ומה דאמר בגמ' דלר"ש דאית לי' אין בגידין בנו"ט אסור בהנאה היינו דר"ש אית ליה אאחע"א וליכא איסור נבלה וא"כ לא הותרה איסור גיד בכלל היתר נבלה כיון דליכא איסור נבלה, ורק אם יש בגידין בנו"ט א"כ הגיד הוא במציאות נבלה וכשהותרה נבלה ע"כ הותר גם הגיד, אבל אי אין בגידין בנו"ט עיקר הגיד במציאות אינה נבלה ומצד איסורו אאחע"א.

אכן תירוצו מספיק רק למסקנת הגמ' דאמר על ר"ש ומזה מיישב מה דלא אמר על ר"י בן ברוקה, אבל קשה מתחלת קושיית הגמ' דפריך בפשיטות הניחא למ"ד וכו' אבל למ"ד אין בגידין וכו' ולא הזכיר למ"ד אאחע"א.

אכן באמת כפ"מ שהסביר הרשב"א בתוה"ב קושייתו הוא באופן אחר שכתב דכיון דהיתר נבלה הוא משום דכתיב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ולכן אין ההיתר על גיד שאינו דבר אכילה לגר, וא"כ לא מהני מה דבדין איסור נבלה גם גיד בכלל כיון שלגר אינו דבר אכילה, ולכן שפיר מקשה הגמ', ושוב יהי' קושיא על הרמב"ם שפסק אין בגידין בנו"ט ופסק דגיה"נ מותר בהנאה.

אך נראה דזה דוקא אי ילפינן מלגר אבל אי ילפינן מאותו א"כ העיקר הוא אם גיד הוא בכלל איסור טרפה וא"כ נוכל ללמוד מלכלב תשליכון אותו, ואפשר דאם לא נלמוד שאר איסורין דאסור בהנאה לא נוכל ללמוד מפשטא דקרא דאפשר לא נאמר היא וחלבה וגידה הותרו, דרק אם עיקר קרא אתא לאיסור הנאה בשאר איסורין נאמר כן והוא מוסבר למעיין, ולכן אם הרמב"ם יפסוק דילפינן מאותו מיושב, ורק דהרמב"ם למד בפירוש איסורי מאכל דאסור בהנאה מנבלה ומחלב.

אך באמת נוכל לומר להיפוך דלמ"ד אין בגידין בנו"ט כיון דבאמת אין בו הנאה דעץ בעלמא והתורה אסרתו ולכן אף דאחשבי' התורה לאכילה מ"מ אין בו גדר הנאה ולא נוכל לומר דכשאמרה תורה לא יאכלו הכונה על הנאה, אבל כ"ז אי ילפינן מנבלה דאמרינן דידעינן מזה דסתם אכילה הכונה על הנאה אבל אי ילפינן מאותו הוא סתם דין לאסור איסורי מאכל בהנאה וכיון דגיד הוא איסור מאכל אסור בהנאה וא"כ איכא למימר להיפוך דהגמ' אזיל אי ילפינן מאותו אבל לדידן דילפינן מנבלה מיושב כנ"ל.

[**הר"ר** צבי איזינשטיין שי' העירני דלפמש"כ יהי' כ"ש דאסור בהנאה כר' יהודא והתוס' הקשו דמר"ש קשה על חזקיה ותירצו דר"ש כר"מ וחזקי' כר"י, ואמרתי לו דלפמש"כ במק"א דלדעת הרמב"ם חזקי' אינו חולק על ר' אבהו אלא בחמץ ולא בשאר איסורין א"כ מיושב קושיית התוס'].

ובקושיא הראשונה שהקשיתי במה דסובר הרמב"ם דגיד בכלל נבלה לאיסור נבלה מהא דאמר בגמ' להיפוך י"ל דזהו דוקא לפרש"י אבל לדברי הרשב"א דהטעם הוא משום דליכא בכלל היתר לגר אשר בשעריך תתננה. (חסר).

הלכה יא

עשר חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל דפריש מרובא פריש, אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור, ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר.

החוו"ד בסימן ק"י הביא תשובת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' קפ"א וז"ל שם, שאלה, מעשה היה ששחטו שלשה כבשים והכשירם הטבח וכל אחד מהם העלו הכותים למגדל מיד שנבדקו זה אחר זה ולא נשאר אצל היהודים אלא שלש הריאות ומקצת מן הכבש השלישי ואח"כ נמצא סרכא באחת, תשובה, שאם נתערבו הג' כבשים תחלה קודם פרישתם נראה שהם בטלים ואין לנו לאסור אותם מדין חתיכה הראויה להתכבד כיון שהם שלמים וכו' והאריך הרבה בתשובה ולבסוף כתב וז"ל אכן אם לא נתערבו כלל אלא שהעלום למגדל טרם שנתערבו כולם אסורים דאין כאן רוב ולא שייך בהם ביטול עכ"ל, והדברים תמוהים דמה בין זה לזה.

ונראה דהחוו"ד בסימן ק"א הקשה במה דאמרינן בפסחים דף פ"ח חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת באחד מהן דיוצאין כולן לבית השריפה משום דא"א לאכול כל אחד דלמא הוא הבעל מום. והקשה דלמה לא יתבטל הפסח הבע"מ בשאר הפסחים הכשרים, והוכיח מזה דשלם ג"כ מקרי חתיכה הראויה להתכבד, ואח"כ הביא קושיית הכו"פ במה דאמר שם כשנתערבו אחר זריקה דפטרינן מלעשות פסח שני, ואמר בגמ' בטעמא דלא מייתי פסח ויתנו כל אחד אם דידי בע"מ הוי האי פסח ואם דידי כשר הוי האי שלמים, משום דאיכא חזה ושוק דלא יוכל הכהן לאכול משום דשמא פסח הוא ונמצא פסח נאכל שלא למנויו, והקשה הכו"פ דלמה לא יוכל הכהן לאכול החזה ושוק שיתבטל האחד בין החמשה דהא ארבעה הוי שלמים, וכתב החוו"ד דכאן על כל אחד הוי ספק מצד עצמו שמא הוא פסח ולא מצד התערובות לכן אין לו היתר ע"י ביטול.

והנה מדברי החוו"ד מוכח דבדבריו אינו מיושב קושייתו הראשונה, אמנם דראיתו שם מהא דפריך הגמ' ור"מ היכי אכיל בישרא אינה ראיה כלל ליסוד שלו דהתם ודאי לא שייך ביטול דהספק אינו כלל מגדר תערובות אלא חשש טרפות בעיקר על כל בהמה, אבל עכ"פ יש להבין במה שהחוו"ד מחלק בין קושייתו וראיתו לדין חתיכה הראויה להתכבד ובין קושיית הכו"פ.

ונראה דמקודם הקשה שיתבטל הפסח הפסול מצד שנמצא יבלת בין רוב הכשרים ויהיו כולם מותרין באכילה, אבל בקושיית הכו"פ כיון שזה לא שייך שיתבטל בעל הפסח הבעל מום בין שאר בעלי הפסח הכשרים, דהא פריך בגמ' אמאי פטורים מלעשות פסח שני, וא"כ כשיקריבו כולם שנית ויתנו שמי שפסחו היה כשר יהיה זה שלמים, והרי על כל חזה ושוק של כל אחד יהיה ספק שמא הוא בעל הפסח הבעל מום והוא פסח ואינו נאכל לכהן והוא ספק בעצם כיון שהבעלים אי אפשר שיתבטלו והפסח שלו הוא ספק פסח ספק שלמים, לא שייך כאן ביטול גם לגבי הכהן.

והנה באמת אפשר לומר סברתו של החוו"ד גם על קושייתו הראשונה דלא שייך דין ביטול אלא היכי שנתערב איסור בהיתר שאין אנו יודעים על עצם החתיכה מה היא אם האיסור או ההיתר, אבל היכי שאנו יודעים שפיר איזה חתיכה היא על כל א' וא' אלא שנולד ספק על כל אחת שמא היא נטרפה, בזה ליכא דין ביטול כיון שהספק הוא על כל א' וא', אלא שנולד הספק על כל אחת שמא היא טרפה מצד עצמה ולא מצד התערובות.

ונראה דזהו ביאור תשובות הרשב"א שהביא החוו"ד דלא שייך ביטול אלא היכי שהגופים נתערבו, אבל היכי שבכל הריאות שנתערבו נמצא אחד מהם טרפה, ונעשה ספק על כל אחד לא הותר מדין ביטול, וה"נ כשנעשה פסול על פסח אחד בשביל שנמצא יבלת באחד מן העורות.

אלא דיש להוסיף דכל זה אם הגופים ידועים כל אחד אבל אם נתערבו גם הגופים אף שנתערבו גם הריאות ואח"כ נמצאת אחת טרפה אף שגם אם לא נתערבו הגופים לא הוי ידעינן של מי הריאה הטרפה, מ"מ כיון דאפילו אם לא נתערבו הגופים לא הוי ידעינן עכשיו כיון שנתערבו הגופים לכן יש בזה דין ביטול.

ובזה מבוארים דברי הרשב"א דאם נתערבו הכבשים תחילה קודם שנמצאת הסירכא בהריאה דהא מבואר בהשאלה דהסרכא נמצאת אחר שהעלום למגדל, ולכן כתב דאם נתערבו קודם א"כ נעשה ע"כ דין ביטול על הכבשים, אבל אם לא נתערבו הכבשים קודם ובשעה שהעלום למגדל שאח"כ נמצא הריאה הטרפה הי' ידוע כל כבש בפני עצמו, ונמצא שהספק נעשה על כל אחד רק בשביל תערובתן של הריאות לכן נאסרו כולם דאין

בזה דין ביטול כיון שכבר נאסרו כולם.

והנה המחבר בשו"ע יו"ד סי' ק"י סעיף ה' כתב מי שלקח בשר מהמקולין ואפילו חתיכה הראויה להתכבד, ונמצאת טרפה במקולין ולא נודעו חתיכות הטרפה ואינו יודע מאיזה מהן לקח כל מה שלקחו מהמקולין קודם שנמצאת הטרפה מותר, שלא נולד הספק בקבוע אלא לאחר שפירש.

והחוו"ד שם כ' וז"ל הרבה יש לתמוה בזה דבשלמא אחר לידת הספק שהמקום שנולד בהן הספק הוא מקום קביעותן, וכשפירש מאותו מקום הוי כפירש ממקום קביעותן, אבל מה שנפרש ממקום שהיה ביחד קודם שנולד הספק ואח"כ נתחלקו למקומות אחרים ונמצא ריאה טרפה, וא"י מאיזה בהמה נדון אותם כפירש ומותרים, ואם היו מעיקרא בג' בתים אסורין, וכי מפני שהיו פעם אחת ביחד ואח"כ נתחלקו, ואחר שנתחלקו נולד ספק ותערובות עליהם נידון אותם כפירש, א"כ גם אם היו בחיים במקום אחד ונלקח לג' מקומות ונשחט כל בהמה במקום אחר ונתערבו הריאות ונמצא ריאה אחת טרפה נדון אותם ג"כ כפירש מחמת שנקבעו קודם השחיטה ביחד וזה תימה וישתקע הדבר, לכן נראה דהמחבר מירי שנשחטו שלשה בהמות במקום אחד ועירבו הריאות ולא נודע ספק טרפה עדיין, ופירשו מאותו המקום ונמצא ריאה טריפה ביניהם מקום התערובות של הריאות נחשב מקום הקביעות דהא אף אם היה מוצא הטריפות בעודו במקום שהם ביחד לא היה נודע ממי, לכך בהבית שנולד התערובות אף שלא נולד הספק באותו פעם נקרא מקום הקביעות, וכשפירש ממקום זה נקרא פירש ממקום הקביעות, אבל אם נולד התערובות אחר שנתחלקו לשלשה בתים אף שהיו קודם במקום אחד לא נקרא פירש, וכן מוכח בתשובת הרמב"ן סי' קפ"א [וכונתו לתשו' הרשב"א המיוחסות להרמב"ן שהבאתי] שכתב ואילו פירשו קודם שנתערבו כל הבהמות אסור עכ"ל.

והנה לא ידעתי במה נתיישב להחוו"ד בתירוצו דמה מהני מה שהיו במקום אחד כשנתערבו הריאות כיון שאין תערובות הבהמות גורם הספק אלא תערובות הריאות, וגם בזה יקשה דאם היו ג' בהמות בג' מקומות ואז נתערבו הריאות היו כולם אסורים, ואם היו במקום אחד והופרשה אחת למקום אחר תהי' ניתרת הא הספק הוא מצד הריאה שלה כמו אם היו בג' מקומות ואין הספק עליה בעצמה איזה בהמה היא והבהמה היא נכרת מתחילתה ועד סופה ומה מהני כל דפריש מרובא פריש.

לכן נראה דהבאור בד' המחבר הוא כמו שכתבתי דאם נתערבו גם הגופים אף שנתערבו גם הריאות ואח"כ נמצא אחת טריפה, אף שגם אם לא נתערבו הגופים לא הוי ידעינן

של מי הריאה הטרפה, מ"מ כיון דאפי' אם לא נתערבו הריאות לא הוי ידעינן עכשיו כיון שנתערבו הגופים, לכן יש בזה דין ביטול, ובארתי בזה דברי הרשב"א שכתב דאם נתערבו הריאות ולא הגופים אין ניתר מדין ביטול כיון דהספק הוא על כל אחד בפני עצמו, ולכן גם לדין כל דפריש מרובא פריש כן הוא דכמו ששייך דין ביטול כן שייך כל דפריש, והיינו כיון דאפי' אם לא היו הריאות מעורבים וידענו למשל שזו הריאה היא מבהמה לבנה וזו משחורה וזו מאדומה אלא דעכשיו הפשיטו העורות ואין אנו מכירים הבהמות א"כ הוי תערובות על הבהמות וזה אי אפשר אלא כשהם במקום אחד, דאם היה כל אחד במקום אחר הלא נכרים ע"י מקומם, וכיון דהתערובות הוא בשביל שנתערבו במקום זה לכן שייך בכה"ג גם דין כל דפריש מרובא פריש לומר דזו הבהמה אינה זו שנאסרה, לכן אפילו נתערבו גם הריאות כיון דשייך בזה דין ביטול כדמוכח בד' הרשב"א, ה"נ שייך דין כל דפריש לומר דזו הבהמה נפרשה מהרוב שאינם טריפות כיון דאפילו לולא נתערבו הריאות יש לנו אותו ספק על כל בהמה איזו היא.

ועכשיו מבוארים דברי המחבר שהוא מד' הטור בשם הרשב"א שכתב מי שלקח בשר ממקולין וכו' והיינו דבהמקולין כבר נחתכו הבהמות לחתיכות בשר ועכשיו בודאי אינו נכר מאיזה בהמה זה הבשר, ולכן אף שהטריפה נמצא אח"כ בהריאות או בבני מעים שגם הם נתערבו מ"מ כיון שגם הבשר נתערב שייך בטול וממילא שייך כל דפריש מרובא פריש וכנ"ל.

והנה לפ"ז יוצא חידוש גדול לדינא דהיכי דנתערבו הריאות ולא הגופים לא שייך לא דין ביטול ולא דין כל דפריש מרובא פריש ודלא כד' החוו"ד, ואמנם בפשוטו משמע מכל הפוסקים האחרונים כד' החוו"ד עי' בפ"ת סי' ק"י ס"ק ד' מה שהביא מד' הבאר היטב של הרב מהרי"ט ז"ל ומד' תשובת חת"ס סי' צ"ט אבל מה אעשה שלדעתי הדבר פשוט ומוכרח מד' הרשב"א כמש"כ לדין בטול וכן הוא ברור בדין כל דפריש.

ובתשובה להגאון בעל חזון איש זצ"ל בענין זה כתב רבנו וז"ל והנה הדר"ג כולל בדבריו שני הדברים שכתבתי דאם נודעו טריפות בבני מעים והבהמות נכרים ליכא דין ביטול, והב' מה שכתבתי דמטעם זה לא אמרינן בזה כל דפריש מרובא פריש, כיון דאין מקום התערובות גורם הספק ולא שייך לומר שנפרש ממקום התערובות שכל מקום שהוא ספיקו עמו, והנה החדוש הא' כתבתי שהדברים מבוארים בדברי הרשב"א בתשובה שלע"ע אין ביאור אחר בדבריו במה שסותרים מרישא לסיפא, וגם הדר"ג לא נגע בזה, והביאור לזה במה שכתב הדר"ג שבסברא אינו מובן מה מוסיף לנו מה שידוע שבשר זה היה על גבו עור שחור בחיים הלא עכשיו הוא הנדון אם הוא בשר כשר או בשר

טריפה וידענו בבירור שהג' חתיכות שלפנינו שתים מהן כשרות והשלישית טריפה והרי יש כאן רוב גמור, אכן טעמא דמילתא הוא בגדר ביטול שנתבטל הדבר האסור ברבים ואמרינן על כל אחד דאינו זה שאנו דנין עליו בשביל שנמצא בתערובות דבר אסור ואמרינן דנתבטל האיסור לגמרי, והרא"ש סובר דמותר לאכלם כאחת, אבל אם כל אחד ידוע מי הוא אלא שמצד הבני מעים נולד ספק אם הוא טריפה בזה אין כאן שאלת מי הוא שנאמר שנתבטל האיסור אלא ספק בעצם מה הוא רק יש מקום ודין שנלך בתר רובא ולומר דלא זהו שהבני מעים שלו טריפות.

ולכאורה באמת אין נ"מ דהא גם דין ביטול הוא משום אחרי רבים להטות אלא דהנ"מ הוא כן, דזה שאנו דנין בו דין ביטול שנתבטל האיסור אנו מוצאים בזה חילוקים אם אמנם שהם מדרבנן, דבע"ח חשיבי ולא בטלי ובריה לא בטיל וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה, ומצד אזלינן בתר רובא אין מקום לכל זה דעכ"פ למה לא נדון על כל אחד שהוא מן הרוב אלא דחכמים חידשו דין קבוע [לשיטת התוס' דהיכי שאין האיסור וההיתר ניכרין דין קבוע אינו אלא מדרבנן] לומר דכיון שהאיסור וההיתר קבועין לפנינו ואנחנו נטול אחד מהם ונאמר שזהו ההיתר משום דאזלינן בתר רובא אמרו חז"ל דהוי כמו קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה, ולשיטת שאר הראשונים עיקר דין קבוע כזה הוא מדאורייתא אלא דכאן הוא ע"כ מדרבנן כיון דמה שאינו מתבטל הוא מדרבנן, עכ"פ חידוש דין הביטול דגם זה נלמד מאחרי רבים להטות הוא לומר שנתבטל לגמרי והוי כמו שאינו בעולם ואין אנו דנין בזה דין קבוע כמע"מ.

ומבואר עכשיו דעת הרשב"א בתשובה שהוצאתי מתוך דבריו יסוד זה דאין אנו דנין דין ביטול אלא היכי שאין אנו יודעין מי הוא דאמרינן דהאיסור נתבטל והוי כמו שאינו בעולם, אבל היכי שנולד ספק על כל אחד ואחד בעצמו שמא הוא טריפה ולא משום שהוא נתערב, וא"כ מה מהני שנאמר שהאיסור הוי כמו שאינו בעולם הרי אנו מסתפקין על כל אחד מצד עצמו, ולא בשביל תערובות, שמא הוא אסור והבמ"ע הטריפות הם שלו, וכיון שהאיסור לא נתבטל ורק שנבוא לדון מדין אזלינן בתר רובא דנאמר על כל אחד שאינו זה שהבמ"ע שלו טריפות, בזה אנו דנין דין קבוע אפי' אינה חתיכה הראויה להתכבד דכיון דליכא דין ביטול איכא דין קבוע כמע"מ.

ואחר שבארנו כל זה הנה ראיותיו של הדר"ג מהראשונים כנגד מה שכתבתי אינם סותרים החדוש הא' דבכגון זה אין דנין דין בטול, דר"ת שהתיר בדרוסה הא כתב בפירוש דנכבשינהו ונדייניהו ונאמר כל דפריש, וכן קושית התוס' גבי נתערבו נסקלין בנשרפין לא דנו מדין בטול אלא שנלך בתר רובא, ובאמת תירצו מדין קבוע, ומה דהוי ס"ד דתוס'

נראה דכיון דבמקום שאין האיסור וההיתר ניכרין ליכא קבוע אלא מדרבנן ולא שייך אלא לחומרא אבל כאן דחובה לקיים בהנידון מיתת ב"ד שהוא חייב ניזול בתר רובא ומ"מ תירצו דגם בזה אמרינן קבוע.

ומכיון שבאנו לקושיית התוס' נראה דיש לדון ליישב גם מטעם אחר דבנתערבו הנסקלין בנשרפין כיון דע"כ אין עכשיו פסקי הב"ד וגם אין הב"ד יודעים עכשיו חיובי המיתות ועבירותיהם של כל אחד אלא שיודעים שנגמרו דינם של כל אחד מהם למיתה או שעדים מעידים כן, ולפ"ז נראה דעל מיתת שרפה שהיא חמורה ליכא עדים כלל דלא אזלינן בתר רובא אלא באופני החיוב, אבל העדים צריכים לידע הכל מה שיכולים לידע, וכששכחו אינם עדים לזה אלא שיכולים לידע דעכ"פ נגמרו דינם למיתה ולסקילה שהיא קלה, אבל על שרפה שהיא חמורה אין לנו עדים על שום אחד מהם, וממילא לא שייך דניזול בתר רובא, רק בהו"א סברו התוס' כן בקדושין דף ל"ב.

עתה נדון על מה שכתבתי דגם כל דפריש מרובא פריש לא שייך בנתערבו במ"ע, והדר"ג הסכים בזאת בסברא, אלא שכתב דכיון דהא דדברים חשובים לא בטלי מדרבנן הן משום מילתא דקבוע בדאורייתא, וכיון דקבוע דאורייתא כשפירשו ממקום קביעותן הן מפסידין דין קבוע לא החמירו גם בדברים החשובים, וזהו רק תירוץ אם היה מבואר כן בגמ', אכן ע"ז שכתבתי דלא אמרינן בזה כל דפריש יהי' באמת קושיא חזקה מהא דספק דרוסה שהביא הדר"ג דהספק הוא ג"כ על כל בהמה שמא זו היא שדרסה הזאב, והנה במש"כ התוס' דמעשים בכל יום הזאבים טורפים ונושאים שה מן העדר והרועה מחזירה בזה לא קשה דהוי תערובת גמורה, אכן בזה שכתבו וכן רוב עופות דורסין אווזין ותרנגולים אם הי' כונתם שראינו דורסים ונתערבו אח"כ גם מזה לא קשה, אבל לפ"ז היה צריך לומר דבספק דרוסה דהוא איהו קא שתיק ואינהו קא מקרקרן לא יתיר ר"ת דבזה הוא ספק בעצם על כל אחת ולא משמע כן, אך נראה דגם זה לא דמי להא דנתערבו במ"ע דאין הספק שייך להמקום כלל, וממילא לא שייך כל דפריש וכל מקום שהן הוו קבוע, אבל בספק דרוסה הא עיקר הספק גורם המקום שידענו שבמקום זה נעשה דריסה וכיון שנפרשה ממקום זה שפיר אמרינן כל דפריש מרובא פריש.

ומה שכתב הדר"ג מדברי הש"ך בסי' ק"ט סק"ח שכתב דמשכחת לה בטול מבשא"מ כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו ידוע איזהו, הנה אפי' לפמש"כ משכחת לה אם בשעה ששחט היה ידוע שלא נשחט אחד כהוגן אלא שאח"כ שכחו איזהו, דזה ודאי מיקרי תערובות כיון שהיה ידוע האיסור [ויש לעיין בזה דעכ"פ עכשיו אין ידיעה על כ"א אם נשחט כהוגן] אכן אם אח"כ נודע שלא נשחט אחד

כהוגן שנמצא סכין אחד מג' סכינים ששחטו בהם ג' בהמות וזה ודאי כמו נמצאו במ"ע טריפות, אכן באמת כתב שם הדגול מרבבה דלדעת הב"ח מיקרי זה קבוע ודימה זה לנתערבו החנויות ואין ביאור לדבריו אלא עפ"מ שכתבתי.

פרק ט

הלכה א

בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה ואסור בהנאה וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואעפ"י שלא בשל.

הלח"מ מביא גירסא שכתוב בה ומי שיבשל משניהם כאחד ולא כתוב כזית כאחד, ועמד לפי זה על מה שכתב המ"מ דפסק כלוי דמנליה דמיירי בחצי כזית מכל אחד, ותי' דסמך אסיפא שכתב וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד, וזה אין בו כדי הוכחה כלל דדילמא מיירי מיורה גדולה וכמו שמתרץ הגמ' על רב, ולכן כ' דגירסתנו היא נכונה, אכן מה שכתב הכ"מ במה דכתב המ"מ על הא דכתב הרמב"ם וכן האוכל וכו' דאפי' רב מודה בהא, והקשה הלח"מ דהא בגמ' אמרינן דרב סבר דדוקא בבא מיורה גדולה, ותי' ע"ז הלח"מ דלפי הנוסחא שלנו שכתוב ברישא כזית כאחד יפרש המ"מ דמה דכתב הרמב"ם וכן האוכל וכו' מיירי באמת בבא מיורה גדולה ולכאורה דבריו תמוהים דמהיכי תיתי יכתוב הרמב"ם לשון שהוא שלא כהלכה אלא דאפשר לומר בכונתו דבלשונו אפשר לפרש בשתי פנים לפ"מ דפסק הרמב"ם מקודם דגם בלא בא מיורה גדולה הוי בשר וחלב ועובר על בישול ודאי משמע דבכה"ג חייב על אכילה, אלא דלשון זה בעצמו הי' אפשר לפרשו גם על בא מיורה גדולה.

הלכה ב

לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבישול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת.

הלח"מ הקשה דהרמב"ם לא פסק כדברי הגמ' דילפינן איסור אכילה מקרא אחרינא, והרמב"ם תפס לשון המדרש, ועוד דבספר המצוות פסק להדיא דילפינן מלא תבשל ג' פעמים, ותי' הלח"מ דאי הוי רק משום דילפינן באם אינו ענין לא לקי והראה מקורו מד' התוס' בב"מ וכבר ציין המגיה דדברי התוס' שם הם בהיפוך.

אכן עיין במל"מ בפ"ה מהל' יסודי התורה ובפי"א מטומאת אוכלין דטעמא דלא לקי

אהנאה הוא משום דכיון דלא נתפרש איסורו להדיא אף דדרשינן לי' מדרשא לא לקי, והנה הרמב"ם חילק בספר המצוות בין איסור אכילה לאיסור הנאה לענין מנין המצוות דאינו מונה אלא איסור אכילה, וכתב דאיסור הנאה אינו אלא כמו כל איסורי אכילה דאסירי בהנאה אלא דאיצטריך לא תבשל משום דלא הוזכר איסור אכילה בפירוש, וכיון שכן דאיסור לא תבשל לגבי הנאה אינו אלא גלוי דהוי כמו כל איסורי הנאה ולכן אינו לוקה, אכן לפ"ז אם נימא דעיקר טעמא דאינו לוקה הוא רק משום דעיקר איסור הנאה הוא משום דדומה לשאר איסורי הנאה אבל בל"ז הי' לוקה א"כ באיסור אכילה אף אם לא הי' סברא זו דלא שתק הכתוב הי' ג"כ לוקה.

ולכן מדברי הרמב"ם אלו ע"כ עלינו לומר דאי לאו סברא דלא שתק הכתוב לא הי' לוקה אפילו על אכילה, ולפ"ז נצטרך ע"כ לומר דענין מנין המצוות וענין למלקות הם שני ענינים דאפילו אם היינו מונים זה ללאו מיוחד לא היו לוקין.

הלכה ד

וכן בשר חיה ועוף בין בחלב חיה בין בחלב בהמה אינו אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנייה, ואסור באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשטו העם ויבואו לידי אסור בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, שהרי אין משמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב.

הגרעק"א בחידושי יו"ד סימן פ"ז הקשה על מה שהביא המרדכי ראיה דבו"ח שאינו אסור אלא מדרבנן אין בו איסוה"נ מהא דלא פריך למ"ד מפני מה אסרו גבינות עכו"ם משום שמעמידין בעור קיבת נבלה, ואמאי לא אסורה בהנאה משום בו"ח, אע"כ כיון דלא הוי רק דרך כבישה דאינו אלא מדרבנן אינו אסור בהנאה והק' הגרעק"א דהא בתוס' הקשו למה צריך קיבת נבלה דהא מכשרה נמי אסור משום בו"ח ותירצו משום דלא הוי אלא ספקא ומשום בו"ח הוי מותר דהוי ספקא דרבנן, והר"י מיגש תירץ משום דאמרינן דיש ס' ואינו אסור אלא משום מעמיד ומעמיד אינו אסור אלא היכי דהמעמיד בעצמו אסור אבל בו"ח כיון דלא יהיב טעמא חשיב כל חד וחד לחודא, וא"כ אין ראיה דמשום איסור דרבנן אינו אסור בהנאה.

והנה יש לעיין בדברי הר"י מיגש דלמה צריך לומר בשביל דליכא טעמא תיפוק ליה דאפילו איכא טעמא היינו דאפי' אם הי' כח המעמיד נחשב כמו טעמא, ונ"מ דע"י בישול היינו אומרים דאסור מדאורייתא, מ"מ הכא דמיירי ע"י כבוש הא גם בל"ז אינו אסור אלא מדרבנן, וכיון דאינו אסור אלא מדרבנן לא נחשב אלא כל חד וחד לחודי' כיון דלא נחשב איסור מחמת עצמו כמש"כ הש"ך, והי' נשמע מכאן דלא כהש"ך.

אלא דאפשר לומר דכיון דמה דאסור בב"ח שלא בדרך בישול הוא משום גזירה אטו דרך בישול, וא"כ כיון דנימא דבדרך בישול הי' אסור מדאורייתא אפי' בדרך מעמיד א"כ גם שלא בדרך בישול צריך לאסור אטו דרך בישול, ולהכי כתב הר"י מיגש דכיון דלא יהיב טעמא ליכא כלל דררא דבו"ח דרך בישול ורק דנאסור משום מעמיד וע"ז כתב הר"י מיגש דליכא כאן כלל דררא דמעמיד, דמעמיד אינו אסור אלא היכי שהמעמיד עצמו אסור, אבל עכ"פ זה אפשר דמודה הר"י מיגש דאם היה אפשר לומר דע"י המעמיד ישאר עצם האיסור דיעשה בזה דין בו"ח היינו אומרים גם בזה דנעשה בו"ח וממילא שייך מעמיד היינו דאנו דנין בב"א דין מעמיד ודין עצם האיסור, וממילא יהיו נכונים דברי המרדכי דאם היינו אומרים דמשום איסור דרבנן נעשה עצם האיסור כמו בו"ח דאורייתא א"כ הדר נעשה איסור מעמיד בב"א דיעשה עצם האיסור ואיסור מעמיד בבת אחת.

והנה מלבד זה אפשר ליישב עפ"י מה שהקשה הגרעק"א בעצמו בש"ך ס"ק ל' דמדין זה דמעמיד מעור הקיבה מוכח דבו"ח דרבנן לא הוי איסור מחמת עצמו דאי לא"ה יהי' נעשה הקיבה בעצמה בו"ח מהחלב הנבלע בהקיבה ואח"כ תאסור הקיבה את החלב משום מעמיד, א"כ זהו גופא שהוכיח המרדכי דאי נימא דאסור בהנאה א"כ נעשה איסור מחמת עצמו ויאסור משום מעמיד, ואי דא"כ יקשה למה לא אמרו משום בו"ח זה לא קשה דאה"נ דיקשה אז אבל המרדכי עכ"פ שפיר מוכיח מדאמרינן תי' של הר"י מיגש א"כ מוכח דאינו אלא איסור אכילה ולא איסור בו"ח ממש.

הלכה ט

נפל חלב לתוך קדרה של בשר טועמין את החתיכה שנפל עליה חלב אם אין בה טעם חלב הכל מותר, ואם יש בחתיכה טעם חלב אע"פ שאם תסחט החתיכה לא ישאר בה טעם הואיל ויש בה עתה טעם חלב נאסרה אותה חתיכה ומשערין בכולה אם היה בכל שיש בקדרה מן החתיכות והירק והמרק והתבלין כדי שתהיה חתיכה זו אחד ששים מן הכל החתיכה אסורה והשאר מותר. במה דברים אמורים בשלא נער את הקדרה בתחלה כשנפל החלב אלא לבסוף ולא כסה, אבל אם נער מתחילה ועד סוף או שכסה משעת נפילה עד סוף הרי זה בנותן טעם, וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות ולא נודע לאי זה חתיכה נפל נוער את הקדרה כולה עד שתשוב ויתערב הכל אם יש בקדרה כולה טעם החלב אסורה ואם לאו מותרת, אם לא נמצא נכרי שיטעום ונסמוך עליו משערים בששים בין בשר לתוך חלב בין חלב לתוך בשר אחד ששים מותר פחות בששים אסור.

במה שכתב הרמב"ם וכן אם נפל חלב לתוך המרק או לכל החתיכות ולא נודע לאי זה

חתיכה, הביא הכ"מ דברי הטור שתמה שאם החתיכות כולן תוך הרוטב מה צריך לנער ואם אינה ברוטב מה מועיל ניעור שאח"כ, והמ"מ כתב וז"ל הוא מפני שכיון שאינו נודע אי זה חתיכה היא אין לומר בה נעשית נבלה וא"א לאסור הכל שהרי אין בחלב בנו"ט וכיון שכן מנער את הקדרה וטועם נכרי אם יש בה טעם חלב, וכתב הש"ך בסימן צ"ב דדמי לב' קדרות ונפל איסור לתוך א' מהן שכתב הרשב"א והטור בסי' קי"א ששניהן מצטרפין לבטלו, ובדעת הטור כתב דכיון שאפשר לברר ע"י קפילא שיטעום כל חתיכה לא אמרינן דנכנסו כל החתיכות בספק וד' הרשב"א בב' קדרות ע"כ איירי במין במינו עכ"ד הש"ך.

והנה לפי דברי הש"ך בעצמו שכתב להכרח דד' הרשב"א בב' קדרות הוא במין במינו א"כ אין ראיה משם כלל דהתם הוא מדרבנן, אבל הכא כיון דטעם כעיקר ונעשה נבלה מדאורייתא מנלן דבספק לא אמרינן חנ"נ, ומצאתי שכבר הקשה כן הפלתי, וכתב הפליתי מטעם אחר דכיון שלא נודע איזה חתיכה א"כ החתיכות מעורבות במין במינו, ואף דיש כאן חלב דהוי מבשא"מ, בזה כתב כיון דעכ"פ אח"כ לא יתן טעם ועכשיו הוא בגדר יבש ביבש, הוא ג"כ מדרבנן, אכן אכתי קשה דהא אפשר להכיר ע"י קפילא וכמש"כ הש"כ, ובזה תי' דאיירי בחתיכות קטנות שאי אפשר לטעום כולם, אבל תי' זה בודאי דוחק גדול דאיך אפשר לאוקמי הלכה ברורה שכתב הרמב"ם דמיירי בחתיכות קטנות דהא מסתם דבריו דגם אם היו רק איזה חתיכות גדולות ג"כ דינא הכי.

ונראה דכונת הרמב"ם כמש"כ הב"י מדברי מהר"י בן חביב דכונת הרמב"ם הוא נוער מיד ומש"כ נוער את הקדרה אין הכונה דנוער אח"כ אלא שמיד שראה שנפל ולא השגיח באיזה חתיכה ימהר לנער ועי' בש"ך שם, ומ"מ שפיר השיג הטור ע"ז והרמב"ם והטור אזלי לשיטתם, דצריך להבין מה מהני מיד דעכ"פ הי' רגע שנפל קודם שנוער דהא נוער בשביל שנפל, וצריך לומר דכיון דצריך בישול בשר וחלב ולכן אף דלא צריך בישול גמור וכמו שהקשה הפליתי דיצטרך כמאב"ד, דזה פשוט דאה"נ דאם נפל חלב לבשר קודם שנתבשל כמאב"ד, ודאי אין זה אכתי בישול בו"ח ואיננו חייב ע"ז, אבל אם הבשר כבר נתבשל ונפל משהו חלב ובפרט חלב מבושל מתבשל תיכף ביחד ואינו צריך ע"ז שיעור המתנת בישול כמאב"ד כמו בבשר וחלב חי, אלא דמ"מ זה בודאי נוכל לומר דצריך קצת בישול שיתנו הבשר והחלב טעם זה בזה ולא מהני מה שנבלע קצת תיכף דזהו כחו של בישול שנותנים טעם זה בזה, וזהו דאמרינן בגמ' דניער בתחילה מהני, ובפשוטו משמע דניער בתחילה תיכף כשראה שנפל הטפת חלב, אבל באמת אי אפשר לפרש כן אלא לדעת הרמב"ם דסובר דבבו"ח דרבנן לא אמרינן דנעשה נבלה כמש"כ הט"ז והגר"א ז"ל

בסי' צ' גבי כחל, אבל שיטת הטור בשם הרשב"א שם דנעשה נבלה גם בבו"ח דרבנן א"כ ע"כ אנו צריכין לפרש דמה דאמר בגמ' ניער בתחילה דאין הכונה דניער אחר שנפל דזה אינו בתחילה דהא כבר נבלע בהבשר ונעשה נבלה, אלא דהכונה אם ניער בתחילה היינו דכך אירע שנפל הטפת חלב בשעה שנוער ומעיקרו נפל בשעת ניעור ולכן שפיר הקשה הטור דמה מהני נוער אחר שנפל והוא פשוט.

והנה הקשה הגרעק"א דאמאי שרי לערות כן דהא אם לא ינער תשאר הטפה באותה חתיכה וע"י הניעור מעייל הטפה בחתיכות אחרות והוי מבשל בב"ח, ועי' בסי' פ"ז במה שהביא הגרעק"א דברי הט"ז שמתיר לכסות תבה שספק שמא נמצא בה זבובים משום דהוי דבר שאינו מתכוין וכתב עפ"ז הגרעק"א לענין פס"ר בספק דלעבר ובאמת יש לחלק דהט"ז לא כתב כן אלא לענין שבת דבעי מלאכת מחשבת ובזה גם ספק דלעבר לא הוי מחשבת אבל בשאר איסורים מסתבר דרק ספק דלהבא דבשעת מעשה אינו ברור שיעשה האיסור אז אמרינן דלא הוי מעשה של איסור, אבל בספק דלעבר אינו מוציא מידי פס"ר.

אכן עי' ברש"י שבת דף ע"ה בהא דפריך שם גבי חלזון והא מודה ר"ש בפס"ר ולא ימות ומשני שאני הכא דכמה דאית בי' נשמה טפי ניחא לי' כי היכי דליצליל צבעי', ופרש"י וכי מודה ר"ש היכי דלא איכפת לי' אי מתרמי ומיהו איכווני לא איכוין, ועי' בתוס' מה שהקשו על רש"י, עכ"פ דעת רש"י דלא ניח"ל לא הוי פס"ר ולא משום במשאצל"ג, ובקושיית התוס' ישבתי מכבר דהכא לא שייך משאצל"ג כיון דהוי בחבורה, וכמו שהקשו התוס' דכיון דכל הפטור דמשאצל"ג הוא מדין מלאכת מחשבת ובחובל דלא בעינן מלאכת מחשבת ליחייב נמי במשאצל"ג, ומה שהוכיחו התוס' מגמ' סנהדרין דף פ"ד בהא דמחט ליטול בו את הקוץ דמקשה הגמ' והא חובל הוא ומתרץ ר"ש הוא דאמר משאצל"ג פטור ומוכח דמשאצל"ג פטור גם בחובל, אך באמת אינה ראיה דהתם היינו לענין אינו מתכוין, דאינו מתכוין להמעשה והוי אינו צריך להמעשה ובזה פטור אפילו בחבלה, אבל היכי דחסר רק תועלת לא שייך פטור דמשאצל"ג, וכמו שהקשו בשבת מהא דחגיגה וכדאמרינן הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב, ושם הוא לענין תועלת וממילא גבי חלזון לא הי' פטור משום דלא איכפת לי', ולכן כתב רש"י משום דלא ניחא לי'.

ובדעת הרמב"ם משמע מדבריו בפ"ז דשגגות הי"ב דס"ל כרש"י ולכן הצריך בחותה גחלים לחייבו שתיים שיהי' מתכוין לכבות ולהבעיר, ואף דבפס"ר חייב בלא נתכוין כמש"כ הרמב"ם להדיא רפ"א דשבת ובחותה גחלים הוי פס"ר עי' בכ"מ שם, ומוכח

דסובר הרמב"ם דבחותה גחלים סתמו א"צ אלא לכבויים ולכן צריך שיהי' מתכוין לכבות ולהבעיר וממילא מיושב דכאן לא הוי פס"ר, כיון דלא ניח"ל אכן כל זה אפשר לפמש"כ דמבליע ומבשל הם שני ענינים דהא להבלוע ודאי כונתו ולא נוכל לומר לא ניחא לי' אבל לפמש"כ מיושב וכנ"ל.

בגמ' דף ק"ח אמר רב כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהוא מינה, לימא פליגא אדרבא דאמר רבא קסבר ר"י כל שהוא מין ומינו ודבר אחר סלק מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, וקשה דמנ"ל דאיכא ברוטב ששים כדי לבטל הבשר דהא כיון דחתיכה נעשית נבלה ונאסרה צריך ששים כדי לבטל, ועי' בתוס' ד"ה דאמר רבא ומהר"ם ועי' בחידושי הר"ן בהלכות שכנראה בא ג"כ ליישב קושיא זו וכ' דמשמע לי' לגמ' דאפי' יש הרבה רוטב מדקתני סתמא, אבל אינו מיושב דבגמ' מתרץ ברוטב עבה ועבה נמי לא סתמא הוא, ויש לומר דפחות מששים הוא שיעור והו"ל למיתני דדוקא בדליכא ששים, אבל רוטב רכה הוא מין אחר ומיירי בדליכא מים אלא כולו מין במינו מיירי.

אך באופן אחר יש לומר בשנקדים דהרשב"א והר"ן והוא שיטת הרא"ה חולקים אם החתיכה שנאסרה אוסרת בלא רוטב דהרשב"א סובר דאינה אוסרת והר"ן סובר דאוסרת דכיון דחם בחם בלא רוטב אוסר וה"נ בבו"ח הו"ל כמו איסור היוצא מגופו כיון דאפשר לסוחטו אסור, והנה בפשוטו היה צריך לומר דחולקים בפירוש אפשר לסוחטו דלשיטת הרשב"א צריך לפרש אפשר לסוחטו לא להפריד ולהוציא לגמרי אלא לחלק לשאר החתיכות באופן שישאר משהו וכן פרש"י להדיא וכן פירש הרמב"ם כדמוכח מדבריו בהלכה ט', והר"ן מפרש להדיא להפריד ולהוציא לגמרי, אכן באמת ברשב"א במשמרת הבית מפורש דהוא מפרש להפריד כמו שמפרש הר"ן וא"כ יקשה כיון דאפילו אם נוציא כל החלב אסור אמאי אינו אוסר חם בחם בלא רוטב.

והנה אם נפרש כפי' א' דהוא לחלק ג"כ צריך ביאור דמנ"ל דסגי במשהו חלב ושצריך עכ"פ משהו חלב דממ"נ אם הבשר נעשה בעצמו נבלה למה צריך משהו חלב, ואם נימא דבו"ח הוי כמו כלאים וכמו שכ' הש"ך בסי' ק"ה בשם השערים א"כ מנ"ל דסגי במשהו כיון דבעיקר מילתא משהו לאו כלום הוא, ונראה עפ"מ שכ' התוס' בנדה דף ס"א והרא"ש דבכלאים לא שייך ביטול ובבו"ח הוא משום דדרך בישול אסרה תורה ולכן אף דבתחילת נפילה צריך דוקא פחות מששים זהו קודם שנעשה בו"ח אבל כיון שנעשה בו"ח ע"י בישול כבר נאסר, ומ"מ אם אוכל בשר לבדו או חלב לבדו אינו אסור דכלאים אסרה תורה אבל כיון שיש משהו הא כתב הרא"ש דבכלאים לא שייך ביטול.

ולדעת הרשב"א דסובר דאפשר לסחטו היינו להפריד נראה דכונתו דאפשר לסוחטו נשאר הבשר באיסורו אם יתערב שנית עם החלב הזה אפי' בלא בשול והיינו אם עכ"פ יאכלו בו"ח דכלאים אסרה תורה והחדוש הוא רק דכבר נאסרו באופן שיאכל התערובת אבל אם אוכל הבשר לבדו גם הוא סובר דכלאים אסרה תורה.

ועכשיו נוכל לומר דקושיית הגמ' דנימא סלק את מינו כמי שאינו הוא אפילו אם אין ששים ברוטב דכבר כתבתי דמין בשא"מ לח בלח נתערב ונעשה האיסור כמי שאינו כלל ומשו"ה גם היתר בהיתר כמו חלב במים בטל ומשו"ה מתיר התו"ח לבשלם לכתחילה בבשר דחשבינן כמו שאין חלב כלל, ולכן פריך שפיר דכיון דהחתיכה הראשונה שנפלה ברוטב הטפת חלב שפשטה ברוטב נתבטלה במציאות, ואף דעם הטפת חלב הולך יחד שומן של בשר שכנגדו אין ששים והטפת חלב כנגד השומן של בשר אינו מתבטל כדין כלאים שאינם מתבטלים מ"מ כמו דאמרינן שם סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו ה"נ נימא סלק את הבשר כמי שאינו והמים רבה עליו ומבטל את משהו החלב והוי כמי שאינו וממילא הא בלא חלב אין טעם הבשר אוסר כשנכנס אח"כ בהחתיכות.

ומיושב עכשיו מה שהקשה הרשב"א דמה שייך כאן לדין סלק הא אפילו מאן דלית לי' סלק מ"מ כשנכנס מקודם לאינו מינו כו"ע מודו, אבל זהו לשיטתו דמפרש על הבשר שנכנס מקודם בהרוטב והיינו אם היה בהרוטב ס' נגד הבשר, אבל לפ"מ שנפרש דקאי על טיפת החלב וזה הלא הולך ביחד עם טעם הבשר שנפלט מהחתיכה ושפיר אנו צריכים לדין סלק.

אולם לפמש"כ יקשה לנו פסקו של הרמב"ם שפסק דאם ניער לבסוף החתיכה נעשית נבלה וצריך ששים נגד החתיכה ולפמש"כ כיון דנכנסה החתיכה בהרוטב נימא סלק את הבשר כמו שאינו וטעם החלב בטל ברוטב ושוב לא יאסר הבשר את החתיכות וצריך לאוקמי ברוטב עבה והרמב"ם לא חילק בזה.

ונראה דהנה בגמ' ע"ז דף ע"ג גבי יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים איכא פלוגתא אם בעינן שהקיתון של מים נפל בתחילה או אפי' בסוף, והנה הראשונים הביאו ראי' מסוגיא זו ממאן דבעי דוקא בתחילה דאמרינן חנ"נ אפי' בשאר איסורים, וכתב על זה הרשב"א במשמרת הבית בשיטת רבינו אפרים דאדרבה מכאן הביא ראי' לשיטתו דבשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ משום דסובר כמ"ד דלא בעינן בתחלה, ואפילו נפל קיתון של מים בסוף נמי מותר ומוכח דלא אמרינן חנ"נ, וקשה על שיטת הרמב"ם דפסק כרבינו אפרים דבשאר איסורים לא אמרינן חנ"נ, ומ"מ פסק ביין שנפל לבור ונפל קיתון

של מים דבעינן דוקא תחילה.

וצריך לומר דהרמב"ם סובר דזה לא שייך להא דחנ"נ דבגמ' אמרינן בזה מצא מין את מינו וניעור והיינו לומר דלא אמרינן בזה סלק את מינו כמי שאינו כיון דמקודם נתערב מין במינו, ובעיקר כיון דכל מה דאמרינן ביי"נ וכן בשאר איסורים דאינם בטלים אפי' ביותר מששים דהוא דוקא במין במינו ולא במין בשאינו מינו משום דבאינו מינו מתבטל במציאות, ולכאורה לפ"ז לא היה שייך לומר סלק את מינו כמי שאינו כיון דעכ"פ עכשיו נצטרף יין היתר ליין איסור ולא נוכל לומר דהיין הוי כמי שאינו דהא ניכר הוא, אלא דמ"מ כיון דדינא הכי דבאינו מינו לא נאסר ביי"נ לכן אף בזה כיון דיין האיסור היה מתבטל במים אינו יכול ההיתר להצטרף לאסור ולכן זהו אם נפל מים בתחילה בין שהיה מקודם יין איסור בין שהיה יין היתר דעכ"פ עכשיו שנפל יין איסור ונפל לתוך המים ואילולי יין ההיתר היה מתבטל ואמרינן דא"א שיין ההיתר יצטרף לאסור, אבל אם נפל מקודם יין איסור בתוך היתר וכבר נעשה איסור על יין האיסור בהיותו בתוך הרבה יין והוא בעצמו אסור ולכן כשנפלו המים באחרונה לא נוכל לומר דהיין האסור כמאן דליתא אף דזה גופי' נוכל לומר כשנפל מים בתחילה ואח"כ נפל יין האסור מ"מ כשנפל בתחילה אנו אומרים דיין ההיתר אינו בדין שיבוא להצטרף לאסור כיון שבלא הוא הי' מתבטל יין האסור, אבל כשנצטרף כבר אמרינן לענין זה מצא מין את מינו וניעור, וא"כ כמו כן לענייננו דאף דלא איירינן מדין מצא מין את מינו אלא מחלב עם בשר מ"מ נוכל ג"כ לומר סברא זו כיון דבאמת נפל הטפת חלב יחד עם טעם הבשר שכנגד הבשר ליכא ששים, והחלב עם הבשר יש לו דין שאינו מתבטל שהוא כלאים, ולכן כיון שהרוטב בא באחרונה אינו בדין שנאמר סלק את מינו כמו שאינו היינו שנסלק את הבשר כיון שכבר מעורב החלב עם הבשר שלגבי' דידי' אינו מתבטל.

והנה הגמ' דחולין דפריך לימא פליגא אדרבא, ונחלקו בזה רש"י ותוס' דרש"י כתב דהכונה להא דגיה"נ, ותוס' כתבו דהוא להא דמנחות, וכתבו בתוס' דמשו"ה לא פריך מהא דגיה"נ דאפשר לאוקמי כאביי אבל בהא דמנחות א"א לאוקמי באופן אחר, ולי קשה הדבר דאדרבה אם אי אפשר לאוקמי באופן אחר א"כ מה אמר לימא פליגא אדרבא הי' לו להקשות דר"י אדר"י.

לכן נראה כפרש"י לפ"מ שהקדמנו דענין מצא מין את מינו וניעור הוא לבד דין חנ"נ ואם נפל האיסור בתוך ההיתר ואח"כ בא אינו מינו לבטלו נאמר כיון דהאיסור כבר הוא עומד בתוך מינו ההיתר וא"א לו להתבטל המציאות אינו מתבטל גם לנגד אינו מינו להך מ"ד דסובר כך, וא"כ רבא דאמר בפגה"נ ע"כ לא סבר הכי דהתם דחתיכת נבלה מונחת

סמוך לחתיכות ההיתר שבולעים חם בחם בלא רוטב א"כ הם בולעים קודם שיבוא עליהם הרוטב, ואף דלענין חנ"נ לא נימא הכי כיון דלבסוף יבואו המים ויבטלו, אבל לענין מצא מין את מינו וניעור צריך להיות סגי גם בזה כיון דזהו דבר שבמציאות דמין האיסור אף שהוא מיעוט לגבי הרוטב כבר נתערב בתוך מינו ההיתר ולא נוכל לומר שמתבטל במציאות ואמאי לא יאסור את מינו ההיתר, ולכן רבא ע"כ דסבר אליבא דר' יהודה דאפי' בכה"ג אמרינן סלק, ולכן מקשה שפיר אליבא דרבא, אבל מהא דמנחות לא פריך דשם לא הוי הסולת באחרונה אלא ביחד עם השמן, אבל להלכה פסק הרמב"ם שפיר כיון דסובר דכשנפל מים לבסוף לא אמרינן סלק וכנ"ל.

מצאנו באופן אחר בהסבר הדברים

במה דפריך הגמ' מסלק את מינו כמי שאינו וקשה דמנ"ל דליכא ברוטב ששים ואף שכתבו דפריך מדסתם רב מוכח דבכל גווני אסור וקשה לי דא"כ גם רוטב עבה אינו סתם, ונראה דסבר דדין בשר וחלב כיון דדרך בישול אסרה תורה ואינו אסור אלא עד שיתן זה בזה טעם ונמצא דטעם בשר לחוד אינו אסור אלא טעם בשר וחלב, ולכאורה א"כ גם במין ומינו נמי יהא מותר דכיון דהחלב שנבלע בחתיכה הראשונה אם יהי' נבלע בחתיכה השני' יהי' ששים אכן במין ומינו כיון דליכא גדר ביטול כלל וכיון דכבר נעשה החתיכה נבלה מדין בו"ח ואין הגעלה לאוכלין וס"ל אפשר לסחטו אסור, א"כ טעם החתיכה ראשונה בכל מקום שהוא הוא אסור באיסור בו"ח וכיון דמין במינו לא בטל כולם אסורים, אבל כשנתבטל שלא במינו כיון דמעיקר דינא יש ביטול ורק דיש דין טעם כעיקר ולזה צריך דוקא טעם של בו"ח שבזה אמרינן טעם כעיקר אבל טעם בשר לבד כיון דאם הי' הבשר בעצמו לא הי' אוסר דמה דאמרינן אפשר לסוחטו אסור היינו דכיון דיש ע"ז כבר שם בו"ח דבאמת כיון דכל חד לחוד שרי לא הי' שייך בו ביטול כמש"כ התוס' בנדה דף ס"א והרא"ש הובא בש"ך וט"ז סי' רצ"ט דלהכי בכלאים לא שייך ביטול ורק דבבו"ח דרך בישול אסרה תורה וצריך דוקא שיתן טעם ולכן למ"ד אפשר לסוחטו אסור אחר שכבר נתן טעם לא מפני מה שיסחוט מעט שישאר פחות מכשיעור וכן מוכח מדברי רש"י והרא"ש דפי' אפשר לסוחטו היינו שישאר פחות מכשיעור וכן מוכח מדברי הרמב"ם ע"ש, אבל אם הי' אפשר לסחוט לגמרי עד שלא ישאר אפי' משהו אז אין שם בו"ח עלי', ועי' בש"ך סי' ק"ה מה שהביא מדברי השערים ולכן אם נתערב מין בשא"מ כיון דליכא שם ביטול ורק דצריך לאסור משום טעם כעיקר וכיון דטעם חלב ליכא כלל והוי כמו שאין כאן טעם חלב, וטעם הבשר כיון דכשהוא לעצמו אינו אוסר א"כ אינו יכול לאסור משום טעם כעיקר, אבל כשנתערב בבשר מין במינו אף דגם בזה טעם החלב

נתבטל לגמרי בחתיכה השני' מ"מ מוהל הבשר מן החתיכה הראשונה הוי כמו שעומד בעיני' כיון דלא נתבטל כלל ומעורב בו טעם החלב שבו לא מהני בטול כלל דהוא עיקר בשר וחלב, וזה הנ"מ ממין במינו למין בשא"מ דמין בשא"מ הבשר בעצמו נתבטל רק דנחתינן לדין טעם כעיקר ובזה שפיר ניחא דלא מהני טעם כעיקר כיון דטעם הבשר אם הי' בעצמו לבדו לא הי' אוסר ולכן כיון שנתבטל החלב בדבר אחר חזינן כאילו ליכא חלב כלל, אבל במין במינו לא נוכל לומר דהחלב נתבטל דהיכי נתבטל הלא בעוד בשר וכמו דבבשר של דחתיכה הראשונה א"א שיתבטל כן לא מהני גם החתיכה השני' כיון דמין במינו הוי כמו שעומד בעיני'.

ומבואר עכשיו מה שהקשה הרשב"א דהיכי הו"א דלא אמרינן סלק את מינו כמי שאינו כיון שכבר נתבטל, אבל באמת אם הי' מתבטל בששים בודאי לא הי' שייך לזה אבל הכא דבאמת טעם הבשר לא נתבטל לגמרי דהא ליכא ששים ורק דהותר מטעם בטול וכיון שבא אח"כ בבשר יש סברא דנימא חוזר וניעור ואף דטעם החלב כבר נתבטל בששים אבל כיון דחלב במוהל החתיכה הראשונה אינו מתבטל א"כ כשבאו שניהם טעם החלב ומוהל הבשר שהתירה הב' שייך לומר חוזר וניעור ואף דאיכא רק משהו חלב הא לגבי מוהל הבשר מחתיכה הראשונה סגי במשהו חלב, ולזה הוצרכנו לומר סלק את מינו כמי שאינו שגם עכשיו שנפל להחתיכה השני' גם עכשיו יש עליו רוב טעם רוטב המבטלו ולכן לא אמרינן חוזר וניעור.

אכן לפ"מ שהסברתי צריך ביאור מה דפסק הרמב"ם דגם לדידן אמרינן חלב נבלה הוא לענין בשר שנפל ביורה של חלב דאם שהה כדי שיבלע ויפלוט אז לא מהני טעימת קפילא אם אין בו טעם בשר כיון דהבשר פלט חלב נבלה דהוי מין במינו, וקשה לפ"מ שהסברתי דהכא יהי' כמו במין בשא"מ בלא ששים כיון דלא ס"ל דמין במינו לא בטל ורק דצריך ששים גזירה אטו אינו מינו א"כ כיון דהבשר כבר נתבטל בהחלב ונשאר חלב לחוד למה לא יתבטל.

ואולי נימא דעכ"פ כיון דמדרבנן צריך במין במינו ששים אמרינן דבלא ששים אינו בטל כלל ועומד במינו וממילא כיון דטעם הבשר שיש בחלב האסור לא נתבטל בהחלב האסור.

והנה התוס' חולקים עם רש"י דרש"י מפרש דהחתיכה היתה חצי' תוך הרוטב והתוס' כתבו כשהחתיכה כולה חוץ לרוטב ולכך משערין באותה חתיכה לבטל הטיפה ולא בשאר חתיכות, והרשב"א בתוה"ב כתב להדיא כרש"י ע"ש וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב דבריו סתם משמע להדיא כדעת רש"י דאפי' היתה בתוך הרוטב אין מצטרפין

כל החתיכות ולפלא שהפר"ח כתב דרוב הפוסקים סוברים כתוס'.

אכן דעת רש"י צריכה ביאור דחלק החתיכה שבתוך הרוטב אמאי לא יפליט, ואם נאמר דאה"נ דחלק שבתוך הרוטב מפליט רק דאינו מפליט מה שחוץ לרוטב א"כ לא הי' צריך להיות אסור אלא מה שהוא חוץ לרוטב ובמתני' משמע דכל החתיכה אסורה וכן מוכח מדברי הרמב"ם.

וראיתי להרי"ם בחידושיו לחולין שכתב דאה"נ דמה שנכנס חלב בצד החתיכה שבתוך הרוטב נפלט ויצא לרוטב, ומה דאסורה כל החתיכה זהו משום דבלעה אח"כ בשר מהצד שחוץ לרוטב ואף דלא בלעה חלב מ"מ הא נשאר חלב מהבליעה הראשונה אלא שנתפשטה לרוטב ונשאר משהו. אבל דבריו אינם ברורים כלל דמה שנשאר חלב מבליעה הראשונה שנתפשטה מיד בכל החתיכה ושמהחלק שבתוך הרוטב נתפשט בכל הרוטב הלא החלב הזה לא נאסר כיון שהוא ביותר ממששים ואינו דרך בישול וא"כ החלב הזה לא יוכל להצטרף דנאמר שבשביל זה יהי' אסור הבשר וכפי מה שהסברנו למעלה דמה דמהני משהו הוא בשביל שכבר נאסר החלב ונעשה בב"ח.

ונראה לפמש"כ המשמרת הבית בדף צ"ז (והוא דף ז' בדפוס יוזעפיף) דחתיכה שבלעה משהו אף למ"ד מין במינו אסור מ"מ כשנכנסת ברוטב א"צ ששים אפי' לבטל אותו בלע דמשהו הנבלע לא מהני אלא לאסור אותה חתיכה אבל לגבי אחרים כמאן דליתי' דמי, א"כ נוכל לומר דמה שהוא חוץ לרוטב מבליע גם אח"כ משהו להחתיכה שבתוך הרוטב דאף דמתחילה נתחלק הטפת חלב לכל החתיכה בשוה היינו בשביל שהוא צלול וכמש"כ הש"ך מ"מ אח"כ כשפלט הרוטב החלב שבתוך החתיכה אף דעכשיו כבר יש לזה דין בלוע ואינו מתפשט שנית ושלישית עד שיצא ממה שחוץ לרוטב משום דאח"כ דין בלוע יש לו מ"מ לזה מהני מה שהוא בתוך הבל הקדרה וכמו שכתב הר"ן וע' פליתי דמשו"ה מבליע בכל החתיכה דגם אח"כ מבליע משהו אבל זה המשהו כשנכנס בהחתיכה שבתוך הרוטב אם יפליט הרוטב משהו זה הוא כמאן דליתא ולא נחשב כלום, וזהו הבאור מה דצריך דוקא ניער וכיסה לאסור את הקדרה אף דכל החתיכה אסורה אפילו מה שהוא בתוך הרוטב משום דבמשהו שנבלע במה שבתוך הרוטב אינו עושה כלום לגבי הרוטב ובשר לבד אינו יכול לאסור.

והנה הרשב"א בדבור זה כתב וז"ל ואילו היתה חתיכה עצמו נעשית נבילה בשאר האיסורין כמו בב"ח כל שנאסרה היינו רואין את כל החתיכה כנבלה וצריכה ששים לבטל את כולה דכל מה שפולטת פליטת איסור הוא דאפשר לסוחטן אסור וזו היא ראייתו של רבינו אפרים ז"ל ודבריו בזה הוא פליאה עצומה דהא בעצמו כתב דגם בבו"ח

אין חם בחם יכול לאסור ומשו"ה בלא ניער אין חתיכה אחת אוסרת הב' משום דהבשר בעצמו אינו יכול לאסור אף דנעשה נבלה כיון דהחלב אינו נפלט וא"כ מה מהני מה דנעשה נבלה ובאמת זהו טעמו של התוס' שהוכיחו מכאן דאין הנאסר יכול לאסור אם אין האוסר יכול לילך ולא מהני לזה אפי' אם נימא חנ"נ אבל הרשב"א דלא סבר כן איך מחלק איסורין מבו"ח לומר באיסורין להחמיר ונראה דאה"נ דסובר הרשב"א בדעת רבינו אפרים דאם היינו אומרים חנ"נ בשאר איסורים הי' צריך שהנאסר בעצמו יכול לאסור ולית לי' סברת התוס' ומה דמותר באופן זה בבו"ח הוא משום דבו"ח לא אסרה תורה אלא כמו כלאים ולא אסרה בשר או חלב לחוד וכמו שכתב השערים שהביא הש"ך בסי' ק"ה וכל זה בבו"ח אבל אי אמרינן בשאר איסורין חנ"נ אם כן לא שייך סברא זו וממילא ודאי גם בבו"ח לא היינו אומרים סברא זו דלא גרע בו"ח משאר איסורים וזהו שהוכיח רבינו אפרים באמת דלא אמרינן בשאר איסורים חנ"נ וממילא הכי הוא בבו"ח.

והנה הרמ"א בסי' צ"ב כתב דאם לא ניער לא בתחילה ולא בסוף אם יש ס' בקדירה נגד הטפה אינו אסור רק החתיכה והקשו המפרשים דאם לא פלט לקדירה א"כ לא צריך ס' נגד הטפה וכ' הש"ך דהרמ"א מספקא לי' אי כרש"י או כר"י ובמטה יהונתן הוכיח דדעת רש"י כהט"ז וא"כ אסור כל הקדירה וע"כ דדעת הרמ"א דלא כרש"י אכן נראה לי דאפי' אם דעת רש"י כהט"ז אבל דעת ספר התרומה להדיא דבלא ניער אין הקדרה אסורה וכן דעת הרשב"א ובמחלוקת רש"י ור"י כתב הטור דדעת ספר התרומה כרש"י וכן הרשב"א בתה"ב כתב דדוקא אחר ניעור אסורה הקדירה ומ"מ כתב דממה דאמרינן שמא לא ניער יפה יפה מוכח דחתיכה מקצתה ברוטב ונפל עליה חלב כחוש שאינו מפעפע אינו אוסר אלא כדי נטילה ומוכח דסובר כרש"י ורק מה דאסור כאן כל החתיכה צ"ל דזהו כשיטתו דחלב הוי שמן קצת לענין שמפעפע באותה חתיכה ומביא מכאן ראי' רק דמקצתו ברוטב לא הוי כמו כולו בתוך הרוטב וכן בדעת הרמב"ם אף שכבר חלקו במשמעות שיטתו אבל לדעתי הדבר פשוט דאינו מחלק ואפי' קצתו בתוך הרוטב נמי דינא הכי ומ"מ כתב דאסור דוקא בניער לבסוף ולפי"ז מבוארים דברי הרמ"א דאפי' אם דעת רש"י הוא כהט"ז אבל עכ"פ דעת הראשונים שהבאתי הוא דלא כהט"ז ועליהם סומך הרמ"א לאסור רק אם אין ס' בקדירה נגד הטפה.

והנה למעלה בארתי דעת רש"י שלא לדעת הט"ז ולדברינו נבאר כן בדעת הראשונים הסוברים בודאי כן אך צריך להוסיף דמה שכתבתי דאינו בולע צד התחתון רק משהו חלב דאין זה ברור דמנ"ל דאינו בולע אלא משהו דנוכל רק לומר דאינו מתפשט בשוה והוא בולע פחות מכפי החשבון אבל מנלן דהוי רק משהו ויש לומר דכיון דכל בליעה

שבולע מתפשט לתוך הרוטב וממילא לא הי' מעולם בחלק החתיכה שבתוך הרוטב רק משהו, ולפי"ז באמת לא צריך כלל למה שאמרתי דאינו בולע רק משהו דלא איכפת לן אפי' בולע יותר ומ"מ כיון דכל מה שבולע נכנס לתוך הרוטב א"כ מעולם לא הי' בחלק החתיכה שבתוך הרוטב רק משהו ואינו חשיב לאסור כשנכנס ברוטב כמש"כ הרשב"א וכנ"ל.

הלכה טו

קיבה שבשלה בחלב שבה מותרת שאינו חלב אלא הרי הוא כטנופת שהרי ישתנה במעים. אסור להעמיד הגבינה בעור הקיבה של שחוטה ואם העמיד טועם את הגבינה אם יש בה טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת מפני שהמעמיד דבר המותר הוא שקיבת שחוטה היא ואין כאן אלא איסור בשר בחלב ששיעורו בנותן טעם אבל המעמיד בעור קיבת נבלה וטרפה ובהמה טמאה הואיל והמעמיד דבר האסור בפני עצמו נאסרה הגבינה משום נבלה לא משום בשר בחלב, ומפני חשש זה אסרו גבינת עכו"ם כמו שביארנו.

השגת הראב"ד ומפני חשש זה אסרו גבינת עכו"ם א"א דברי רבינו אבן מיגש הם אבל אין אנו צריכים לכך שאין הקושיא צריכה תירוץ.

בחולין דף קט"ז כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ובמסקנא והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבלה אבל מעמידין בקיבת נבלה ובקיבת שחיטת עכו"ם ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה וכ"ש בקיבת טרפה שינקה מן הכשרה מ"ט חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא, והרי"ף והרמב"ם פסקו כהאי והלכתא דלמשנה אחרונה אפילו כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה מותרת דהוי כפירשא בעלמא, וכן בשמעתא דכחל כתב הרי"ף דקיבה שבשלה בחלבה דתניא אסורה הוא כמשנה ראשונה, והקשה הרא"ש דהא כשרה שינקה מן הטרפה וטרפה שינקה מן הכשרה משמע שנשנו כאחת ועל שניהם כאחת אומר הטעם מפני שכנוס במעיה, והרמב"ן במלחמות מפרש דהא דתנן מפני שכנוס במעיה זהו טעמא דהיתרא משום דהוי פירשא בעלמא ורישא דכשרה שינקה מן הטרפה הוא כמשנה ראשונה, והקשה ע"ז הפר"ח בסי' פ"ז דהא בברייתא דף ק"ט בקיבה שבשלה בחלבה קתני נמי מפני שכנוס במעיה וזהו כמשנה ראשונה.

ונראה בדעת הרי"ף והרמב"ם דלמסקנא דאמרינן והלכתא וכו' לא אמרינן דטרפה שינקה מן הכשרה הוא כמשנה אחרונה אלא דגם זה כמשנה ראשונה, ולא כדמתרץ לה ר' יוחנן אלא דנ"מ גדולה יש גם למשנה ראשונה מקיבת נבלה לטרפה שינקה מן הכשרה והוא עפ"מ דאיתא בדף נ"ח דכשעברה ולבסוף נטרפה תליא בדין עובר ירך

אמו, וכשנטרפה ולבסוף עברה תליא בדין זה וזה גורם וכתבו התוס' דלא גרסינן בעובר ירך אמו, וקשה למה לא נימא דתליא גם בעובר ירך אמו כמו דתליא בעיברה ולבסוף נטרפה, ומוכח מזה דגם לר"א דסבר עובר ירך אמו גבי טרפה מ"מ אינו סובר כן אלא היכי דאיכא למימר היא וולדה נטרפו והיינו דחל גם על העובר דין טרפות דובשר בשדה טרפה, אבל היכי דלא היה העובר בשעת טרפות ודאי לא חל עליו איסור טרפה.

ויש לומר עוד יותר דר"א נמי סבר דאיכא איסורא דטרפה מקרא דזאת החי' חיה אכול, ולכן עובר דהוא חי לא נפיק מקרא דזאת החיה, אלא דיש עוד קרא דובשר בשדה טרפה, ובזה סובר דחל גם על עובר אלא דדוקא בשעת טרפה, ובזה שפיר יש לומר דחלב נבלה אסור מדרבנן כמו ביצת נבלה אטו ביצת טרפה, אבל כל זה כשנטרפה יחד עם הביצה וכן כאן יחד עם החלב ובזה גזרינן חלב נבלה אטו חלב טרפה, אבל טרפה שינקה מן הכשרה לא דמי לחלב נבלה שנתנבלה עם החלב לכן בזה מודה גם משנה ראשונה דכשרה.

ועכשיו מיושב דטעמא דכנוס במעיה הוא ודאי טעמא למשנה ראשונה לומר דלא הוי כאן איסור טרפה מן הדין, וכן זהו טעמא דברייתא דקיבה שבשלה בחלבה אסורה לומר דלא הוי חלב מתה ולא דמי לכחל, אבל כל זה הוא למשנה ראשונה דחלב הקיבה לא הוי פירשא בעלמא אבל למשנה אחרונה דהוי פירשא בעלמא דכתב הרמב"ם טעמא דמתניתין דקיבת עולה כהן שדעתו יפה שורפה חיה, והרמב"ם לשיטתו שכתב בפ"ג מהלכות מעילה במה דתנן מתנדבין חלב לולדות קדשים היינו שמקדישין את החלב ומקדישין הבהמה לחלבה וכמש"כ המרכה"מ שם, א"כ למה פשוט דשורפה חי' דאפשר ינקה העולה מבהמה קדושה לחלבה דהחלב קודש, ולכן מפרש דטעמא משום דהוי פירשא בעלמא.

והנה באיסור החלב של קיבת העולה היה אפשר לומר דזהו אם ינקה מחלב שהוקדש, אבל לשון מתני' משמע דבסתמא קיבת עולה חמורה ממנו, ונראה דכמו דבקדושת בה"ב אם הקדיש בור ונתמלא מים אף דלא הוו גדולי הקדש מ"מ לא נהנין ולא מועלין ה"נ במה שנכנס לגוף העולה ע"מ שיהיה בה ושתגדל מזה כבר זכה הקדש בהחלב ואף שלא הוקדש החלב בפה מ"מ ממילא זכה ההקדש בהחלב ואסור ליהנות מהחלב, ונ"מ שאם תקיא הבהמה קודם שיעור עיכול אפשר באמת יהיה אסור ליהנות וההיתר הוא רק משום דנעשה כבר כמעוכל, ובסתמא כשמגיע החלב להקיבה כבר נתעכל, דהא מקודם נכנס החלב מושט להמסס ומהמסס לבית הכוסות ומבית הכוסות להקיבה ולכן שיערו חז"ל דבקיבה הוא כבר כמעוכל והוי פירשא בעלמא, ומה דאמר והלא קיבת

עולה חמורה ממנו אף דלדברינו אין בזה מעילה ולא נהנין ולא מועלין ומשמע דהוא מדרבנן, מ"מ חמור מקיבת נבלה, דכבר כתבנו דגם למשנה ראשונה אינו אלא מדרבנן אטו חלב טרפה וכיון דעולה דאורייתא חמור ה"נ איסור דרבנן דעולה חמור מאיסור דרבנן דנבלה.

והנה הרמב"ם לפנינו סובר כהר"י מיגש דלכן הוצרך שמואל לומר בעור קיבת נבלה משום דמצד בו"ח היה צריך שלא יהי' א' מס', אבל משום מעמיד לא צריך דאפי' בפחות מא' בס' ג"כ אסור, אבל משום בו"ח אין איסור משום מעמיד, והראב"ד כתב דלא צריך לזה אלא דבאיסור עכו"ם אין הולכין בשיעורין, וכתב הלח"מ דלא תיקשי לדעת הראב"ד למה הוזכר קיבת נבלה ולא משום בו"ח ותי' כתי' התוס', אבל לשיטת הרמב"ם לא קשה דהא מה דאסרו משום קיבת נבלה אינו אלא מדרבנן, אמנם אפשר לומר דקיבת נבלה הי' אז ודאי אבל עור קיבת נבלה כבר לא הי' אלא ספק וזה דחוק לכן מיושב יותר בתי' הרמב"ם והר"י מיגאש.

והנה בפי' הרמב"ם בהא דמתנדבים חלב יש לומר דתלוי אם מביאים חולין לעזרה דהתוס' כתבו בכמה מקומות דדוקא מה שהוא כעין עבודה כמו בכורים והוכיחו דהא מביאין תבלין של חולין והרמב"ם בפ"ב מהל' שחיטה כתב דכל חולין בעזרה אסור להביא והרשב"א בחולין בפ' הזרוע דף קמ"ב דלא נראו דבריו, אא"כ לחם כלחמי תודה ופירות כבכורים.

ולדעת הרמב"ם צריך לומר דלצורך קרבן מותר, והנה כאן אמנם הוא צורך קרבן מ"מ כיון דיש עצה להקדיש לא הוי צורך קרבן להביא חולין, אכן בעיקר ההקדש ע"כ צ"ל דאינו קדושת בה"ב דא"כ איך יאכל להקדשים וע"כ דשייך להקדיש על אופן זה ממש שיהיה לצרכי הקדשים שיינקו, והראב"ד משמע דאינו סובר כן דשייך להקדיש באופן זה, וליכא הקדש אלא או הקדש קרבן או הקדש בדה"ב.

פרק טו

הלכה ב

כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין, ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה, נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממש הרי אלו אסורין מדברי סופרים.

הכ"מ כתב דשיטת הרמב"ם כשיטת רש"י דטעם כעיקר לאו דאורייתא, והב"ח הוסיף דשיטת הרמב"ם אינו לגמרי כשי' רש"י דלשיטת רש"י הוא דאפילו כזית בכא"פ נמי

מדרבנן ושיטת הרמב"ם דבכא"פ דאורייתא, אבל באמת דבריהם תמוהים דהא לפ"ז צריך לומר דגיעולי נכרים חידוש הוא ומשרת אסמכתא בעלמא, או דנימא דמשרת וגיעולי נכרים הוי ב' כתובים הבאים כאחד, אבל עכ"פ לפ"ז עכשיו כלי שנתבשל בו איסור לא הוי דאורייתא, והרמב"ם כתב בפי"ז הלכה א' וב' קדירה של חרס וכו' ואם בשל בה מין בשר התבשיל אסור בישל בה מין אחר בנו"ט, ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא וכו', ומוכח דסובר דאיסור דגיעולי מדין שייך גם עכשיו ולאו דוקא בכלי עכו"ם, אלא בכל כלים שנתבשל איסור, וא"א דכלי שנתבשל איסור יהי' חמיר מתבשיל גופו שנתבשל בו איסור.

ולכן פשוט דשיטת הרמב"ם הוא דטעם כעיקר דאורייתא ורק דחולק על שיטת רש"י ור"ת, דרש"י ור"ת סוברים דאם טעם כעיקר דאורייתא לוקה על אכילת כזית, ורק דרש"י סובר להלכה טכע"ק דרבנן ור"ת סובר דאורייתא ולוקה, אבל הרמב"ם סובר דטכע"ק לא מהני אלא לענין איסור ולא לענין מלקות דעכ"פ לא אכל אלא טעם לבד ולא כזית איסור, וזה אינו כדברי הר"י מאורליינש דסובר דטכע"ק אינו אלא עשה מגיעולי מדין, דכתיב תעבירו באש, דלפ"ז אפילו יש בו כזית בכא"פ לא הוי לקי אם לא דנימא כמש"כ התוס' דבכא"פ מיקרי ממשו ושלא בכא"פ קרי רק טעמו, ואין סברא זו מוכרחת, אבל לפמש"כ א"ש בפשיטות.

והנה מה שהקשיתי על דברי הכ"מ והב"ח ראיתי דהפמ"ג בפתיחה להל' בב"ח כתב דמה דאסרה התורה גיעולי מדין הוא רק לכתחילה צותה תורה להגעיל, אבל בלשון הרמב"ם לא משמע כן דהא על אותו דין שכתב דהתבשיל אסור ע"ז כתב דלא אסרה תורה ולא הזכיר כלל דין מה שצוותה התורה להגעיל ומוכח דהוא חד דינא, ושגם מה שהתבשיל אסור הוא מדאורייתא, והכו"פ בסי' צ"ח כתב דטעם כלי חמור מטכע"ק דמגיעולי מדין ילפינן על טעם כלי וכבר כתבתי דזה לא מסתבר דטעם כלי יהיה חמור מטעם תבשיל ובפרט דהרמב"ם כתב לא אסרה תורה אלא כלי בת יומא וא"כ לא הוי חידוש דאף דאמר בגמ' דבת יומא נמי א"א דלא פגמא פורתא היינו דממילא לא אמרינן דלא אסרה תורה אלא כלי בת יומא, וכן כתבו התוס' להדיא בפסחים דף מ"ד ע"ב, והיינו דמ"ד לא אסרה תורה אלא כלי בת יומא הוא כדי שלא לומר דגיעולי נכרים חידוש הוא, ומ"ד אפי' בת יומא נמי א"א דלא פגמה פורתא היינו דממילא ע"כ גיעולי נכרים חידוש הוא, וכיון דהוי ע"כ חידוש ממילא ודאי לא נימא דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, וכן מוכח מדברי הרמב"ן בחדושיו פגה"נ וכיון דהרמב"ם כתב דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ע"כ לית לי' דגיעולי נכרים חידוש הוא, וממילא ע"כ טעם

כעיקר דאורייתא.

איברא דמדברי הרמב"ן יש סתירה על מה שכתבתי להשיג על דברי הכו"פ דלא שייך לומר חידוש בגיעולי נכרים דגיעולי הכלים אסור וטעם דתבשיל אינו אסור, דמדברי הרמב"ן מוכח להדיא כהכו"פ דכתב דר' יוחנן סבר דגיעולי נכרים חדוש וכתב אע"ג דר' יוחנן סבר נטל"פ מותר הוא דוקא בפוגם בעיני' אבל באינו בן יומו סבר דאסור משום דגיעולי נכרים חדוש הוא ומוכח להדיא דסובר דגיעולי נכרים הוי חדוש לאו דוקא בכלי מדין אלא בכל גיעולי כלים.

והיה נראה לומר דכונת הרמב"ן הוא לפי שיטתו דאם טעם כעיקר דאורייתא היינו דלוקה על טעם, ולכן נראה דהחידוש מגיעולי מדין דאיכא איסור אף דאינו כעיקר אף דבעיקר דין ליכא איסור אם אינו כזית, וחצי זית אפי' לר' יוחנן דאסור הא כתבו התוס' דליכא אפי' איסור עשה, ובזה חידש קרא דגיעולי נכרים דאסור אף דליכא אכילת כזית וה"נ נימא דטעם התבשיל נמי אסור אבל אין לוקין עליו משום דטעם לאו כעיקר.

אכן שבתי וראיתי דא"א לומר כן דהא כתב הרמב"ן זה לדעת רש"י דטעם כעיקר דרבנן ומוכח להדיא כהכו"פ דאפשר דבגיעולי נכרים חדוש הוא ומ"מ סתם טעם אינו אסור כלל וכמו שכתב הרמב"ן בד' רש"י דמדאורייתא ברובא בטל ומוכח דטעם אינו אוסר.

אלא דנראה דאפי' לפ"ז מ"מ אי אמרינן דגיעולי נכרים חדוש הוא לא אשכחן אלא בכלי נכרים דאין לך בו אלא חדושו שלא להשתמש בכלים שהשתמש נכרי בקבע, ואפשר דה"נ בכלים שהשתמש ישראל בקבע, אבל אין סברא שאם בשל פעם א' בכלי יהי' חמור מטעם ממש דמאי אולמא בטעם שנפל לכלי מטעם שנפל לתבשיל וכיון שהרמב"ם כתב על בשל פעם א' דלא אסרה תורה מוכח דגם בזה אסור מה"ת.

והנה דעת רש"י פשוט דסובר דאם טעם כעיקר דאורייתא לוקה על אכילת כזית וכמש"כ הרמב"ן, אך למ"ד טכע"ק לאו דאורייתא יש לעיין אם סובר דמבשא"מ הוי דרבנן תמיד בתערובות ואפי' אם יש כזית בכא"פ, ואינו לוקה על כבכא"פ אלא היכי דאיתא לאיסורא בעיני' או דהיכי דנתערב גופו של איסור גם רש"י מודה דאסור ולא דמי למב"מ דבטל ברוב דהכא כיון דאיכא טעמא הרי הוכר האיסור ולא בטל, ומה דסובר רש"י דטכע"ק לאו דאורייתא הוא רק היכי דלא נתערב אלא טעמו של איסור ולא גופו כלל.

והנה הפר"ח הרגיש בסתירה בדברי רש"י מדבריו בפסחים לדבריו בע"ז, והב"ח כתב זה גם על דבריו בחולין שגם בחולין משמע שכונתו כמו שכתב בפסחים, והא דבפסחים דף מ"ד בהא דאמר הגמ' ור"ע טכע"ק מנ"ל יליף מבשר בחלב פרש"י טעם כעיקר היכי דליכא מידי עיקר אלא טעם כגון שרה ענבים ביין מנ"ל, ובע"ז דף ס"ז בד"ה טעמו ולא

ממשו כתב רש"י כגון חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין, ובחולין פ' גיה"נ דף צ"ח כתב רש"י דרבא לית לי' טכע"ק בחולין, וה"נ שמעינן לר"י במס' ע"ז דאמר כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו, וא"כ מוכח לפי דבריו בחולין דסובר דר' יוחנן לית לי' טכע"ק דאפי' בחלב שנפל נימוח לא אסור מדאורייתא, אך מדבריו בחולין שם היה משמע כדבריו בפסחים דפי' בד"ה לטכע"ק נותן טעם קים לן דאסור בקדשים כעיקר ממשו של איסור, ואף דרש"י כתב להדיא בד"ה טכע"ק ורבא לית ליה טכ"ע בחולין כדמפרש ואזיל מדאורייתא ברובא בטיל, וא"כ מוכח מדבריו דאנו צריכים לבוא מדין ביטול, אך אפשר לומר כמו שפי' ר"ת דהכא איירי לענין מין במינו כדמיירי הכא גבי קדשים.

ונראה דלא קשה כלל דברי רש"י אהדדי דלעולם סובר רש"י דטעם כעיקר ממש דאנו צריכים לחדש דהוא אסור אינו אלא היכי דליכא אלא טעם וליכא עיקר כלל וכמש"כ בפסחים, אלא דמ"מ היכי דנפל נמי חלב נימוח בתבשיל אי סבירא לן טכע"ק דאורייתא לקי על כל כזית שבו כיון שיש בו טעם וכמו שכתב רש"י בפסחים אבל אי טעם כעיקר לאו דאורייתא לא לקי דאי משום החלב הא ליכא כבא"פ וזהו דכתב רש"י בהא דאר"י טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, ומזה שפיר מוכיח רש"י בחולין דלית לי' טעם כעיקר, משום דאי הוי אית לי' טכע"ק הי' לוקה אע"ג דלית בי' כבא"פ כיון דפשט הטעם בכל העיקר, וכמו שכתב רש"י בפסחים דאי פשט טעם היין בכל הפת לא צריך להא דהיתר מצטרף לאיסור.

ומה שכתב הב"ח להוכיח בשם המרדכי [ובאמת לא מצאתי זה במרדכי אף שהמרדכי כתב שם כדברי הב"ח אבל הוכחת הב"ח לא נמצא שם] דע"כ רש"י סובר דאפילו יש בו כבא"פ נמי אינו אסור מדאורייתא דאינו אסור אלא כשהוא בעין ולא כשנתערב, והוכיח הב"ח דאי לא"ה למה אמר ר"י בסיפא טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין והול"ל טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין בשאין בו כבא"פ כמו ברישא, וכונת הב"ח אינה ברורה דאם כונתו דהו"ל לר' יוחנן לפרש כשאין בו כבא"פ, א"כ למה כתב הב"ח דהו"ל למימר טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, וזהו כשאין בו כבא"פ, דלמה לו להאריך כ"כ.

וסבור אני דכונת הב"ח לומר דאם ברישא אפי' נתערב נקרא טעמו וממשו הו"ל למימר נמי בסיפא טעמו וממשו דאטו בשביל דאין בו כבא"פ לא נקרא ממשו והול"ל טעמו וממשו כשאין בו כבא"פ אין לוקין.

אך בכל אופן בין שקו' הב"ח דהו"ל לר' יוחנן לומר בפירוש וכשאין בו כזית בכא"פ ובין שכונתו להקשות אמאי לא אמר טעמו וממשו לא קשה דבאמת עיקר דינא דכבא"פ

ל"צ ר' יוחנן להשמיענו הכא גבי נתערב והוא דין ידוע דאוכל איסור אינו לוקה עד שיאכל כבא"פ. ועיקר מה דאשמעינן הכא דאינו לוקה על הטעם שנתן איסור בהיתר וא"כ שפיר אמר כאן טעמו ולא ממשו דאף שנפל חלב נימוח אבל בשביל החלב בעצמו הא אינו לוקה דאין בו כבא"פ, ומה דאמר ברישא טעמו וממשו אינו צריך לומר בפי' דיש בו כבא"פ דמובן מאליו כיון דאנו צריכים לחייבו בעד ממשו של האיסור וע"כ ביש בו כבא"פ.

ובדעת הרמב"ם נראה דהוא כמש"כ דסובר דטעם כעיקר מה"ת וכן מוכח להדיא מדבריו בפ' ה' מהל' נזירות שכתב דילפינן ממשרת, ומ"מ כתב דדוקא בכא"פ וטעמא משום דאינו סובר כרש"י והרמב"ן דמפרשים טעם כעיקר הוא ללקות על כזית, אלא דטעם כעיקר אשמעינן עצם האיסור ואי לאו טכע"ק ליכא איסורא כלל בתערובת. ואף דלכאורה קשה דעכ"פ הא איכא ח"ש יש לומר דהרמב"ם סובר דזהו דוקא כשהאיסור בעין ולא בתערובת וכמש"כ ר"ת בע"ז פ' השוכר את הפועל אליבא דר"ש, אח"כ מצאתי שכתב כן הגליון מהרש"א ביו"ד סימן צ"ח סעיף ו', ומה דקשה מד' הרמב"ם בפי"ז מהל' מ"א דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא דמוכח דטכע"ק דאורייתא אפי' בבישל בקדרה ולכאורה הא ליכא בבישול כבא"פ.

והנה בשיעור לפני הישיבה אמרתי דהרמב"ם חולק על הרשב"א ורש"י דסוברים דיש דין טעם דאין בו מן הממש כלום דהא כתב בפרק י"ז השומן שנבלע בקדרה, ומוכח דסובר דעצם השומן נבלע בקדרה, ולכן לשיטת הרשב"א ודאי בגיעולי כלים א"א דליהוי כבא"פ, אבל לשיטת הרמב"ם שפיר אפשר דהא קיי"ל דהגעלה מפליט כל הבלוע וא"כ אם נבלע בדופן קרקע הקדרה כזית חלב ובשל בה כזית מים הלא נעשה הגעלה ואף שחזר ובלע א"כ עכשיו בהמים יש חצי חלב והוא יותר מכבא"פ.

אך נתיישבתי דא"צ לזה דבפשוטו יש לומר דאף דסובר הרמב"ם דהיכי דליכא כבא"פ אינו אסור אלא מד"ס היינו משום דאין דין איסור ח"ש בתערובת אבל ודאי דלא הותר בשביל זה האיסור, ועד דאיכא ס' שבטל הטעם דבאיכא טעם איסור אמרינן טעם כעיקר, ורק דכ"ז דליכא שיעור איסור אינו אסור וא"כ שפיר שייך דין איסור בגיעולי מדין מה"ת אפי' באופן דליכא כבא"פ והיינו אם יצרף זה לחצי זית חלב דאז יהי' חייב מלקות מה"ת, ושפיר שייך לומר דיש בזה דין איסור דאסור עד ס' ומה דליכא כאן שיעור בזה סמך על מה שכבר כתב בפט"ו דכ"ז דליכא שיעור אינו אסור מה"ת.

ובמש"כ ליישב דברי רש"י צריך להוסיף דלכאורה קשה דכיון דרש"י סובר דדין טכע"ק הוא דוקא היכי דליכא ממשו כמש"כ הרשב"א ואיך כתב דבבו"ח הוי טעם כעיקר בין

בהבשר בין בהחלב דלא כהתוס' שכתבו דבהבשר הא נכנס גוף החלב ולא שייך לטכ"ע, אכן יש לומר דבבו"ח עיקר האיסור הוא משום טכ"ע דהא אי תרי לה כולי יומא אינו אסור ונמצא דעיקר התערובות אינו אסור אלא מה שנתנו טעם זה בזה ע"י בישול וזהו שפיר גדר טעם כעיקר.

והנה הכו"פ הקשה על מה שכ' הרשב"א דאם טכ"ע לאו דאורייתא אם תחב כף של בשר בקדרה של חלב ונשפך תולין להקל דהא בבו"ח לכו"ע הוי טעם כעיקר, אכן י"ל דבבו"ח הוי חידוש דאם נתבשל בו"ח הוי טכע"ק מה שנתנו טעם זה בזה, אבל אם בישל טעם בשר או טעם חלב בזה לא ידעינן מחידושא דבו"ח ולכן דוקא אי טכ"ע דאורייתא אסור מה"ת.

זבחים דף ע"ט במה דאמר רבא מין בשאינו מינו בטעמא והקשו בתוס' על פרש"י בחולין דרבא סבר טכ"ע לאו דאורייתא ולפי מה שכתבתי בדין טכע"ק אפשר לומר דהם שני ענינים דדין טכע"ק הוא לחייב על כזית היתר בדבר שיש בו טעם איסור, אבל מה דאמר רבא מין בשא"מ בטעמא היינו דלא בטל כדין מין במינו ובזה הכל מודים הואיל והוי כמו הוכר האיסור וכמו שפירשו הראשונים.

והנה לשיטת הרמב"ם בפט"ו מהל' תרומות הלכה י"ט שכתב דקדרה שבשל בה תרומה סגי בשטיפה בצונן, וקשה דהא קיי"ל טכע"ק, וצריך לומר דדין טכע"ק לא ידעינן אלא באיסורין דהוא אסור מצד עצמות הדבר, אבל תרומה אסורה מפני שהיא קודש וכיון דעיקר התרומה אינה בעין וכשיתערב הטעם בהתבשיל שיתבשל אח"כ אין על התבשיל שם קודש לכן אין בזה איסור תרומה ורק דבקדשים גלי קרא דכל אשר יגע בבשרה יקדש דהבלוע מקודש הוא ג"כ קודש ונעשה בעצמו קודש. [הגה ולפי"ז נאמר דזהו לרבא ולאביי אין אנו מחלקין בזה בין תרומה לקדשים רק בדין בישל במקצת כלי משום דהוא טעם קלוש וכשהשיטות דסוברים דאינו מתפשט בכל הכלי בשוה].

ויש להרמב"ם יסוד לדבריו דהא גם בקדשים פסק הרמב"ם והוא מד' הספרא דא"צ מריקה ושטיפה אלא בכלי מתכות אבל בכלי אבן אינו צריך וקשה דהא פסק הרמב"ם בפי"ז וכן הוא ביו"ד הלכות הכשר כלים דכלי אבן צריכים הגעלה, וע"כ דדין מריקה ושטיפה הוא דין מיוחד בקדשים, אבל מעיקר הדין לא היה צריך הגעלה, ויש להרמב"ם עוד יסוד לזה דהר"ן בסוף כל הבשר הביא מחלוקת אם חלב מועיל להגעלה, והרמב"ן סובר דדוקא מים, ומדברי הרמב"ם סוף הל' מ"א משמע נמי דדוקא מים, וא"כ כיון דאמר שם בזבחים דתרומה אפי' שאר משקין ע"כ דאינו דין הגעלה לכן סובר דא"צ אלא שטיפה.

ובזה מבואר מה דהרמב"ם בהך דינא דכלי אבן א"צ מריקה ושטיפה כתב דין דכל אשר יגע בבשרה יקדש, ולכאורה אין שום שייכות לזה, ולכן נראה דבא לומר דדוקא התם דכתיב יקדש דגם הבלוע נעשה קודש אבל טעם הבולע מכלי לא נעשה קודש.

הלכה ג

כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים.

נ"ב לכאורה בפחות מכא"פ לא הוי ממשו וא"כ אינו אלא מד"ס, אבל קשה דהא ח"ש אסור מה"ת, ונראה דאפשר דאין כונתו אלא לענין מלקות אבל לענין איסור נקרא ממשו ועיין בגיליון מהרש"א בסי' צ"ח סעיף ו' דמשמע שמפרש בדעת הרמב"ם דאינו אסור מה"ת בח"ש ע"י תערובת. ועי' בדברי המל"מ פי"ח מהל' פסוהמ"ק הל' ז' ודבריו תמוהים כמש"כ שם בהל' כ"ב ע"ש.

הלכה ט

חמץ בפסח אף על פי שהוא מאיסורי תורה אינו בכללות אלו לפי שאין התערובת אסורה לעולם שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת כמו שביארנו לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו.

נ"ב כבר תמהו ע"ז מהל' י"ב, ונראה דצריך ב' הטעמים הא דכאן על מין בשאינו מינו יבש ביבש ומשכחת לה כמש"כ הש"ך בסי' ק"ט סק"ח והא דהל' י"ב על לח בלח כמש"כ ולא נתן טעם דטעמא דכל מחמצת לא שייך אלא על לח בלח ובזה לא הוי מהני טעמא דיש לה מתירין וכמבואר ביו"ד סי' ק"ב וע"ש בש"ך סק"ד ולא שייך טעמו אלא בלח בלח שנעשה דבר אחר.

הלכה ל

ואם היה בשר בחלב או יין נסך ויין ערלה וכלאי הכרם שנפלו לדבש או בשר שקצים ורמשים שנתבשל עם הירק וכיוצא בהן טועם אותן העכו"ם וסומכין על פיו, אם אמר אין בו טעם או שאמר יש בו טעם ומטעם רע הוא והרי פגמו הכל מותר, והוא שלא יהיה סופו להשביח כמו שביארנו, ואם אין שם עכו"ם לטעום משערין אותו בשיעורו בששים או במאה או במאתים.

ואם אין שם עכו"ם נ"ב הרא"י שי' העיר בזה דלמה צריך מאה או מאתים כיון דבששים עכ"פ ליכא טעם, ונראה דצריך לומר דהרמב"ם סובר דמה דהצריכו חכמים א' מק' או

מר' הוא משום דזה שאמרו א' מס' הוא רק בסתמא והוא בגדר חזקה שע"פ רוב אין טעם ביותר ובזה החמירו בערלה ובתרומה ומכל מקום צ"ע.

הלכה לג

אין צולין בשר שחוטה עם בשר נבלה או בהמה טמאה בתנור אחד ואע"פ שאין נוגעין זה בזה, ואם צלאן ה"ז מותר, ואפילו היתה האסורה שמנה הרבה והמותרת רזה שהריח אינו אוסר ואינו אוסר אלא טעמו של איסור.

הכ"מ הביא פלוגתא דרב ולוי ופסק הרמב"ם כלוי דשרי, וכ"כ הרי"ף דהלכה כלוי דרבא דאמר בבת תיהא ריחא לאו מילתא, ור"ל דאמר בפת חמה וחבית פתוחה כו"ע לא פליגי דאסור דריחא מילתא ולא קיי"ל כותי', ועוד דהא דתניא אין צולין ב' פסחים כאחד כלוי דוקא, ועוד דרב ע"כ אזיל לשיטתו דסבר מין במינו לא בטל, והא דפת שאפאה עם הצלי דאסור לאכלה בכותח היינו משום דלוי לא שרי לכתחילה, ואי שרית הוי כמו לכתחילה, ועוד דהוי כישל"מ, והקשה הר"ן א) דהא כתב הרי"ף בעצמו דרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית יין שייך לדין זה, והתם במין בשא"מ. ב) ומש"כ דלוי לא שרי לכתחלה קשה מהא דרבא דבת תיהא ומברייתא דאין צולין ב' פסחים מוכח דמותר אפי' לכתחילה. ג) ומש"כ בטעמא דפת שאפאה עם הצלי משום דישל"מ קשה דהא בהא דרבא בבת תיהא אנו דנין על הריח בעצמו, וכיון דהריח בעצמו מותר מה שייך לאסור משום ישל"מ.

ונראה דפלוגתא דריחא מילתא בהא דבת תיהא כתב הר"ן דלמ"ד מילתא היא אסור משום אכילה ממש, ולכאורה קשה דריח אינו נכנס במקום אכילה וליכא אכילה במעיו אלא אברי הנשימה נהנין מזה, וצריך לומר דאי ריחא מילתא נחשב כמו אכילה א"כ נאמר דמה שנכנס לאברי הנשימה ג"כ מקרי אכילה דהא לא כתיב בקרא דוקא אכילה במעיו וכמו דשתי' בכלל אכילה כן נימא דריח בכלל אכילה, אבל זהו רק אם ריחא מילתא הוא אבל אם ריחא לאו מילתא היא לא מקרי אכילה, והמשהו הנכנס באברי הנשימה לא חשיב מידי ואינו אוסר כלום, אבל דומיא דהכי באכילה דהיינו שחוטה שצלאה עם הנבלה אפי' אי נימא לאו מילתא הוא מ"מ כיון דאוכל הבשר שיש בו ריח הנבלה אינו מותר לכתחילה דלא יהא ריח הנבלה אלא כשאר דברים מן הנבלה שאינם בני אכילה דפטור עליהם ומ"מ אסור, ה"נ ריח הנבלה אסור לאכול אותו, ונמצא דאם נימא מילתא היא הוי כמו אכילה ממש וממילא לא איכפת לן אף דאינו נכנס במעיו, אבל אי לאו מילתא לא הוי כמו אכילה ומ"מ אם אוכלה הוי כמו שאוכל כל מה דלאו בר אכילה מן הנבלה דפטור אבל אסור.

ומה שכ' הרי"ף דרב ע"כ אזיל לשיטתו דסבר מין במינו אסור משום דסובר דאפי' למ"ד מילתא היא לא עדיף ממשהו, והקשה הר"ן דהא ברודה פת חמה הוי מין בשא"מ, יש לומר דהיכי דהוי מבשא"מ הוי כמו גדר עביד לטעמא כיון דמרגישין הריח והוי טעם כעיקר, אבל במין במינו אף שבכחושה מרגיש ריח של שמן קצת אבל אינו מורגש כלל בטעם דטעם הבשר אחד הוא ואינו מורגש שזהו בשביל טעם הנבלה.

ובמש"כ מיושב מה שהקשה הר"ן במש"כ הרי"ף דפת שאפאה עם הצלי דאסור משום ישל"מ דהא בבת תיהא אנו דנין על הריח בעצמו, ולפמש"כ מיושב דהתם בלא אכילה אבל באכילה אסור.

ומה שהקשה מברייתא דפסחים דמוכח דבלא תערובות גופים הוי מותר לצלות ב' פסחים כאחד, נראה דכיון דעכ"פ לא הוי אלא משהו דאפי' למ"ד ריחא מילתא היא, כתב הרי"ף דלא הוי משהו, ולכן כמו שכתב הרשב"א דבכלי שדרכו להשתמש בשפע מותר להשתמש כשנבלע איסור מועט ולא אמרינן בזה אין מבטלין איסור לכתחילה כיון דאין כונתו לבטל, ה"נ בפסח כיון שדחוק לו המקום וצריך לצלות שני פסחים בתנור אחד הוי כמו דרכו להשתמש בשפע, אבל בפת שאפאה עם הצלי כיון דאפשר לאכול בבשר הוי לכתחילה לאכלה בחלב אכן לדברי הרי"ף יהי' חידוש גדול לדינא דאם נתערב חלב במים לא יהיה מותר לבשלו עם בשר דהוי לכתחילה, וזה לבד מה דחידש הרי"ף דהוי ישל"מ דבזה חולק עליו הר"ן בנדרים דנ"ב דבמין בשא"מ ל"א ישל"מ, וזה כבר העיר הגרעק"א בהגהות ליו"ד סי' צ"ט במה דכתב הש"ך דבתו"ח מבואר דמותר לכתחלה, אך לבד זה יש כאן חידוש לומר דזה הוי לכתחילה.

אכן יש לומר דטעמו של התו"ח דמתיר לכתחילה לבשל עם חלב הוא משום דכבר נתבטל ואין כאן חלב כלל, אבל בריח כיון דהריח מורגש לכן אף למ"ד לאו מילתא לא אמרינן דיכול לאסור משום דין טעם כעיקר מ"מ כיון דסובר הרי"ף דעכ"פ לכתחילה אסור דלא גרע ממה דלאו בר אכילה דאסור לאכלו ורק דבדיעבד נתבטל דכיון דלאו מילתא הוא לא חשיב לאסור מ"מ ל"ד למבשא"מ דהתם כיון דליכא נו"ט כבר נתבטל לגמרי והוי כמי שאינו אבל הכא הריח לפנינו אלא דכיון דלאו מילתא הוא לא חשיב כמו טעם כעיקר לאסור, וחילוק סברת הרי"ף בשני התירוצים דבתי' ראשון סובר דסברת לכתחילה לחוד סגי דאם אוכל בחלב הוי כמו שמערב לכתחילה ולכתחילה אסור, ובתי' ב' סבר דכיון דעכ"פ כבר נתערב הריח בהפת אי לאו סברא דישל"מ הי' צ"ל מותר לאכול הפת עם חלב דהא רצונו לאכול הפת ולא הוי לכתחילה על הריח, ולכן חידש הסברא דישל"מ לומר דמשום זה לא בטל כלל, והריח הוי כאילו בעיני' ולא נתבטל, אבל לא

שייך להא דאיתא בירושלמי הביאו הר"ן שם וכן כתב הרמב"ם בהלכה י"ב דישל"מ במבשא"מ מותר (חסר).

הלכה לד

וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל טהור נאסר מפני צירו.

במה דכתבו התוס' בחולין דף צ"ט בשם ר"ת על הא דאמר שאני ציר דזיעה בעלמא הוא דהוא משום דכיון דהוא מדרבנן לא אסר ר"י בזה מין במינו, והקשו ממה שכתבו התוס' בדף צ"ז ד"ה בס' דסתם יינם אסור במין במינו לר' יהודא, ואמרתי דאולי אפשר לומר עפ"מ שכ' הש"ך דלר' יהודא אזלינן בתר שמא, ולכן אפשר דציר דגים טמאים אין טעמן שוה עם ציר דגים טהורים, אלא משום דהוא חד שמא הוי מין במינו, ולפ"ז נוכל לומר דהנה יש ב' טעמים א' משום דמין בשאינו מינו מתבטל הטעם ומין במינו מחזקו, וב' דילפינן מדם הפר ודם השעיר, והנה הא דאזלינן בתר שמא הוא דוקא אי ילפינן מקרא, אבל משום סברא הוי לן למיזל בתר טעמא דאם אין טעמן שוה א"כ מתבטל במציאות כמו מבשא"מ, וא"כ נוכל לומר דדוקא היכי דאין טעמן שוה דנלמד מקרא בזה אמרינן דבדרבנן לא ילפינן אבל בטעמן שוה דנלמד מסברא בזה אפי' בדרבנן ודוק.

בגמ' חולין דף צ"ח ע"ב חידוש הוא ופרש"י דלכתחילה היתר מבטל איסור וברבינו גרשם פי' דחידוש הוא דאיסור נתבשל עם היתר ואינו אוסרו נ"ב לכאורה תמוה דהא בטל ברוב ואינו חידוש ונראה דכונתו משום דאיכא ב' פסוקים חד על מין במינו דלא בטל וחד דבטל ופריך בגמ' מאי חזית דגמרינן מהיאך נגמר מהאי ומשני חדוש הוא והיינו דכיון דמסברא צריך להיות מין במינו לא בטל וכמש"כ הר"ן דמין במינו אינו מבטלו אלא מחזקו וכיון שהוא חידוש ויש שני פסוקים צריך ללמוד מקרא דאיסורא ולא מקרא דהיתרא ונאמר דהיתרא הוא חידוש, וכן לקמן גבי טעם כעיקר מסתבר דצריך להיות אסור כיון דמרגיש טעם האיסור.

פרק טז

הלכה ב

כיצד שאור של חיטין של תרומה שנפל לתוך עיסת חטין של חולין ויש בו כדי לחמץ הרי העיסה כולה מדומע.

ויש בו כדי לחמץ, נ"ב נראה דכונתו קודם שנתחמצה ומגדר דבר חשוב כיון שראוי לחמץ ולכן דוקא במינו.

הלכה ה

וכן חתיכה של נבלה או של בשר בהמה או חיה או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער השאר בששים, שאם לא הגביהה הרי הדבר האסור עומד ולא נשתנה והחתיכה חשובה אצלו שהרי מתכבד בה לפני האורחין.

התוס' בחולין דף ק' הקשו וז"ל וא"ת דמשמע הכא דחתיכת נבלה לא בטלה ובפ' בתרא דעכו"ם משמע דבטלה דפריך אי דבר שבמנין ליתני חתיכת נבלה ומשני דתרתי אית לי' דבר שבמנין ואיסורי הנאה עכ"ד, ונראה דאף דתנן במתני' סתם חתיכת נבלה הא ביארו בגמ' דמיירי בחתיכה הראוי' להתכבד ולא הוי כלל משום דבר שבמנין, וכן מוכח מדברי הרמב"ם לפנינו שבהל' ג' כתב דין דבר חשוב ומנה שבעה דברים, ומוכח דלית לי' דבר שבמנין ואח"כ כתב דחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה, והנ"מ בין שני הדברים דשבעה דברים הוא שהם חשובים מחמת עצמן והם דברים מסוימים, וחתיכה הראוי' להתכבד הוא מצד גדלה וחשיבותה.

ומתני' דע"ז לא איירי בחתיכה הראוי' להתכבד דהא לא פריך בגמ' אלא משום דבר שבמנין, וע"ז מתרץ דהאי תנא אית לי' דבר שבמנין ואיסוה"נ וכן כתב הרמב"ם בפיה"מ שם דמתני' אתא כר"מ דסבר דבר שבמנין אלא דהאי אית לי' דוקא באיסוה"נ וכמבואר בגמ'.

והנה הגר"א ז"ל בסי' ק"י הקשה על הרמב"ם דבגמ' מוכח דלרבנן נמי אתיא מדפריך וליתני אגוזי פרך והוכחה זו לא מוכחא דהא ר"מ נמי מודה באגוזי פרך ושפיר פריך ואי דליפרוך לר"מ ליתני סתם אגוזים מנלן דפשיטא לגמ' דסתם אגוזים נמכרים במנין.

עוד הקשה הגר"א ז"ל למה השמיט שער נזיר דג"כ הטעם משום דבר שבמנין ואיני מבין דבריו דהרמב"ם ודאי לא פסק דבר שבמנין אלא שבעה דברים, ורק דהוסיף להקשות מסוף הלכות פסוהמ"ק דכ' שער נזיר, אכן באמת לא כ' הרמב"ם אלא באורג מלא הסיט והיינו דארגו בבגד, וי"ל דכיון דעשה ממנו חלק בגד כבר לא שייך ביטול, ולא כמש"כ הר"י קורקוס בפ"ג מהל' בכורות דדמי לבגד שאבד בו כלאים, דבזה כבר כתב רש"י בסוף תמורה דלא דמי כלל דעיקר כלאים הוא העירוב וכולו נאסר ולא שייך ביטול, אלא דהוא מגדר טומאת משא לא בטלה, ומצאתי שזה כתב המל"מ פ"א מהל' מטמאי משכב ומושב רק שהוא כתב זה על דברי הכ"מ והר"י קורקוס ודימה לבגד שאבד בו כלאים, וזה א"א דא"כ אפי' מקצת חוט שאין בו מלא הסיט ג"כ אסור וע"כ דדוקא מלא הסיט דכיון שארג בו חלק מהבגד, אבל בל"ז לא דמי לטומאת משא דבגד דמי גם למגע

שלובש כל חלק מהבגד ודמי לנוגע בכל התערובות דבטל, ורק טומאות שהמשא הוא דבר כללי ואינו מתיחס למקום מיוחד, ולכן צ"ל דמשהו חוט בטל כיון דאין לו שם בגד ובטל בשאר חוטין אבל מלא הסיט כיון דיש לזה מקצת שם בגד אמרינן דמצטרף עם כל הבגד וביחד נעשה בגד שלם ולא שייך ביטול כיון שביחד נעשה בגד.

ואולי נימא באופן פשוט דמלא הסיט הוא חשיבות בפ"ע ולא חשיב כשאר דברים החשובים, ורק דבזה יקשה דהא בסוף תמורה פריך וליבטול ברובא ומשני בציפרתא, אבל כי נימא משום דדמי לגדר טומאת משא נוכל לומר דבבכורות דף כ"ג שו"ט בגמ' ולא פסיקא לי' דטומאת משא לא בטלה, ולכן אפשר דבתמורה לא הוי סבר הגמ' דלא בטל וסבר דטומאה כמאן דליתי' וכן איסור ג"כ נתבטל לגמרי.

אכן בפ"ג מהל' בכורות פסק הרמב"ם דגיזת בכור שנתערבה אפי' בכמה אלפים הרי הוא דבר חשוב ואוסר ועיין השגת הראב"ד שם, אבל נראה לי דגם זה אינו משום דבר שבמנין דהרמב"ם סובר דאינו מקדש אלא שבעה דברים, וגיזת בכור הכונה כל גיזת הבכור שנתערבה בהרבה גיזות פשוטים, וזהו דבר חשוב כמו גדר חתיכה הראויה להתכבד ואף דחתיכה הראויה להתכבד אם נחתכה בטלה וכאן הגיזה אינה במקום אחד ונתערבה בין כל הגיזות, אבל באמת אין אנו אומרים דדמי ממש לחתיכה הראויה להתכבד, אלא דהוא גדר כזה דכיון שיש כאן גיזה שלמה של שה הוא דבר חשוב ולא בטל, והך דינא דוקא בגיזה ולא בשער דשער נזיר אף שיהי' שער של הנזיר כולו אינו חשוב דמשער עושים שק כמפורש במתני' ואינו חשוב ודוקא גיזה שעושים בגד חשוב אבל עכ"פ אינו כלל משום דבר שבמנין אבל מתני' דע"ז אית לי' דבר שבמנין ואגודה של שער נזיר אם מוכרין כמותה במנין וכן של פט"ח אינן בטלין.

הלכה ו

והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הן אסורים מדבריהן בהנייה כמו שיתבאר בהלכות שחיטה אוסרין בכל שהן עד שיגביה אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או עם הבשר בזמן שמכירו מגביהו והשאר מותר שאין בגידין בנותן טעם, ואם אינו מכירו הכל אסור מפני שהוא בריה בפני עצמו הרי הוא חשוב ואוסר בכל שהוא.

במה דפסק בשו"ע סי' ק' דאבמ"ה הוי ברי' העיר בראש יוסף וכן ביד אברהם דזה א"א אלא למ"ד בהמה בחיי' לאברים עומדת אבל למ"ד לאו לאברים עומדת א"כ לא נאסר משנוצר רק לאחר שנתלש ולכו"ע לא הוי בריה, ונראה דיש לומר דמה דאמרינן דאין יצירתו באיסור לא הוי בריה היינו היכי דהאיסור נולד אח"כ דע"כ אינו בעצמו, אבל

אבמ"ה עיקר האיסור הוא בעצם האמ"ה ורק דקודם שנתלש כיון דלא הי' עומד שיתלש לא חל עליו שם איסור, אבל בודאי הדין כבר היה מקודם דאם יתלש יהי' אסור ואף דלענין אין איסור חל על איסור אמרינן דלמ"ד לאו לאברים איסור אבמ"ה בא אח"כ היינו דהבהמה לא נעשה עלי' שם איסור אבמ"ה לאברי' כיון דלא קיימא לכך ומשו"ה אכל צפור טהורה בחיי' רבי פוטר דאין על שלמה שם אבמ"ה אבל מ"מ עיקר הדין הוא משעת יצירתה דכשיתלוש ממנה אבר יהי' אסור.

אח"כ ראיתי שהגאון מוהרב"צ מווילנא כתב בהגהת מטה יהונתן בשם ס' טור האבן להשיג על הכו"פ שכתב דתולעים הגדלים בהפירות אם יש להם דין ברי' תלוי בזה דאם קודם שפירש אינו אסור לא הוי בריה, וכתב הטור האבן מדברי התורת הבית דעיקר טעם דמשעת יצירתו אינו אלא לומר דמשום זה איסורו בעצם וצורת הדבר הוא האיסור, אבל שור הנסקל וצפורי מצורע דבר אחר גרם האיסור, וכ' ע"ז הגאון מהר"ב ז"ל דא"כ גבי נבלה נמי בשביל שהיא בהמה טהורה זה גרם האיסור נבלה דאילו דגים וחגבים לית בהו איסור נבלה, והנה על קושייתו לדחות דברי הטור האבן אפשר לומר דהא בעינן בריית נשמה ורק דגיה"נ כיון דנולד בבריית נשמה אף דעכשיו אין בו נשמה הוי ברי', ולכן בתולעים שפיר כיון שפירשו נעשה עליהם שם תולעת, אמרינן דהוא ברי' בבריית נשמה אבל נבלה קודם שנתנבלה ליכא דררא דאיסור ומשנתנבלה ליכא עליה שם בריית נשמה, אבל על אבמ"ה קשה דלמ"ד לאו לאברים עומדת ה"נ כ"ז שהיתה חי' לא הי' עליה שם איסור ומשנתלש ליכא בריית נשמה.

הלכה טו

שלשה שמות ממין אחד כיצד כגון כרפס של נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה אף על פי שכל אחד מהם שם בפני עצמו הואיל והם מין אחד מצטרפין לתבל.

השגת הראב"ד אע"פ שכל אחד מהם וכו' א"א זה אינו כלום שהרי כל אלה שם אחד הוא שהרי חמירא דחיטי וחמירי דשערי וחלא דחמרא חד שמא חשיב להו בעכו"ם ועוד השמות הללו אסורין הן.

בע"ז דף ס"ו פריך הגמ' לרבא דסבר בתר שמא מהא דתנן תבלין ב' וג' שמות ממין א' או ממין ג' אסורין ומצטרפין, ומשני רבא דהא מני ר"מ היא דסבר כל איסורין שבתורה מצטרפין, והקשו מזה על הרמב"ם דאינו פוסק כר"מ ופוסק כמתני' דתבלין.

והחוו"ד הקשה היכי ס"ד דגמ' דג' שמות אין מצטרפין, הא במעילה דף ט"ז מפורש דכל מיני נבלות מצטרפין רק דפליגי בטהורות וטמאות אבל לכו"ע הגמל והחמור מצטרפין אף שהן ב' שמות, ולכן כתב דכאן הוא בשביל שתיבלו יחד בקדרה וסבר דאיסורין

מבטלין זה את זה כדאמר ר"ל בזבחים דאף דמצטרפין ללקות עליהן מ"מ מבטלין זא"ז, ולכן פריך על רבא והוצרך לאוקמי כר"מ, אבל להרמב"ם דלא פסק כר"ל וסובר דאיסורין אין מבטלין זא"ז לא קשה כלל ממתני' על רבא ולא צריך לאוקמי כר"מ.

והנה לפ"ד החוו"ד א"כ מאי מהני מה דאוקים רבא כר"מ דמנלן דר"מ אינו סובר דאיסורין מבטלין זא"ז הא ר"מ לא חידש אלא דכל האיסורין מצטרפין ללקות עליהן מקרא דכל שתיעבתי לך אבל מנלן דאין מבטלין, ואי משום דכיון דנפק מכל שתיעבתי והוא לאו אחד לא שייך שיבטלו זא"ז א"כ לרבא נמי לא קשה דהא הרמב"ם אינו מפרש שמות איסורין אלא שמות ממש ומירי באיסור אחד כגון ערלה וא"כ כיון דמצטרפין למלקות גם בתערובות נמי מצטרפין.

ובעיקר מה שהקשה דאיך ס"ד דגמ' לומר דלרבא אינו מצטרף דהא כל הנבלות מצטרפין אפי' הגמל והחמור, יש לומר כמו שתירץ הרמב"ן בחידושיו לחלק מכרפס גינה לחמירא דחיטי דזה קורין ג"כ בשם חמירא סתם, וא"כ אפשר דגם בשר גמל קורין גם בשר סתם, ובעיקר צריך לומר דאף דגמל וחמור הם שני מינים היינו בעיקר בריאת החיה וסגלותיהם למלאכה וכה"ג, אבל הבשר שלהם אף דמשונים בטעמם אבל אינם משונים יותר מחמירא דחיטי וחמירי דשערי דמ"מ בשר שם כולם, אבל כרפס גינה וכרפס נהר הם שני שמות שהכל קורין בשני שמות ולכן אינם להלכה למין אחד אף שהם מין אחד כיון שהם שני שמות דבתר שמא אזלינן ואינן מצטרפין.

ומצאתי שהרמב"ן כתב להדיא על הא דר"מ דכמו שהם מצטרפין למלקות כך הם מצטרפין לאסור תערובתן ומוכח להדיא דמאן דלא ס"ל כר"מ אין מצטרפין למלקות. ולדעת הרמב"ן צריך לומר דמה דקייל"ן דאיסורין אין מבטלין היינו במין אחד כמו פיגול ונותר, אלא דקשה דהא ר"א מוכח לה מהלל והתם אינו מינו.

ונראה דיש לחלק בין אי ס"ל בכל האיסורין דמין במינו לא בטל ובין אי ס"ל דבכל האיסורין בטל מין במינו ורק בטבל וביין נסך דאי ס"ל דבכל האיסורין מין במינו לא בטל וכיון דרבא סבר דאזלינן בתר שמא א"כ העיקר גדר מינו הוא שמא, אבל אי ס"ל דבכל האיסורין בטל ורק בטבל וי"נ דמשום חומרא די"נ וכן בטבל משום דשיל"מ אמרינן דלא בטל, דלפ"ז מה דאמרינן דבאינו מינו בטל היינו משום דבטל במציאות, ולפ"ז מה דאזיל רבא כאן בתר שמא לומר דכשהן ב' שמות אינו אסור בטבל וי"נ אינו מוכרח לומר דהשני שמות לבד עושה לב' מינים ממש, אלא דכיון דע"כ מיירי הכא דכבר ליכא טעמא והיינו שהוא יותר מששים וכמש"כ הש"ך בסי' צ"ו ורק דמ"מ אם הוא שם אחד אנו אומרים דאף דהטעם מתבטל אבל עצם הדבר לא נתבטל כיון שהוא

שם אחד וכל היכי דאיתא הא חשיב ונחשב לגבי זה כמו מין במינו להך חומרא דלא בטל, אבל מ"מ שפיר יש לומר דלגבי צירוף למלקות אפ"ה שהוא שם אחד אין מצטרף למלקות, דבשלמא אי אמרינן מין במינו בכל האיסורין א"כ הוא דין בעצם הגדרת המין לומר דהשם עושה למין ולכן שייך זה לצירוף, אבל אם רק לענין טבל וי"ן לא שייך זה לצירוף.

ובזה מבואר מה דפריך הגמ' לרבא משום דסבר רבא מין במינו במשהו בכל האיסורין וכן כתב רש"י להדיא איברא דגירסת רש"י וכל מין במינו במשהו אבל בגמ' שלפנינו איתא ומין במינו במשהו, ויש לומר דקאי בי"ן דסתם חמרא בעינבי במה דפליגי הוא באיסור י"ן דבהכי מיירי סוגיא, ומה דפליגי בתר הכי בחמירא דחיטי וחמירי דשערי הא פרש"י דקאי באיסור תרומה, ומ"מ יש לומר דאפי' לגירסתנו דגמ' סבר השתא דרבא בסתם מין במינו מיירי וסתמא קאמר מין במינו במשהו, ולכן מוכח דתלוי בשמא אי הוי חד מינא או לא, אבל להלכה דאינו אלא בטבל וי"ן וכן בתרומה וערלה וכה"כ דבטלין בא' ומאה או בא' ומאתים דכ"ז אינו מעיקר דינא אלא דהחמירו במין במינו בזה נוכל לומר דסבר רבא דדוקא אם הוא שם אחד לא נתבטל בששים אבל אם אינו שם אחד אף דהוא מין במינו ומצטרף לענין איסור ולענין מלקות מ"מ כיון דאינו מינו ממש והוא שני שמות אמרינן דכיון דנתבטל בששים הוא כמו שאינו כלל, וחמירא דחיטי וחמירא דשערי אף שהוא יבש ביבש ולא שייך לומר דנתבטל במציאות יש לומר דכיון דנבלל ונעשה מכולן לחם נתבטל המיעוט והוי כמו שאינו ולכן מבשא"מ בטל ואפי' בדברים דצריך ק' ור' וכן בטבל.

והנה בפי"ד הל' ו' כתב הרמב"ם יראה לי שכל החייב בתרומה ומעשרות מצטרף לכזית בטבל מפני שהוא שם אחד, הא למה זה דומה לנבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי שהן מצטרפין לכזית כמו שבארנו, ומדבריו אלו מוכח דעיקר תלוי בגדר האיסור וקרא כאן שם להאסור ומשום זה מצטרף לכזית בטבל אף שבודאי מין דגן ועגבים ותאנים אין להם שום דמיון בשום דבר מ"מ קרא לזה שם אחד משום שכולם אסורים באיסור טבל והוכיח לזה מנבלת השור ונבלת השה, ומוכח דמפרש דמשו"ה מצטרפין משום דלכולם שם איסור נבלה וזה דלא כמו שכתבנו ודלא כסוגיא דע"ז דפריך לרבא דאזיל בתר שמא ממתני' דתבלין ובהכרח מכאן לומר דדין לתבל הקדרה לא תליא בדין צרוף למלקות וכמש"כ החוו"ד, וא"כ מה תי' רבא דהא מני ר"מ, והי' אפשר לומר דידע הגמ' דהך ברייתא קאי נמי לא לענין צרוף למלקות ולא להצטרף. אולם בירושלמי ערלה מבואר דר"מ אמר זה ללקות עליהן בכזית, ועוד דפשטה דברייתא נמי לא משמע דקאי לענין

להצטרף לאסור הקדרה אם נימא דיש חילוק בין להצטרף ללקות ובין לאסור הקדרה, דהא מהך קרא דמייתי דכל האיסורין יש בהן לאו דלא תאכל כל תועבה, אכתי לא מוכח כלל דמצטרפין לאסור הקדרה, וכמו דלדידן נימא דיש חילוק דאף דנבלת השור ונבלת השה מצטרפין ללקות ומ"מ אין מצטרפין לאסור משום שהן שני מינים, והיינו אם נימא כן וא"כ הך קרא אינו מלמד לנו אלא דכל האיסורין יש בהם לאו אחד אבל לא עדיף משני מיני נבלות.

ויש מקום לומר דכל האיסורין שיש בהם לאוין מיוחדים הם איסורי חפצא שהדבר נאסר ולכן צריך לדין צירוף שיהי' מין אחד דב' מינים אינם מצטרפין, אבל לר"מ דכל האיסורין מצטרפין מלא תאכל כל תועבה הוי כמו גדר איסור גברא דהתורה אסרה לאכול כל מה שאסרה תורה בפרט ולכן מצטרפין בין ללקות בין לאסור הקדרה דאין המינים מחלקין ומ"מ אין סברא זו ברורה וצ"ע בזה.

ואם היינו אומרים כמש"כ דלא תאכל כל תועבה לר"מ הוי גדר איסור גברא ולכן מצטרפין גם לאסור הקדרה דאין המינים מחלקין הי' מיושב כמש"כ מקודם דמה דמוקים רבא הך מתני' כר"מ הוא משום דהוי סבר בגמ' דקאי לענין דין מין במינו ולכן שפיר הקשה מהא דתנן דתבלין ב' וג' שמות ממין אחד מצטרפין לתבל הקדרה דסבר דכיון דשני מינים ושני שמות אינם מצטרפין כמו דמוכח ממתני' לפי' הרמב"ם וכדמוכח מהא דר"ש א"כ ה"נ ב' שמות ממין אחד כיון דרבא אזיל בעיקר בתר שמא וסבר דב' שמות אינם מין במינו ולכן אמר רבא דהך מתני' ר' מאיר היא וכמש"כ, אבל לדידן דרבא לא אמר אלא באיסורי דרבנן וכנ"ל א"כ לא קשה כלל ממתני' דבדאורייתא ודאי מין אחד מצטרף אפי' בב' וג' שמות.

אלא דלכאורה קשה דהא עכ"פ אנן קיי"ל דאיסורין אין מבטלין זה את זה וזהו אפי' בב' מינים וכדמוכיח ר' אלעזר בזבחים דף ע"ט מהא דהלל שהיה כורך פסח מצה ומרור וא"כ אמאי אין מצטרפין שלשה מינים מג' שמות כמו פסח מצה ומרור, אך באמת לא שייך כלל זה לזה דהכא לתבל את הקדירה, דאמרינן דאוסרין אפי' ביותר מששים ובעינן שיהי' טעם אחד ומין אחד. ובזה שפיר אמרינן דאף דאיסורין אין מבטלין זא"ז עכ"פ אין מצטרפין לתבל את הקדרה אם הם ב' מינים או שני שמות לרבא, אלא דמ"מ דמלא תאכל כל תועבה דהא כל האיסורין אסור על האדם כמו איסור גברא בזה שפיר אמרינן דלא שייך חילוק מינים כלל וכמש"כ.

אבן אם נאמר דאין חילוק בזה בין כל האיסורין לר"מ ובין איסור אחד לרבנן וע"כ נצטרך לומר דגמ' ידע דר"מ אמרה גם לענין להצטרף לתבל הקדרה, ומה דלמד זה מלא תאכל

כל תועבה זהו ללמוד על שני מיני איסורים שמצטרפין, אבל ממילא שמעת מינה דב' מינים וגם ב' שמות מצטרפין, ולפ"ז ע"כ נפרש מתני' דמין ג' היינו אפי' מג' שמות ור"ש בסיפא פליג אפי' במין ג' ושם אחד, אבל גם לפ"ז צ"ל כדברינו ודלא כהחוו"ד דלדבריו יקשה מה שכתבנו למעלה דאם הך דינא דתבלין שייך לדין אין איסורין מבטלין זא"ז א"כ מהתם מוכח דאפי' ב' מינים וב' שמות כמו פסח מצה ומרור, וע"כ דלא שייך זל"ז דלהצטרף לתבל ודאי צריך מין אחד וטעם אחד א"כ אין ראי' משם וע"כ צריך ליישב כדברינו דכל הסוגיא הוא אי נימא דרבא קאי על מין במינו דעלמא וכמש"כ.

אכן כל זה שכתבתי הוא אם היינו מפרשים דסובר הרמב"ם דעיקר דין מחמץ ומתבל אינו אלא במינו כדמשמע לכאורה מפשטות דברי הרמב"ם בכל פרק זה, אכן כבר האריך הפר"ח לתמוה ממשניות מפורשות וכן פסק הרמב"ם בהל' תרומות דתפוח של תרומה שחימצה עיסה ה"ז כל העיסה מדומעת, ומה שדחק הפר"ח בכוונת הרמב"ם לא משמע כן בדבריו, ולכן צריך לומר דהרמב"ם מיירי כאן באכל ועדיין לא נתחמצה העיסה ולקמן נבאר דמה שהקשה הפר"ח על תי' זה אינו מוכרח, וכיון שכן דעיקר דין מחמץ ומתבל הוא אפי' שלא במינו רק דמיירי דאכתי לא נתחמצה, ובתבלין יש לומר דהיינו היכי דאכתי לא נתבלה כגון שלא נתבל עד שנתבשל ואכתי לא נתבשלה הקדרה ומ"מ אסור הואיל ויש בו כדי לתבל, ונמצא דכל האיסור הוא משום גדר דבר חשוב ובזה צריך דוקא במינו, ובאופן זה יישב החוו"ד שכבר היתה עיסה מחומצת וקדרה מתובלת אלא שלא משמע כן דזה השמיענו הרמב"ם בהל' ט"ז אבל עד השתא לא איירי בהכי ולכן צריך לומר כמש"כ.

ולפ"ז אינו מיושב מה שכתבתי כיון דהך משנה מיירי נמי לענין דין דרבנן דהא בנתחמץ גם שלא במינו אסור וא"כ אין מקום לחלק ממה דרבא סבר גבי טבל ויי"נ דבשני שמות לא חשיב מין במינו.

ונראה דמתני' לא מיירי דוקא בשלא חימץ דבכל גווני קתני דאפי' נחמצה העיסה ע"י שני מינים שהן שני שמות אינם מצטרפין לאסור דאף דשני מינים מצטרפין למלקות ואפי' אם מצטרפין לאסור בנו"ט אם טעמם שוה, אבל דין מחמץ הוא דין מיוחד דכיון דאינו נותן טעם רק דכיון שעשה פעולת החימוץ אוסר וכמש"כ הרמב"ם בפה"מ שנתפרסמה פעולתו, ולזה דוקא אם מין אחד פעל פעולתו דאז נקרא החימוץ ע"ש המין האסור אבל בשני מינים הוי לענין זה בגדר זה וזה גורם כיון דכל אחד לא פעל פעולת החימוץ, ומה שכתב הרמב"ם דבעינן דוקא שהעיסה והקדרה יהיו ממין האסור היינו משום דמיירי בנפלו לעיסה וקדרה ועדיין לא חימצו ותיבלו, ולכן שפיר מיושב דבזה

אמרינן דבין שני שמות ומין אחד ובין ב' מינים ושם אחד חשיב לענין זה מין אחד שיצטרפו לחמץ וממילא אפי' לא חימצו נמי דינא הכי דכיון דראויין לחמץ חשובים לאסור אם נפלו לקדרה שהוא מין התבלין והשאור ובשני מיני שאור כבר כתב הרמב"ם דזהו דוקא אם עכשיו אחר שנתערבו נעשה הכל טעם אחד שהוא אותו המין ממין העיסה, ומיושב מה דכאן הקפיד הרמב"ם על הטעם והוא דכיון דלענין עיקר דין לאסור הקדרה מדאורייתא אזלינן בתר טעמא דטעם כעיקר דאורייתא וכמש"כ הש"ך נמצא דאם יש להם ביחד טעם חטין יש להם דין שאור של חיטין לאסור עיסת חיטין.

והנה במש"כ דדעת הרמב"ם לחלק בין יש בו כדי לחמץ ובין חימצה העיסה דביש בו כדי לחמץ ועדין לא חימצה אינו אסור אלא במינו ומגדר דבר חשוב אבל בחימצה העיסה אסור אפי' שלא במינו וכההיא דתפוח שריסקו, כתב ע"ז הפר"ח דאין לומר כן מהא דתנן שאור של חולין שנפלה לתוך עיסה ויש בו כדי לחמץ ואח"כ נפל שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי לחמץ אסור. שאור של חולין שנפל לתוך עיסה וחימצה ואח"כ נפל שאור של תרו' או שאור של כלאי הכרם ויש בו כדי לחמץ אסור, והכא סתמא קתני בין במין במינו בין במבשא"מ, ודוחק גדול לומר דמתני' לצדדין קתני במין במינו בשיש בו כדי לחמץ ואפי' לא חימץ עדיין ובשא"מ איירי בשיש בו כדי לחמץ וחימצה כבר עכ"ל הפר"ח.

ואני תמה על הפר"ח דפשיטא לי' להקשות ממשנה זו דהא קודם לזה איתא במשנה ו' ז' למה אמרו כל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר מין במינו להקל ולהחמיר מין בשא"מ כיצד שאור של חטים שנפל תוך עיסת חטים ויש בו כדי לחמץ בין שיש בו לעלות באחד ומאה ובין שאין בהם לעלות באחד ומאה אסור וכו' להקל ולהחמיר מבשא"מ כגון גריסין שנתבשלו עם עדשים ויש בהם בנו"ט בין שיש בהם וכו' א"כ קתני להדיא דדין יש בו כדי לחמץ הוא דוקא במין במינו, וע"ז קאי משנה ח' וט' שהבאנו ומאי שייך לומר דדוחק גדול הוא לומר דבמין במינו איירי, ואף דאם כבר חימצה גם במין בשא"מ אסור כדמוכח ממתני' דתפוח שריסקו אבל הכא איירי ביש בו כדי לחמץ ועדיין לא חימצה, ומשמע דהפר"ח מפרש דמה דתנן במתני' דלהחמיר במין במינו הוא משום אין בו כדי לחמץ דצריך אחד ומאה דזה דוקא במין במינו, אבל לפ"ז לא הי' להתנא למינקט גבי מין בשא"מ גריסין שנתבשלו עם עדשים דהא בהך דשאור נמי הכי הוא דאם יש בו כדי לחמץ בין שיש בו לעלות באחד ומאה בין אין בו לעלות באחד ומאה אסור, אין בו כדי לחמץ בין יש בו לעלות בין אין בו מותר, ואף דגם אם נימא דיש בו כדי לחמץ אינו אסור אלא במין במינו אכתי קשה למה נקט במין בשא"מ בגריסין ועדשים דהו"מ

למינקט בשאור וחימצה דאסור גם במבשא"מ, אך זה מיושב דהתנא בעי למינקט תרי גווני היינו דמשכחת מעשה תערובות דיש בו להקל ולהחמיר דאם יש בו בנו"ט אסור אין בו בנו"ט מותר, וזה שייך בנו"ט דצריך לטעום ולראות אם יש בנו"ט או אין בנו"ט, אבל גבי שאור שלא במינו דליכא איסור אלא בנתחמצה א"כ צריך התנא להתחיל ולומר שאור שנפל לתוך העיסה ונתחמצה ושוב ליכא שני אופנים, ולומר שאור שנפל אם נתחמצה או לא נתחמצה ג"כ לא שייך דזה לא בעי אומד ולא עיון ולכן לא שייך תנאים אלא ברישא דאכתי לא נתחמצה דצריך אומד אם יש בו כדי לחמץ, וזהו דוקא לפ"מ שנפרש דמתני' דוקא ביש בו כדי לחמץ ולא חימצה וכנ"ל.

ומש"כ עוד הפר"ח וז"ל ותו דקתני בתוספתא דתרומות ומייתי לה הירושלמי בפ"ב דערלה ופסקה הרב בהל' תרומות שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו ואח"כ נתחמצה ה"ז מותר וסתמא קתני לה אפי' במין במינו עכ"ל, ולא הבנתי ראיה זו דכאן הא מיירי שהגביה עיקר השאור ולא נתערב ולכן שפיר חידש לן התוספתא דאם בשעה שהיה השאור לא חימצה אף שאח"כ חימצה לא מקרי נתחמצה ע"י השאור, וזהו אם הגביה השאור והוציאו מן העיסה, אבל דין יש בו כדי לחמץ הוא כשנתערב השאור עם העיסה וא"א להוציאו דבזה אנו אומרים כיון דיש בו כדי לחמץ חשיב ולא בטל.

והנה במה שכתבתי דיש בו כדי לחמץ היינו בלא חמצה וע"כ צ"ל בלא הוציא השאור דאם הוציא מפורש דמותר וכנ"ל, וא"כ צריך לומר לכאורה דאפה קודם שנתחמץ וכמו שרצה הפר"ח לפרש ובזה הקשו בישיבה דכיון דכבר נתבטל חשיבותו דיש בו כדי לחמץ, ולומר דאסור לאכול כשהיא אכתי עיסה קשה דאינו כדרך אכילה, ואולי דעכ"פ מדרבנן אסור אבל הוא דוחק, ולכן נראה פשוט דעכ"פ אסור לאפות דהוי מבטל איסור לכתחילה וכמו כל הדברים דאינם בטלים דאסור לפוצען, אך הרב רש"א שיחי' שדא נרגא בתי' זה דלמה לא יהיה מותר לאפות כיון שאינו מתכוין לבטל וצריך לעיין בדין זה, ולכאורה מוכח כן מדין תולעים סי' פ"ד סעיף י"ג ולכן צריך לומר דהנ"מ הוא לענין לאכול עכשיו בעודה עיסה.

פרק יז

הלכה ז

הלוקח סכין מן העכו"ם מלבנה באש או משחיזה בריחים שלה ואם היתה סכין יפה שאין בה פגימות די לו אם נעצה בקרקע קשה עשר פעמים ואוכל בה צונן, ואם היו בה פגימות או שהיתה יפה ורצה לאכול בה חמין או לשחוט בה מלבנה או משחיזה כולה,

שחט בה קודם שיטהרנה מדיח מקום השחיטה ואם קלף הרי זה משובח. סכין ששחט בה טרפה לא ישחוט בה עד שידיחה אפילו בצונן או מקנחה בבליות של בגדים.

הראש יוסף כתב דדעת הרי"ף דפסק כרבב"ח ניחא משום דסובר דתלי בפלוגתא דרב אחא ורבינא, וכיון דקיי"ל כמ"ד בצונן ע"כ ביה"ש צונן ולא ס"ל כחילוקו של רש"י, אבל הרמב"ם דפסק ואם קלף ה"ז משובח וכיון דחושש לחומרא כרב א"כ מדפסק דסכין טריפה לא צריך אלא הדחה וכמו דפסקינן והלכתא וע"כ דמחלק בין סכין של עכו"ם שתשמישו תדיר ובחום של אש וא"כ כבר אין ראי' שלא לפסוק כרב.

אולם לפמש"כ הש"ך דלענין סכין טרפה כדיעבד דמי, א"כ אפשר דסובר הרמב"ם דרב דאמר קולף הוא מדינא לעכובא, וא"כ ע"כ סובר דביה"ש רותח, וגם הסכין טריפה צריך בחמין.

והנה הרמב"ם פסק דלשחוט בסכין של עכו"ם צריך לבון או השחזה ואם שחט קודם שיטהרנה מדיח מקום השחיטה, ומוכח דאפי' אם הדיח קודם הסכין מ"מ צריך להדיח מקום השחיטה וזהו כדעת רש"י לפי פי' המג"ש דשייך הדחה אפילו אם חתך בסכין מודח, אלא דהרמב"ם אינו סובר שם כרש"י אלא דסגי בקנוח הסכין לענין דיעבד וע' מה שכ' הרמב"ם בפ"ו הלכה כ'.

עכ"פ נראה להדיא דאפי' אם הדיחה ואפי' נעצה צריך אח"כ הדחה וא"כ לא דמי לסכין טרפה, דמהני הדחה וגם ל"ד לשחוט להשתמש בצונן דלהשתמש בצונן סגי נעיצה ולשחוט צריך דוקא ליבון או השחזה ואם לאו צריך להדיח או לקלוף אם רוצה.

ונראה דלא פסיקא להרמב"ם זה גופא דאם נחלק בין סכין של עכו"ם לסכין טרפה לענין לשחוט [דלענין רותח ודאי יש חילוק] משום דשל עכו"ם בלע בקבע ובחמין ולכן אפי' לשחוט חמיר בי' א"כ אין ראיה דלא פסקינן בזה כרב דאמר קולף ונאמר דאף דנפסק הלכתא בסכין טרפה דהלכתא בצונן לפי שהוא באקרעי כמו דנ"מ אפי' לענין לחתוך צונן דבעי נעיצה והכא מהני בליתא דפרסי, ולכן גם בזה נ"מ דאף דהסכין של טריפה סגי ליה בהדחה שוחט בסכין של עכו"ם אפי' מודח צריך קליפה, אבל יש סברא לומר דעכ"פ לענין זה אין חילוק דאפי' נחלק בין סכין של עכו"ם דהוא בקבע דצריך נעיצה ובין סכין טרפה דסגי בליתא דפרסי אבל עכ"פ לענין זה לומר דכששחט יצטרך קליפה וע"כ משום דנפלט ע"י חום ביה"ש וכיון שנפלט ה"נ בולע בסכין טרפה דס"ס זה וזה על פעם א' אנו דנין ולא דמי לענין להשתמש צונן דנוכל לומר דהתם הוא בשביל שבצד החיצון נסתרך השמנונית דאינו הולך ע"י הדחה.

אך עוד י"ל בפשיטות דאפי' אם לא נחלק בין סכין של עכו"ם לסכין של טרפה זה

לענין בדיעבד אבל לענין לכתחילה יש מקום לחלק וכמש"כ הש"ך, ובזה יבואר דברי הש"ך דמשו"ה חידש החילוק לענין לכתחילה גבי סכין של טרפה ולא רצה לחלק בין שוחט לאוכל בה רותח דלכאורה הוא חילוק פשוט, וע"כ דלא ניחא להש"ך בזה דכיון דאשכחן בסכין של עכו"ם דאפי' לשחוט לא סגי בהדחה, וכיון דמצינו דלאכול בה רותח גם בסכין ששחט לא סגי בהדחה א"כ ה"נ הול"ל דגם לשחוט בסכין ששחט טריפה לא תסגי הדחה, ולכן חידש הש"ך דלענין לכתחילה יש לחלק בין סכין טריפה ללאכול בה רותח, וכן לסכין של עכו"ם, ונמצא דלפ"ז לא נצטרך לחלק כלל בין סכין של עכו"ם לסכין טריפה.

בראש פרק הכל שוחטין סימן י' כתב והא דפליגי הכא בסכין של טרפה היינו לשחוט בה אבל לחתוך בה רותח אסור אפי' הדיחה, דאפילו לחתוך בה צונן אמר לקמן דבעי הדחה, ובפ' כה"ב סי' כ"ח כתב הרא"ש להיפוך דעל הא דאמר אסור לחתוך בה רותח כתב ולמ"ד בית השחיטה רותח בעי הגעלה ולמ"ד צונן הוא סגי בהדחה, ותי' הש"ך דכונת הרא"ש שם לענין בדיעבד, אבל לא משמע כלל לשון הרא"ש שם כן, דהא קאי על הא דאמר בגמ' אסור לחתוך בה רותח וע"ז אמר דסגי בהדחה למ"ד ביה"ש צונן הוא.

ונראה דהנה רש"י כתב בהא דאמרינן והלכתא אפי' בצונן דגבי סכין של היתר הוא דפסיק הלכתא להיתרא דלא איתסר בבליעה זו, וקשה הוא לבלוע אלא ע"י רתיחה, אבל גבי סכין דאיסורא של עכו"ם בפלוגתא דלעיל לא פסק מפני שהסכין אסורה והבשר רך לבלוע עכ"ל. נמצא דלמ"ד אפי' בצונן סבר מ"מ דלענין זה שהבשר יבלע אמרינן ביה"ש רותח, ולא הוי כמי צונן ממש דלא בלע אפי' כך, והנה הקשה הרשב"א במה דמחלקינן מלשחוט בה ללחתוך בה רותח דממ"נ כיון דע"כ אמרינן דלא בלע הסכין דאי בלע הסכין לא מהני הדחה דהא גבי סכין של עכו"ם דבלע אמרינן דלא מהני הדחה אפי' לצונן וצריך דוקא נעיצה.

וההכרח לומר וכן כתב בראש יוסף דאף דאמרינן דלא בלע מ"מ בלע קצת לענין שאם ישתמש רותח יהי' אסור. ונראה דיש להוכיח סברא זו מהא דצריך נעיצה בסכין של עכו"ם בין אם נימא דהוא בשביל שהשתמש ברותח או בשביל שהשתמש בקביעות עכ"פ מצינו נ"מ בין סכין הבלוע לאינו בלוע לענין צונן, ויקשה דהא עכ"פ עכשיו משתמש בצונן, ובשלמא אם נימא דאינו יוצא משום בעין שעל גביו ונאמר דבסכין של עכו"ם שנדבק הרבה אינו יוצא הבעין אלא ע"י נעיצה לא קשה, אבל מד' המה"ב בדף ע"ז משמע דזהו ג"כ גדר בלוע ומביא מזה דהדחה נמי הוא גדר הכשר שמוציא הבלוע בדופני הסכין, וא"כ כמו דנימא דצונן ממש אינו מבליע ה"נ נימא דצונן ממש אינו

מפליט, וע"כ דנימא דיש אפשרות שמבליע מעט או מפליט מעט אלא דלא חיישינן לזה אלא באם חד צד הוא רותח היינו או דאח"כ מוציא ברותח או דמקודם נכנס ברותח.

והנה מה שכתב רש"י שם גבי הא דסכין ששחט בה אסור לאכול בה רותח דהוא משום דביה"ש רותח היינו דלענין זה ביה"ש רותח שלא יוכלו לאכול בו רותח, אבל לענין לשחוט בה אפשר דמודה דלא הוי רותח גמור.

והנה לפמש"כ רש"י בדף ח' אף דפסקינן הלכתא בצונן היינו רק לענין בליעת הסכין, אבל לענין בליעת הבשר מסכין של עכו"ם בזה לא פסקינן ולענין זה אמרינן ביה"ש רותח משום שהבשר רק לבלוע, והנה רבב"ח דאמר מדיח סבר דאפי' בשר שהוא רך לבלוע אינו בולע, ונוכל לומר דרבב"ח סבר דביה"ש צונן ממש דאינו בולע כלל אפי' משהו כיון דאפילו בשר אינו בולע ואפי' משמנונית בעין וא"כ שפיר דלרבב"ח אפי' רותח מותר לאכול בו.

וא"כ שפיר ניחא דברי הרא"ש ואינם סותרים כלל דבדף ח' כתב והא דפליגי בסכין טרפה והיינו פלוגתא דרב אחא ורבינא ובפ' כל הבשר א"א לומר דכונתו על פלוגתא דר"א ורבינא דהא איפסקא הלכתא אפי' בצונן ומה לו להרא"ש לבאר שלא אליבא דהלכתא, ולכן פשוט דשם כונתו על פלוגתא קמייתא דרב ורבב"ח, וא"כ ניחא דבדף ח' שפיר כתב דלאכול בו רותח מודים משום דלענין רותח בלע קצת דהא ר"א ורבינא תרווייהו מודים דהוא רותח קצת לענין סכין של עכו"ם, אבל בכל הבשר אמר דלרבב"ח דאמר מדיח וסבר דהוי צונן לגמרי לדידי' שפיר גם לאכול בו רותח סגי בהדחה.

הרא"ש בהכל שוחטין סימן ט' כתב דמה דאמרינן ואסור לחתוך בה בשר היינו לכתחילה אבל בדיעבד לא נאסר דאי אמרינן דנאסר א"כ מאי פריך ותיפוק ליה משום שמנונית, הא משום שמנונית לא היתה נאסרת אלא מקום החתך ועכשיו נאסר כולו. וכתב עוד הרא"ש דאין לומר דפריך אהיתרא דמותר לשחוט בה או מותר לחתוך בה דא"כ קשה מאי פריך הא איצטריך לאשמעינן דהבשר מותר וכח דהיתרא עדיף טפי לאשמעינן דאע"ג דאסור לכתחילה משום שמנונית אם חתך או שחט בדיעבד שלא נאסר הבשר ממה שישמיענו דלכתחילה אסור שזהו דבר פשוט.

והקשה הישׁ"ש דאימא דקשיא לי' איך מותר לשחוט ע"ס שיקלפנו דילמא מישתלי ולא עביד, וכן הקשה המהרש"א, והוסיף עוד הישׁ"ש דאפי' נימא דלא פשיטא להקשות ולומר דודאי אסור ע"ס שיקלפנו דשמא מותר דא"כ גם לדברי הרא"ש דמפרש דרק לכתחילה אסור משום ע"ז מאי פריך ותיפוק לי' משום שמנונית דהא באמת מותר ע"ס שיקלפנו.

וכתב הרא"ש יוסף דהי' אפשר לומר דקשה להרא"ש דילמא מיירי בסכין נקי ובסתם סכין שאינו ודאי בן יומו דודאי מותר ע"ס שיקלפנו, אלא דיקשה דא"כ אפי' לפי' הרא"ש דרק לכתחלה אסור מה פריך ותיפוק לי' משום שמנונית דילמא בסכין נקי ובסתם סכין דבדיעבד מותר בלא קליפה דבודאי מותר ע"ס שיקלפנו.

וכתב עוד הראש יוסף וצ"ל דשמא מותר לשחוט דיעבד קאמר וזה דוחק ואי אפשר לומר דבאמת מפרש הרא"ש דדוקא דיעבד דהא מכיון דסובר דלחתוך רק לכתחילה אסור א"כ ע"כ לשחוט אפי' לכתחילה מותר.

והנה התפא"י העיר אל נכון לקמן על דברי רש"י ד"ה אגב דוחקא דסכינא, דהך סברא לומר דהיכי דבדיעבד מותר בלא קליפה ודאי מותר לחתוך לכתחילה על סמך שיקלפנו, אינה ברורה כלל דכיון דבדיעבד מותר א"כ איך שייך שיחתוך ע"מ קליפה הא גם הקליפה תהי' מותרת, ומה יועיל שיחשוב מקודם שיקלוף ודבריו נכונים והיש"ש אומר כן ומדמה זה להא דאינו ידוע אם הוא מומחה דאי בדיעבד מותר גם אם לא שאלו מותר לשחוט לכתחלה על סמך שישאלנו, דהתם שפיר יכול לשחוט על סמך שישאלנו דהא אם ישאלנו ולא ידע תהי' באמת אסורה, אבל הכא אם בדיעבד יהי' מותר מהכ"ת שיצטרך אח"כ לקלוף, אלא דאפשר דכיון דאם לא קלף עבר למפרע איסור דלא היה רשאי לשחוט ולחתוך ממילא גם אחרי שיחתוך לא הוי דיעבד דמיתלא תליא בזה איסורא דלכתחילה.

והנה אם הי' חותך ע"מ שלא לאכול לא מסתבר דיהי' בזה איסור מכיון דבדיעבד יהי' מותר, אלא דאינו דומה דהתם הוי רק חשש של אכילה אבל בעצמיות אינו עומד עכשיו לאכילה, אבל היכי דחושב לקלוף בשביל איסור ומכיון דבדיעבד לא יהי' איסור מהכ"ת יקלוף ואפשר דכיון דעשה מקודם על אופן זה באמת לא אמרינן בזה דבדיעבד מותר והוי כמו לכתחילה.

ולדברי התפא"י דלא שייך לשחוט ע"ס קליפה היכי שבדיעבד הוא מותר א"כ כאן אסור לכתחילה לשחוט אפי' בסתם סכין דהא עכ"פ אסור להשתמש לכתחילה באינו בן יומו אטו בן יומו, וזה כבר כתב רש"י דאף דקיי"ל בית השחיטה צונן היינו דוקא בסכין ששחט טריפה שהסכין אינו בולע דלא חם כ"כ דהסכין יבלע, אבל לגבי בליעת הבשר אמרינן בית השחיטה רותח [ושי' רש"י יהי' דלא כריב"ם דלומד ממ"ד בית השחיטה צונן דעם דוחקים בולע אלא כשיטת הרא"ש דהוא רותח קצת], ולפלא על התפא"י בעצמו שכאן ביישוב דברי הרא"ש פשוט אצלו דאי מותר בדיעבד מותר לשחוט לכתחילה על סמך קליפה אלא שלא זכר קליפה אלא הדחה והיינו למ"ד מדיח.

אבל באמת נראה לי בביאור לשון הרא"ש שדחקו הרבה בדבריו דמה דרצה לבאר דאינו אסור בדיעבד היינו משום דהרמב"ם פסק דאסור בדיעבד וגם פסק דרק בדיעבד מותר לשחוט וכתב הכ"מ דהרמב"ם מפרש מותר לשחוט היינו דיעבד, אף שהוא דחוק מאד, אבל לכאורה הלא צריך לפרש כן לשון הרמב"ם ומשמע דהכונה דהסכין מותר לענין שאם ישחטו בו בדיעבד לא יאסור ואינו דומה לענין שאר דברים כמו כרכר ובגד דהוא אסור לענין דיעבד, וא"כ דברי הרא"ש פשוטים דאם נימא דאסור בדיעבד א"כ לא יפרש מותר לענין לכתחילה, וע"ז פריך שפיר דא"כ מאי פריך ותיפוק לי' משום שמנונית דהא נ"מ לענין לאסור הבשר ואמרינן דמותר משום עכו"ם דאינו אוסר הבשר.

והראש יוסף כתב דשמא מותר לשחוט דיעבד קאמר וזה דוחק אבל בעצמו פי' דעת הרמב"ם כמש"כ הכ"מ דהרמב"ם מפרש לענין דיעבד וא"כ אם הרא"ש מכוין בעיקר לדעת הרמב"ם אין זה דוחק כלל.

בדין השוחט בסכין של עכו"ם כתבו התוס' בדף ח' דע"כ מיירי בידוע שהוא בת יומא דאי לא"ה אמאי קולף הא סתם כלים של עכו"ם אינם ב"י וגבי עכברא בשיכרא מספקא לגמרא אי סבר רב נוטל"פ אסור, ודברי התוס' נפלאים דהא בעצמם חילקו מהיכי שפוגם בעצם להיכי שפוגם בשביל שאינו בן יומו.

והנה לכאורה צ"ע דמאי מספקא לגמ' אי סבר רב נוטל"פ אסור או מותר דאי סבר אסור אמאי צריך לומר דשמן דניאל גזר ואמאי לא אסר באמת משום זליפתן של כלים, ואולי אפשר לומר משום דס"ל דבכל גווני גזרו אפי' היכי דליכא חששא זו שאנו רואים שנעשו בכלים חדשים, ולכן סבר דדניאל גזר עליו, אבל באמת הוא תירוץ דחוק לומר דבהך גוונא דחיקא גזר דניאל, אבל זה צריך לומר אי נימא דנותן טעם לפגם אסור לרב ומוכרח לומר תירוץ זה, אבל אי נימא מותר א"כ פשוט דרב באמת סובר נ"ט לפגם מותר, ומשו"ה דניאל גזר עליו, וא"כ יש ראי' דרב סבר אפי' באינו בן יומו מותר נ"ט לפגם, והנה התוס' כתבו להוכיח דסתם כלים אינם ב"י ממתני' דשרי דבש ואסר שמן וע"כ דהוא משום דחמיר נטל"פ דאינו בן יומו מנטל"פ דהוא בעצם, אבל הרמב"ם פסק בשמן ובדבש בשניהם משום נטל"פ דהוא בעצם, וא"כ יקשה מ"ט דמתני', וצריך לומר דהרמב"ם יפסוק כרב דסבר דדניאל גזר, אבל לשמואל דסבר דטעמא משום זליפתן קשה, אכן לתי' התוס' דבאמת שמואל נמי גזר משום חתנות אלא דטעמא משום זליפתן של כלים, אכן פי' התוס' קשה דא"כ דגם לשמואל הוא משום חתנות ומשום גזרה וא"כ מאי פריך לרב. עכ"פ הרמב"ם או דיפסוק כרב או כסברת התוס'.

והנה הכו"פ בסי' פ"ז הביא דברי הרמב"ם בפי"ד מהל' מ"א דטעמא דמותר נסרח

הוא משום דהוי שלא כדרך הנאתן ולכן בב"ח ובכה"כ אסור, וכתב הכו"פ דלפ"ז בבו"ח אסור גם נטל"פ (היינו כשכבר נעשה בב"ח) והחוו"ד הקשה עליו דמוכח בגמ' דמותר נטל"פ ולכן כ' דהרמב"ם לא המציא אלא עירב דבר מר, אכן גם לדבריו יקשה למה לא הזכיר הרמב"ם שהי' רותח ומצאתי שכבר העיר כן באמרי ברוך, וע"כ דהרמב"ם אורחא דמילתא נקט משום דביין אין מצוי שיסרח וכן אין שותים שיהי' חם, אף שכאן לא הזכיר שיעשו כדרך דהא הזכיר שלא כדה"נ, בכ"ז בשביל שזה אינו מצוי ועירב דבר מר הוא מצוי לרפואה לכן הזכיר ועירב דבר מר, ורק מה שכ' הכו"פ דגם נטל"פ אסור בזה אין דבריו נכונים כמו שהק' החוו"ד, ומצאתי שכבר השיג עליו הפמ"ג בסוף הפתיחה לבו"ח אלא שלא כתב שום טעם. [הוא כ' להדיא טעם לדבריו דטעם כעיקר לא שייך בפגום וכן כתב באמרי ברוך בהגהות על חוו"ד סי' ק"ג וכונתם דאף דבכה"כ אסור היינו באוכל גוף הדבר אבל טעמו אין לנו ממה ללמוד דאמרינן בזה טעם כעיקר] דכיון דכל עיקר נטל"פ ילפינן מאינו ראוי לגר דנסרח וכיון דנימא דסובר הרמב"ם דנסרח אסור א"כ איך אפשר דנטל"פ יהי' מותר, אך באמת כבר העיר הכו"פ למה פריך בגמ' מ"ט דר"מ ואח"כ מ"ט דר"ש דאי מסברא נטל"פ אסור מאי פריך מ"ט דר"מ ואי מסברא מותר מאי פריך מ"ט דר"ש.

והנה הכו"פ תי' במה שחידש המהרש"ל דלר"ש דכ"ש למכות גם שלא כדה"נ חייב, אבל באמת לשיטת הרמב"ם אי אפשר לומר כן דהרמב"ם פסק דחמץ בפסח אסור בכ"ש שנאמר לא יאכל ואינו משום חזי לאיצטרופי, ומ"מ שלא כדה"נ אינו אסור מה"ת, אך באמת יש לומר בפשיטות דבאמת נטל"פ הוא מסברא, וכן מוכח בלשון הרמב"ם שלא כתב טעמא דראוי לגר אלא כיון שלא השביח אלא פגם והפסיד טעמו ולכן יקשה מ"ט דר"מ ומשני דיליף מגיעולי עכו"ם, וקאמר דר"ש סבר דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, ומ"מ פריך מ"ט היינו דמנין לומר דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא. וע"ז אמר מאינה ראויה לגר והיינו לבר פדא וכמש"כ הכו"פ אבל לר' יוחנן דסבר בבכורות דההוא למעט סרוחה מעיקרא כדאמר הכא אליבא דר"מ [ועי' במש"כ להלן] ולכן נאמר דר' יוחנן יסבור דסברא דנטל"פ מותר היא סברא מצד עצמה עד שאין ללמוד מגיעולי עכו"ם להיפוך וגם בלא ראי' נאמר דלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא ולכן שפיר כתב הרמב"ם הא דנטל"פ בכל האיסורין אפי' בהנך דסרוחה אסורין משום דנטל"פ היא סברא מצד עצמה.

ולפ"ז שפיר דהרמב"ם לשיטתו אינו סובר דסתם כלים אינם בני יומן דאינו יכול לפרש כפירוש התוס' לחלק בין נטל"פ דמצד עצמו לנטל"פ מצד שאינו בן יומו דזה אינו שייך

אלא אם נלמוד מאינה ראויה לגר אז שייך לחלק, אבל אם נימא דצריך שיהא משביח ונותן טעם וכיון שעכ"פ אינו נותן טעם בודאי מותר.

וכיון דאינו יכול לפרש כן אם כן בטלה ראיית התוס' ולכן פי' הרמב"ם באמת דשמן ודבש תרווייהו משום דפוגמים בעצם ויסבור או כרב או כמו שפי' התוס' אליבא דשמואל וכנ"ל, ומה שהוכיחו התוס' עוד מהא דקורט של חלתית כבר כתב הר"ן דהרמב"ן כתב דשומן בקורט של חלתית הי' פוגם בעצם אי לאו דחורפי' מחליא לשבח, ומה שהקשה הר"ן דממ"נ או שפוגמים או שמשביחים אבל לא שייך לומר שפוגם ומשביח, אבל באמת לפ"מ שהעיר התפא"י דרש"י מפרש דהשומן מחליא את החלתית ונמתקו ולא דהחריפות עושה את טעם הפגום למושבח, א"כ שפיר נכונים דברי הרמב"ן דבאמת השומן פוגם בהחלתית אלא דכיון דמצד אחד מחליש חריפותו וממתקו זהו לשבח, אף שמצד אחד הוא פוגם בהחריפות והוא נכון בדעת הרמב"ם.

ומה שכתבנו למעלה דנטל"פ יהי' מותר מצד הסברא אפשר לתלות זה אם נימא דטעם כעיקר דאורייתא ובאינו מינו אסור דהוי כמו שהוכר האיסור, א"כ מאי איכפת לן דאינו משביחו כיון שמורגש הטעם כיון דלא בעינן ראויה לגר, אבל אם נימא דטעם כעיקר לאו דאורייתא אפשר דלא אסרו אלא כשעכ"פ יש לו הנאה מהאיסור, והאיסור נתן טעם. אבל היכי דאינו נותן טעם בזה לא אסרו חכמים טעם כיון דנימא דטעם אינו דאורייתא, והרמב"ם פוסק דטכע"ק לאו דאורייתא.

והנה מש"כ למעלה דר' יוחנן סבר דמהני סברת הרשב"א גם בלא קרא דראויה לגר, אכן באמת נראה דיש לומר ברווחא טפי דבאמת הא כתב הרמב"ם דסרוחה הוי שלא כדרך הנאתן וזהו מה דאנו למדין לבר פדא מאינה ראויה לגר וא"כ נוכל לומר כדברי הפליתי דנ"ט לפגם יליף מדין שלא כד"א, ורק דא"כ יקשה מבו"ח וכה"כ דפסק הרמב"ם להדיא בפט"ו הלכה ל' דמותר נטל"פ. אך יש לומר בפשיטות כמש"כ דהא דצריך ר"ש ללמוד מאינה ראויה לגר היינו להכריח דצריך לומר דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא, משום דבאמת זהו חידוש ואוקימתא בקרא, אבל כיון שהוכחנו מקרא דאינה ראויה לגר לבר פדא ולר' יוחנן מהא דאין לוקין אלא כד"א א"כ ע"כ גיעולי מדין הוא משום איסור נבלות ולא משום בו"ח וכה"כ דאינם שכיחין כ"כ דיהי' צריך מה"ת לחשוש בזה, וכיון דלא אסרה תורה אלא בת יומא א"כ שוב נשאר סברת הרשב"א דטעם שאינו משביח אינו טעם כלל וכנ"ל, וממילא שפיר מותר נטל"פ אפי' בבו"ח וכה"כ.

כתב הראש יוסף דלפ"ד הר"ן סובר רש"י בפ' כל הבשר דצונן אינו מפליט אגב דוחקא דהא אמרינן בדף ח' בסכין טריפה והלכתא אפי' בצונן, ועוד הוסיף בראש יוסף דהא

כתב רש"י דדם כשרה לד"ה אינו בולע אלא דהכא מיירי באינו נקי וכן בפ' כ"ה מיירי באינו נקי ומשום דם בעין ומ"מ איכא למ"ד ל"ב הדחה דדם מתייבש ומתפרך, וזהו שפרש"י בד"ה צונן ומיהו הדחה בעי דנתקנח בו שמנונית וכו', ואי הוי אמרינן דדוחקא מפליט אפי' בנקי א"כ כ"ש דהי' בולע ולא הוי מהני מדיח.

אלא שהקשה הראש יוסף על פי' הר"ן דהא כ' שם רש"י בפכ"ה בד"ה סכין ששחט בה איידי דביה"ש רותח ובולע סכין וחוזר ופולט, הרי דבשביל בליעתו הוא ולא משום דם שעל פניו, ומה שהק' מד' רש"י ולכאורה הא ה"נ קשה לשי' הרי"ף דפי' מ"ד כאן בחמין דהיינו מדיחה בחמין ולא הגעלה ומ"מ אמר בגמ' כאן דהיתרא נמי בלע אבמ"ה [הגה מכ"י באמת זה לא קשה כלל דגם הרמ"א פסק מאו"ה דסגי בעירוי דעירוי פולט כדי קלפה וזה נמי מיקרי בלע והראש יוסף הקשה אלא אם נימא דלא בלע כלל וסגי בהדחה] וע"כ צ"ל דכיון דאשכחן בדיני הגעלה דכתשמישו כך היתרו ודבר שנשתמש בו בעירוי מגעילו בעירוי ולשיטת הרשב"א דבר שתשמישו בכ"ש מגעילו בכ"ש ועיין ביאור הגר"א או"ח סי' תנ"א ס"ק ה' שכ' דד' המחבר בסעיף ה' תמוהים ע"ש היטב. ואולי נוכל לפרש דאף דאינו אוסר בדיעבד מ"מ צריך הכשר לענין לכתחילה.

והנה מצינו בדין הגעלה בסי' קכ"א דדבר שתשמישו בצונן צריך להדיחו ולשפשפו ואולי גם זה נקרא בולע [באמת זה תלוי במחלוקת שבין בד"ה למה"ב] ואף דשם הוזכר רק האיסור שעל גביהן.

והנה דברי הר"ן הם דברי הרא"ה בבדק הבית דס"ל דצונן אינו לא מפליט ולא מבלייע והדחה או קנוח יפה הוא רק להעביר מה שעל פניו ופי' ג"כ כמו רש"י דבעי הדחה אבשר קאי, ורק שהר"ן הוסיף ליישב מה שהקשה הרשב"א דהא מקערה שמלח בה דאמרינן שמואל לטעמי' דאמר מליח כרותח מוכח דאסור היינו דאין לו תקנה והר"ן יישב דבמה דאמר צונן אמרי לה בעי הדחה מוכח בזה דהא דאמר אסור לחתוך בה רותח היינו דלא סגי הדחה דבסוף, והנה תי' הר"ן דחוק דבפשוטו הא דצונן אמרו זה בסוגית הגמ' ולא שמואל אמר אמרי לה וא"כ תירוצו אינו תירוץ.

ונראה לפ"מ דכתב הרמב"ן הובא במה"ב שם דאפי' למ"ד לא בעי הדחה [היינו לפ"מ שמפרש אסכין] מ"מ ודאי קינוח בעי, וא"כ שישמיענו שמואל דקערה שמלח בשר מיירי באינו מקונח פשיטא, וע"כ דאשמעינן במקונח, ואלא דנימא באינו מקנח יפה וא"כ חסר עיקר מן הספר, ועוד דבאמת משם אין ראי' כלל דאם שמואל אינו מכוין למלוח כרותח מאי איריא שמלח בה, איברא דבמה שהקשיתי מקודם נשמר הר"ן ואומר דדילמא אשמעינן דאף דצונן מותר להניח על סמך שידיח אותו צונן אבל רותח אסור,

אלא דגם זה פשיטא אבל מה שכתבתי אח"כ נכון דמקערה שמלח בה אין ראיה דע"כ לאסור לגמרי דאל"ה ל"ל דווקא שמלח בה.

ובראש יוסף לקמן כתב דהי' אפשר לפרש כמש"כ הר"ן אלא כשיטת הרשב"א דהדחה וקנוח יפה מועיל להוציא מה שנבלע מבחוץ והראש יוסף הביא זה מריטב"א במקומו אבל כן כתב הרשב"א לענין הדחה במשמה"ב, ולענין קנוח לא כתבו אלא דלענין קנוח יש לעיין אם הרשב"א סובר, איברא דהר"ן בעצמו משמע דסובר כן בפ' כ"ה דקנוח יפה הוי כמו הדחה, אלא דבאמת גם מהר"ן אין ראיה דהר"ן מיירי שם לענין טיחה שעל פני הסכין ובזה הוא דמחלק בין קינוח של בליתא דפרסי לסתם קנוח אבל לענין זה דמחדש המה"ב וכן הריטב"א שהביא הר"י דענין הדחה מהני להוציא הבלוע שבפנים בזה אין לנו ראיה דבליתא דפרסא הוי כמו הדחה ואדרבה בפשוטו סובר המה"ב להדיא דקינוח לא הוי כמו הדחה וכן הם דברי הריטב"א.

במה"ב דף ע"ז ע"א [דפוס יוזעפאוו תרמ"ב] בד"ה ועוד חשב להגיה ע"ד המחבר וז"ל שהמחבר עצמו כתב לענין בית השחיטה דההיא חם מועט שבו גורם לסכין לבלוע אגב דוחקא דסכינא אבל לא להפליט הסכין, אלמא דלא סגי טעמא דדוחקא דסכינא להפליט הסכין אפי' בסיוע חם מועט כעין בית השחיטה, וגם זה אינו שהמחבר לא אמר אלא שבחם מועט של בית השחיטה אינו מפליט שמנונית הטרפה שבלע שהוא מסתרך בדפני הסכין ולפיכך בהדחה או בקנוח בעלמא סגי לפי שאין בית השחיטה רותח אבל סכין ששחט בה בולע הוא מן הדם ואם חותך בה רותח גמור מפליט גם מה שבלע הסכין אבל צונן אינו מפליט לגמרי אלא די בהדחה למ"ד בעי הדחה ולמ"ד לא בעי הדחה קסבר דאפי' אגב דוחקא דסכינא לא פלטה מידי ובקנוח סגי.

ולכאורה דבריו תמוהים מאד דעכ"פ במה יישב דבריו שכתב שהמחבר לא אמר אלא שבחם מועט של השחיטה אינו מפליט שמנונית הטרפה שבלע שהוא מסתרך בדופני הסכין ולפיכך בהדיחה או בקנוח בעלמא סגי וכו' אבל סכין ששחט בה בולע מן הדם וכו' דעכ"פ במה חלוק דשם בשוחט את הטרפה סגי בהדחה או קנוח וכאן בצונן אומר דלא מהני קנוח וכי כונתו לומר דשמנונית מתוך שמסתרך יותר אינו יוצא ע"י דוחקא והיכן שמענו זה דאף שאינו יוצא כולו אבל מנלן שלא יצא מקצתו והיכן מצינו לחלק דמה שנבלע יותר יהי' מותר יותר ולדבריו יהי' קל יותר דבר שבלע ע"י בישול מדבר שבלע ע"י חום מועט ודוחקא והוא תמוה מאד.

והי' אפשר ליישב דבריו דאם נימא דמהני לזה סברא דאיידי דטרידי סימנים דאף דלא פסקינן לגבי סכין של עכו"ם אי הוי ביה"ש רותח אבל מ"מ לענין אי הוי ביה"ש צונן

מהני לענין דלא יבלעו היכי שעשו הדחה או קנוח להסכין, וכמו שכתב הר"ן בפכה"ב ליישב שיטה הסוברת דשמואל סבר ביה"ש רותח ומ"מ מהני בשוחט את הטרפה הדחה משום דקיי"ל איידי דטרידי, אלא דמהר"ן אין ראיה דהא סיים דבריו דמשו"ה קיי"ל כרבב"ח דאמר מדיח משום איידי דטרידי ובאמת הגיהו בר"ן שם מכיון שהודח, והגהה זו תמוה דהא סיים על השוחט בסכין של עכו"ם ושם פי' דהיא בשביל השמנונית בעין ואולי דשם כתב עוד תי' דמיירי בסכין ב"י ולכן בעל ההגה נראה שמפרש דאזיל לשיטה זו אבל לא ידענא למה הוצרך דאין לומר דמסתבר דלבעין לא מהני הך סברא דהא לפי' ראשון דהר"ן ע"כ מהני.

אך כ"ז כתבנו בדברי הר"ן דס"ל סברא דאיידי דטרידי אבל הרשב"א למעלה בשער ב' דף ט"ו ע"ב להדיא לא ס"ל זה לענין שמנונית וא"כ א"א ליישב דבריו כאן בסברא דאיידי דטרידי, ונראה לפ"מ שכ' הש"ך בסימן י' לחלק דמשו"ה בחתך רותח מותר בדיעבד ולכתחילה אסור אפילו בהדחת הסכין ובשוחט את הטרפה מהני הדחה משום דלענין שחיטה כדיעבד דמי, איברא דכתב זה לשיטת הרמב"ם אבל לשיטת הרשב"א כתב דכיון דבלע בחום ביה"ש ודוחקא יהי' צריך קליפה זהו דוקא לענין רותח ממש ס"ל להרשב"א גם בדיעבד צריך קליפה מכיון דסובר דבלע הסכין ע"י חום מועט עם דוחקא וא"כ מדינא צריך קליפה ולא מהני בזה בדיעבד אבל במה דסובר הרשב"א דצונן עם דוחקא בלע קצת וצריך ע"ז הדחת הסכין דפולט בהדחה ובזה לא מהני קנוח כ"ז אינו אלא לענין לכתחילה אבל בדיעבד א"צ כמש"כ הרבינו יונה שהביא הרשב"א דסתם חנוני מקנח סכינו ומזה מביא ראיה דבדיעבד מהני קינוח, וא"כ בזה שפיר נוכל לחלק בין שחיטה לשאר תשמישים דלענין שחיטה כדיעבד דמי וכמש"כ הש"ך לשיטת הרמב"ם.

והנה הגרעק"א בסי' י' בש"ך סק"ו שכתב דאפשר דגם הרשב"א מודה דבסכין בן יומו אפילו מודח צריך קליפה דיש כח לחום ביה"ש לבלוע מה שנבלע בקליפה החיצונה אלא שאם נעצה י"פ והלכה הקליפה הדקה אין כח לחום ביה"ש לבלוע מה שנבלע לפנים מקליפה החיצונה, והקשה הגרעק"א דהא הרשב"א סובר דבחום ביה"ש ודוחקא דסכינא בולע הסכין ממה שהוא בעין להיפוך מדעת רש"י ורק שאינו מפליט, וכיון דסובר דגם הרשב"א מודה דעכ"פ מה שנבלע בקליפה החיצונה מפליט א"כ אמאי מהני בסכין טרפה הדחה, ורצה ליישב דשיטת הרשב"א דהדחה מפליט גם מבליעה החיצונה ורק בסכין ש"נ שנבלע ברותחין אינו מפליט, אלא דעכ"פ הקשה דאמאי מהני קנוח ונשאר בצ"ע.

והנה לשיטת הרר"י דבדיעבד מהני קנוח בסכין של עכו"ם ובזה יישב הא דקורע של

חלתית, והביאו הרשב"א בחידושיו וכן במה"ב דף ט"ו הי' אפשר לומר דבסכין טרפה כדיעבד דמי וכמש"כ הש"ך לדעת הרמב"ם, אלא דקשה מש"כ הש"ך דהרשב"א סובר דצריך קלפה אפי' בהודח ולכן ע"כ נאמר דמש"כ הרר"י דמהני קנוח בדיעבד במקום נעיצה היינו דוקא באינו בן יומו ונאמר דמה שעכ"פ הסכין אחר הקנוח נפגם כמו הבליעה, אבל בסכין בן יומו אפי' בהודח צריך קלפה, וא"כ ישאר הקושיא אמאי בסכין טרפה מהני קנוח הא מיירי בבן יומו.

ואולי נימא דבאמת בדיעבד מהני קנוח אפי' בבן יומן, ומ"מ כיון דלכתחילה צריך נעיצה לכן אם לא נעצה ושחט הוי כמו שוחט ע"מ לקלוף וכמו דתי' הרא"ש פ' אין מעמידין לענין אינו בן יומו אלא דמשמע דהרשב"א לא נחית לזה וכן הש"ך דא"כ מה איכפת לן שאינו בן יומו ומ"מ יש לחלק דבאינו בן יומו צריך דוקא שישחוט ע"מ לקלף כדי להנצל מאיסור של לכתחילה, אבל באמת אחר השחיטה אין כאן איסור דהוי נוטל"פ אבל הך לכתחילה ודיעבד שחידש הרר"י לענין קנוח ונעיצה אפשר לומר דהוא בגדר חששא אפשר נשאר משהו ואם הי' נשאר לא נתבטל מכיון דהוא מבחוץ, אלא דבדיעבד לא ראו לאסור קורט של עכו"ם אי לאו דהוי נו"ט לשבח, וכ"ז היכי דנעשה בדיעבד אבל היכי דהוא עשה בידים יש לו גם עכשיו לחוש לקלוף, אבל בסכין טרפה כיון דכדיעבד דמי סגי בקנוח.